

Rettigová

(1948); sb. M. D. R. (Rychnov n. Kn. 1969); J. Frýzek: Život a dílo manželů Rettigových (Rychnov n. Kn. 1992); J. Johaniades: M. D. R. (Rychnov n. Kn. 1995); sb. M. D. R. (Rychnov n. Kn. 1996, ed. J. Tydlitát; přisp. V. Bartůšek, J. Janáčková, D. Moldanová, A. Stich, R. Zdrůbek). ■ K. (V. R. Kramerius): ref. Mařenčin kosíček, Čechoslov 1822, s. 40; V. Šohaj: Učené ženštiny, Čechoslov 1824, s. 139; K. Sabina: Dvě Češky 1. M. D. R., Lada 1861, s. 25 a pokr. → Články literárnědějepisné 1 (1912, s. 301); M. Krajník: Žena v literaturách evropských, zvláště pak slovanských, Květy 1869, s. 267 a pokr.; an.: M. D. R., Světozor 1869, s. 373, 428; F. Schulz: Literární idyla (vztahy Marie Antonie a F. L. Čelakovského k M. D. R.), Lumír 1874, s. 4 a pokr.; E. Beránek: Pomník M. D. R. (v Litomyšli), Světozor 1878, s. 289; F. Bačkovský: M. D. R., Ženské listy 1885, s. 1 a pokr., 1886, s. 6 a pokr.; J. V. Peckovský (F. Pover): M. D. R., Lit. listy 1885, s. 31; E. Ktk.: Divadelní hry M. D. R., Jevišťe 1885, s. 50; A. Novák: Životní a kulturní pozadí české novelistiky let čtyřicátých a padesátých 2. Život ženský. Jeho představitelka M. D. R., sb. Česká literatura 19. století 3, sv. 1 (1905); A. Jirásek: Literární výlet před 80 lety, Kalendář Nár. listů na r. 1909 → Rozmanitá próza 3 (1922, s. 200); J. Pešek: Z výletů M. D. R. (cestopisné zápisky Cesta do Litic a Cesta do Kunětic), ČMM 1909, s. 380 + „Stammbuch“ M. D. R., Osvěta 1909, s. 338 + Královéhradecká vlastenecká družina, Naše doba 17, 1909/10, s. 14 a pokr.; M. Hýsek: Počátky české literatury pro mládež, LidN 24. 12. 1910; T. Nováková in M. D. R.: Velká kuchařka (1912); A. Jirásek in Z mých pamětí 2 (1913, s. 123, nově 1980, s. 295); V. Kučerová in K historii ženského hnutí v Čechách (1914); T. Svatová: Manželé R. v Ústí n. Orlicí, Ženský svět 1916, s. 319 a pokr.; J. Pešek: K přátelským stykům literární družiny českého severovýchodu v době obrození, Zvon 19, 1918/19, s. 356; A. Novák: Slavnostní řeč při odhalení pomníku na úmrtním domě M. D. R. v Litomyšli dne 7. června 1925, Ženský svět 1925, s. 229 + (ne:) Syn M. D. R., LidN 4. 6. 1932, odpol. vyd.; Z. Nejedlý in Litomyšl (1934, nově 1954) → O literatuře (1953) a Osudová setkání (1978); ne (A. Novák): Sto padesát let od narození M. D. R., LidN 31. 1. 1935; J. Páta: Pomník M. D. R. na litomyšlském hřbitově, Od Trstenické stezky 15, 1935/36, s. 11 a pokr.; J. Fučík in Božena Němcová bojující (1940) → Tři studie (1947); M. Tarantová: „Jablíčka“ plná omylů (autorství básně Jablíčka), Kytice 1947, s. 283; Z. Tyl: J. Fučík o jazykové kultuře (též o jazyce M. D. R.), SaS 1953, s. 160; I. Janáčková: Umělá píseň Jablíčka a její život v lidové tradici, ČL 1956, s. 178; R. Dvořák: Kořeny a zdroje kultury Ústecka do roku 1848, Listy Orlického muzea 1970, s. 96; J. Kopš: O životních osudech M. D. R., Beseda naší vesnice 1972, č. 26–46, vždy s. 16; V. Vostřebalová in J. Břízová: U stolu s paní M. D. R. (1972); R. Pražák: Česko-slovenské vztahy a východočeský okruh Zieglerův za národního obrození, Literární archiv 10/73, Martin 1974, s. 130; K. Krejčí: Savarin a R., LD 22. 3. 1975; J.

Kapusta: Hudební svět rodiny Rettigů, Hudební věda 1981, s. 141; F. Jirásko: Krkonoše a paní Dobromila, Krkonoše 18, 1985, č. 5; ● k 200. výr. narození: J. Kapusta, Kulturní zpravodaj města Litomyšle 1985, č. 2; E. Macháčková, Čes. jazyk a literatura 37, 1986/87, s. 335 ●; A. Stich (pod jm. F. Wünschová) in M. D. R.: Domácí kuchařka (1986); I. Slavík: Dvojit tvář, Budovatel (Hořovice) 1986 → Propadliště paměti (1995); J. Kapusta: Hledání rodu Rettigů, LD 2. 9. 1987.

mo

Bohuslav Reynek

* 31. 5. 1892 *Petrkov* u Německého (Havlíčkovava) Brodu

† 28. 9. 1971 *Petrkov* u Havlíčkova Brodu

Básník, překladatel z francouzštiny a němčiny, spolupracovník vydavatele J. Floriana ze Staré Říše, grafik, vydavatel bibliofilů. Celé jeho dílo, vycházející na počátku z expresionismu, je prochnuto hluboce prožívanou křesťanskou spiritualitou vnímající člověka i přírodu v dimenzích spásy a zavržení.

Narodil se v rodině statkáře. Obecnou školu navštěvoval v sousední vsi Svätý Kříž. Poté, co 1902 otec statek v *Petrkově* pronajal a celá rodina se odstěhovala do Jihlavy, studoval tam R. na německé reálce (mat. 1912); zde na něho měl značný vliv M. Eisler (pozdější docent dějin umění na vídeňské univerzitě), který v R. probudil zájem o poezii a malířství. Na otcovo přání odešel R. do Prahy, kde v říjnu 1912 začal studovat zemědělský obor na c. k. Vysoké škole technické, kterou však už v listopadu pro naprostý nezájem opustil a vrátil se do *Petrkova*, odkud se v prosinci vydal na svou první cestu do Francie (Bretaň); tehdy také začal psát poezii (první verše otiskl 1913 v *Moderní revue*) a malovat. U náměcem rodinného statku pracoval jako nevoják i v době 1. světové války. 1914 se seznámil se staroříšským vydavatelem J. Florianem, s nímž úzce spolupracoval až do jeho smrti. R. překlady, původní práce i grafiky spoluvytvářely charakter nejrůznějších edic (hlavně *Dobrého díla*) vydavatelství; 1917 se R. seznámil s J. Čapkem, kterého přizval, se souhlasem J. Floriana, ke spolupráci. Sám R. působil jako vydavatel bibliofilské edice *Sešity poezie* (vycházela v *Petrkově* 1921–27, celkem 7 sv.), v níž vyšly R. původní práce a řada jeho překladů z německé a francouzské poezie; výtvarně spolupracoval především s J. Čapkem.

Pracoval také pro vydavatele J. V. Pojera v Brně (svými edičními náměty a překlady spoluvytvářel charakter Pojerovy bibliofilské edice Atlantis) a s V. Vokolkem v Pardubicích. Zaujat básnickou prvotinou *Ta vie est là...* (1923) vydal se t. r. do Grenoble, aby se seznámil s její autorkou Suzanne Renaudovou (1889–1964); 1926 se s ní oženil. Její další lyrická tvorba, vesměs překládaná B. R. (S. Renaudovou překládali i J. M. Tomeš a Z. Zábranská), má meditativně nostalgický ráz, jímž je tematizováno autorčino odloučení od rodné země i spojitost s tragickým osudem Čech (Chvála oběti). – V období 1926–36 žil R. s rodinou pravidelně půl roku ve Francii a půl roku v Petrkově, kde po otcově smrti zůstal trvale a ujal se řízení statku. Ve Francii se spřátelil s J. Gionem, M. Jacobem a G. Bernanosem. Mezi českými spisovateli našel přátele ve F. Halasovi, V. Holanovi a I. Divišovi; z výtvarníků pak v J. Čapkovi, V. Hofmanovi a J. Šerých. Vystavovat začal 1929. Za německé okupace byl R. 1943 přinucen pronajmout statek Němcům a v únoru 1944 opustit Petrkov. Přestěhoval se i s rodinou do Staré Říše k dětem J. Floriana, kde zůstal až do konce války. 1945 se vrátil do Petrkova a opět hospodařil na statku, který se však 1949 stal součástí Státních statků v Petrkově; jako jejich zemědělský dělník pak R. pracoval do 1957. Poté se až do své smrti věnoval především grafické tvorbě a psaní poezie. Byl pohřben vedle S. Renaudové v hrobě svých rodičů na hřbitově ve Svatém Kříži u Havl. Brodu.

R. jako básník vstoupil do literatury po 1. světové válce (sbírka *Žízň* obsahuje verše vzniklé 1912–16) a byl zčásti ovlivněn expresionismem. Ve sbírkách *Rybí šupiny*, *Had na sněhu*, *Rty a zuby* je velmi silná frekvence motivů smutku, rozpadu a tlení, jež souzní, zejména svou barevností, s poetikou expresionismu. R.-křesťan chápe ovšem smutek jako sílu konstruktivní, jako důsledek porušenosti lidského bytí, čímž se podstatně odlišuje od většiny básníků německého expresionismu, jež v této době překládá. Pro R. básnickou tvorbu 20. let je příznačná silná expresivita výrazu, arytmičké verš a tíhnutí až k barokní antizezi. Jeho spiritualita, hledající často zobecnění v biblických motivech a v liturgii, chce objektivizovat utrpení a smrt jako jedinou cestu k radosti a k Bohu. Po více než desetiletém odmlčení mizí z R. poezie expresivita výrazu, vše se podřizuje prostotě slova i obrazu; ze smrti-rozpadu se

stává smrt-vykupitelka (*Setba samot, Pieta*). R. se soustřeďuje na hledání krásy v nejprostších věcech svého venkovského okolí a v proměnlivé stálosti přírody. Příroda rodné Vysočiny se stává neodmyslitelnou součástí jeho poezie; v žádném případě však není zdrojem přírodních impresí, ale mnohem spíše součástí křesťanského podobenství o pádu a vykoupení. Také R. křesťanská spiritualita se oprostuje od všeho vnějškově liturgického (*Podzimní motýli, Sníh na zápraží, Mráz v okně*) a koncentruje se do pokorné lásky ke všemu, co žije a trpí. Toto vnitřní oproštění R. poezie (patrně zejména ve sbírce *Odlet vlaštovek*) se projevuje i na struktuře jeho veršů: verš se stává až gnómicky strohým, zvyšuje se veršová rytmičnost a zcela mizí žánr básně v próze. – R. překladatel se orientoval na jazykovou oblast francouzskou a německou. Díky znaleckému vlivu J. Floriana a svým častým návštěvám Francie se stal zasvěceným znalcem francouzské literatury, z níž přetlumočil řadu významných autorů, zejména básníků katolické provenience (G. Bernanos, L. Bloy, P. Claudel, T. Corbière, J. Giono, M. Jacob, F. Jammes, J. de La Fontaine, Ch. Péguy, J. Rictus, P. Valéry, P. Verlaine aj.). V oblasti německé literatury byl prvním českým překladatelem expresionistických básníků, v tzv. expresionistickém desetiletí (1910 až 1920) se nevyhnul téměř žádnému z typických představitelů tohoto směru (Th. Däubler, K. Edschmid, A. Ehrenstein, P. Ernst, G. Heym, Klabund, E. Lasker-Schülerová, R. Schickele a další). Nejzávažnějším R. překladatelským činem bylo přetlumočení veršů G. Trakla, jež výrazně ovlivnily soudobou českou poezii (F. Halas, V. Závada, J. Zahradníček). Kromě autorů tohoto ražení překládal i křesťanský orientované idylky A. Stiftera a R. Billingera. R. překladatelská činnost je významná především svou objevitelskou iniciativou, s níž vnášel nová významná literární jména do českého literárního kontextu. Jeho překlady, byť leckdy poznamenány chvatem z mnohosti překladatelských úkolů, jsou ve své většině osobitými uměleckými díly, která citlivě tlumočí básnické kvality překládaného autora.

PŘÍSPĚVKY in: Akord (1928–46); Arch (Čes. Budějovice 1969); Archa (1923); Archy (sborníky vydavatelství J. Floriana, 1922–48); Divoké víno (1967–68); Host (1924–25); Host do domu (1967–68); Kmen (1928–29); sb. Krajiny dětství (1944); Kulturní zpravodaj (1924); Lid. demokracie

(1967–68); Lumír (1939–40); Moderní revue (1913, debut); Nova et vetera (sborníky vydavatelství J. Floriany, 1914–22); Obroda (1968); Poezie (1932–33); Plamen; Program (Ústí n. Lab. 1966–68); Rozhledy (1936); Řád (1932–42); Sešity pro mladou literaturu (1967–68); Student (1967–68); Texty (Hradec Král. 1969); Tribuna (1920); Tvar (1929, 1931–32); Tvář; Vyšehrad (1945–48); Život (1936). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Žizně (BB 1921); Rybí šupiny (BB v próze, 1922); Had na sněhu (BB v próze, 1924); Smutek země (BB 1924; oddíl Květná neděle a Smutek země byly otištěny ve sb. Nova et vetera, 1918); Rty a zuby (BB 1925); Setba samot (BB 1936); Pieta (BB 1940); Podzimní motýli (BB 1946); Podzimní motýli, Sníh na zápraží, Mráz v okně (BB 1969, ed. I. Diviš); – posmrtně: Odlet vlaštovek (BB, inedit. 1978, Mnichov 1980, Praha 1989, psáno 1969–71). – *Překlady*: Ch. Péguy: Koberec vyšívaný svatě Jenověě a Johance z Arku (1915) + Mysterium lásky a útrpnosti Johanny d'Arc (1916) + Čtyři modlitby k Matce Boží v katedrále chartreské (1942); P. Ernst: Princezna východu a jiné novely (1917); G. Trakl: Básně (1917) + Šebastian v snu (1924); O. W. Milosz: Mifiboseth (1919); K. Edschmid: Šestero ústí (1920); P. Scherbat: Mořský had (1920); P. Claudel: Patero velkých ód provázených procesionálem na pozdrav novému věku (1920) + Tři básně z války (1921) + Svaté obrázky české (1933); F. Jammes: Román zajcův (1920) + Poustevník (1941) + Listopad (1948); T. Corbière: Armor (1922); Rachilde: Dcera vlačáková (1922); R. Lobstein: Merkur čili Dvanáctero tuctův arkán obchodu (1924, s J. Florianem); J. Lebrau: Cypriš a chata (1926); S. Renaud: Zde tvůj život... (1926) + Poésies (1933) + Křídla z popela (1935) + Corbeaux – Vrány (1939) + Noěl – Vánoce (1939) + Dveře v přítmi (1947) + Chvála oběti (1948) + Entre chien et loup – Mezi psem a vlkem (1965) + Les champignons – Houby (1965) + Tvé prsty (1969) + Čas kopretin (1970, se Z. Zábranskou) + Dílo (soubor překladů spolu s orig., 1995, ed. A. Auzimour, B. Bukovinská); J. R. Schmier: Carlos a Nicolas (1927); P. Valéry: Hřbitov u moře (1927) + Palma (1927) + Píseň sloupů (1930); J. A. Barbey d'Aureville: Listy Trebutionovi (1928); J. de La Fontaine: Bajky (1928); R. M. Rilke: Rekviem (1928); P. Verlaine: Moudrost (1928); G. Bernanos: Noc (1928) + Pod sluncem satanovým (1928) + Paní Dargentová (1930); M. Jacob: Obrana Tartuffova (1929) + L'enfant Jésus – Jezulátko (1967); M. Jouhandeau: Astaroth aneb Noční návštěvník (1930); M. Schwob: Ruka slávy a jiné povídky (1930); J. Giono: Preludium Panovo (1930) + Pahorek (1932) + Vysočiny (1936); V. Hugo: Géniové (1933) + Spící Booz (1933); L. Bloy: V temnotách (1934); C. Mayran: Odlesky (1934); A. Stifter: Lesní poutník (1935); Charles d'Orleans: Modlitba za pokoj (1937); L. Le Cardonnell: Svatě Terezii Ježíšově (1940); R. Billinger: Srp na nebi (1940) + Noční stráž (1941); L. Pize: Poutní píseň k Matce boží z Ay (1941); J. Reynaud: Zpěvy

za zeměle i živé (1941); J. Rictus: Nevděčníci (1946) + Listopad (1948); G. Lavaud: Zimní triptych (1948). – *Výbory*: Rybí šupiny, Rty a zuby, Had na sněhu (1990, ed. M. Chlěbcová); Petrkov (1991, ed. J. Staněk, obs. i básně S. Renaud); Vlidné vidiny (1992, ed. J. Zelenka); Petrkov (1993, ed. V. Beneš, obs. i básně S. Renaud). – *Souborná vydání*: Básnické dílo B. R. (Rozmluvy, Londýn 1985–86, 2 sv., ed. J. Hradec, tj. J. Mlejnek; inedit. 1980); Básnické spisy (Archa, 1995, 1 sv., ed. M. Chlěbcová). ■ KORESPONDENCE: -jh-: Z korespondence s Josefem Florianem (z 1936–41), proglas 1991, č. 1 + z korespondence B. R. (A. L. Střížovi z 1914, J. Florianovi z 1923, neznámé adresátce z 1937), Souvislosti 1991, č. 1; B. R. – Ota Janeček: Z korespondence v letech 1954–56 (1994, ed. S. Vencl); Z. Stavínohová: Přátelství B. R. s O. F. Bablerem (z 1959–65), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1994, s. 11. ■

BIBLIOGRAFIE: J. Glivický, V. Vokolek in Josef Čapek – B. R.: Nepřicházejí vhod (1969); J. Glivický in Josef Čapek B. Reynkovi (Prostějov 1970); R. Bernardi in B. R. Katalog výstavy k 100. výročí narození, sv. 2 (Soupis díla) (Brno 1992). ■ LITERATURA: sb. Strom smrti rozvětvený. In memoriam B. R. (Prostějov 1972; přisp. L. Kundera, J. Glivický, J. Med, J. Šerých); B. R. Katalog výstavy k 100. výročí narození 1, 2 (Brno 1992; přisp. mj. R. Bernardi, J. Med → Spisovatelé ve stínu, 1995, K. Srp, J. Šulec); D. Halasová: B. R. (1992); V tomto domě žil básník a grafik B. R. (fotografie J. Krejčího, 1996). ■ ● ref. Žizně: J. Krecar, MR 1920/21, sv. 36, s. 344; A. N. (Novák), Lumír 1921, s. 110; kč. (K. Čapek), LidN 6. 1. 1922 → O umění a kultuře 2 (1985) ●; E (V. Ertl): ref. překl. K. Edschmid, NŘ 1921, s. 13; L. Blatný: ref. Had na sněhu, Host 4, 1924/25, s. 94; J. Hronek in Katolická literatura česká přítomné doby (1924); B. Vlček: ref. překl. G. Trakl: Šebastian v snu, LidN 11. 3. 1925; O. Šimek: ref. překl. J. de La Fontaine, LidN 25. 5. 1929; V. Stupka: ref. překl. P. Verlaine, LidN 1. 5. 1930 + ref. překl. M. Schwob, LidN 27. 9. 1930; ● ref. Setba samot: F. Lazecký, Řád 1936, s. 285; K. V. (Vach), Rozhledy 1936, s. 139; J. Kostohryz, Lumír 63, 1936/37, s. 164 ●; ● ref. Pieta: B. Slavík, LidN 17. 6. 1940; J. Červinka, Řád 1940, s. 381; M. Dvořák, Akord 8, 1940/41, s. 30 ●; J. Med: Básník B. R., Program (Ústí n. Lab.) 1966; J. Šerých in kat. k výstavě grafického díla B. R. (galerie V. Špály, Praha 1966); M. Topinka: Nikdo nikdy nesmí mluvit..., Sešity pro mladou literaturu 1967, č. 11; B. Kopic: k 75. narozeninám, LD 31. 5. 1967; J. Kolář: Rozhovor s B. R., Obroda 1968, č. 2; V. Jirousová: B. R., Výtvarné umění 1968, s. 174; J. Šerých: V jedné gubernii, Výtvarná práce 1968; J. Šmíd: Malující básník a básnivý malíř, Plamen 1968, č. 10; J. Dvořák: Samotář B. R., Výběr 1969; -jb (J. Baleka): Útržky rozhovoru (interview), Texty 1969, č. 4; J. Med: Halas – Trakl – R., ČLit 1969, s. 228 + in B. R.: Podzimní motýli, Sníh na zápraží, Mráz v okně (1969); L. Kundera in J. Čapek – B. R.: Nepřicházejí vhod (1969, zde i dopisy J. Čapka B. R. z 1917–35); J. Glivický in

Josef Čapek B. Reynkovi (1970, zde dopisy J. Čapka B. R. z 1920, 1922) + Nad odkazem B. R., LD 27. 10. 1971; ● nekrology: J. Pojer, LD 5. 10. 1971; P. Kovařík, Svob. slovo 8. 10. 1971; M. Flegl, Kostnické jiskry 1971, č. 27; an., NŽ (Řím) 1972, č. 2 ●; ● k 80. výr. narození: J. Vopařil, Naše rodina 1972, č. 21; V. Cvek, Katol. noviny 1972, č. 24 ●; D. Halasová: Několik poznámek na okraj umělecké osobnosti B. R., SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1976–77, č. 23–24; K. Vrána: B. R. – básník křesťanské naděje, Studie (Řím) 1978, č. 59, s. 340; ● k 90. výr. narození: (zmz) (Z. M. Zenger), LD 29. 5. 1982; pk (P. Kovařík), Svob. slovo 1. 6. 1982; I. Slavík, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1982, s. 109 ●; M. Trávníček: O umění anotace (o R. schopnosti kritické), tamtéž, 1983, s. 5; J. Hradec (J. Mlejnek): Blázen jsem ve své vsi..., Rozmluvy (Londýn) 1984, č. 3 → in Básnické dílo B. R. (Londýn 1985–86, inedit. 1980) a Proglas 1991, č. 1; ● ref. Básnické dílo: V. Hokův, Zpravodaj (Winterthur) 1986, č. 8; P. Král, Svědectví 1986/87, č. 78, s. 417 ●; Z. Rotrekl in Skrytá tvář české literatury (Toronto 1987, Brno 1991); M. Flegl: k 95. výr. narození, Křesťanská revue 1987, s. 147; L. Kundera in Vysočina Viléma Reichmanna (1988, s. 74); mě (M. Červenka) in Slovník básnických knih (1990, Had na sněhu); J. Čulík: ref. Básnické dílo, Tvar 1990, č. 18; I. Slavík in B. R.: Rybí šupiny, Rty a zuby, Had na sněhu (1990) → Viděno jinak (1995); J. Šerých in B. R.: Had na sněhu (1990); J. Med in B. R.: Had na sněhu (1990) + (jm) in Slovník básnických knih (1990, Rty a zuby) + R. Odlet vlaštovek, Akord 16, 1990/91, č. 9 → sb. Český Parnas (1993); M. Červenka: Sebeoslovení v lyrice, Estetika 1991, s. 138 → sb. Proměny subjektu 1 (b. d., 1993) + Bestiář B. R., in Styl a význam (1991); J. Hauber: Pokora tichého zření, Velehrad 1991, č. 7; K. Křepelka: Tři glosy, Host 1991, s. 219; J. Staněk in B. R.: Petrkov (1991); J. Šerých: R. v přítomnosti, Ateliér 1991, č. 3; J. Med: Několik vzpomínek B. R. na Josefa Čapka z let 1958–62, Zpravodaj Společnosti bratří Čapků, č. 30, 1991 + in B. R.: Vlídlné vidiny (1992) → Spisovatelé ve stínu (1995); N. Mlsová: B. R. znovu objevený, Češtinař 2, 1991/92, č. 5; M. Trávníček: B. R. a staroříšské Prameny, Akord 17, 1991/92, č. 2; V. Jirousová: Jak žije básník, Výtvárné umění 1992, č. 2; R. Matys: Básník františkánské pokory, Telegraf 14. 3. 1992, příl.; J. Seydler: R. trojediný, Reportér 1992, č. 12; M. Exner: Utajený klasik B. R., Tvar 1992, č. 8; J. Hlaváček: A muž ten byl sprostý a upřímný, LitN 1992, č. 13; J. Med: Kde se už „jen čeká na anděly“, Katol. týdeník 1992, č. 17, příl. Perspektivy; F. Valouch: Básník duše a samoty B. R., Tvar 1993, č. 1; M. Hlaváček: B. R. (1892–1971), Panoráma 1994, č. 1; Z. Stavínková: Přátelství B. R. s O. F. Bablerem, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1994, s. 11 + B. R., překladatel francouzských literárních děl, ČMF 1995, s. 95; M. Trávníček in B. R.: Básnické spisy (1995); J. Šerých: Chronologie života a tvorby, in B. R.: Básnické spisy (1995); J. Bednářová: Nad Zahradníčkovými Kouruhvemi a Reynkovou Pietou, ČLit 1995, s. 38; ●

ref. Básnické spisy: M. Bauer, Tvar 1996, č. 9; I. Kotrlá, Akord 1997, č. 2 ●; D. Halasová in S. Renaud B. Reynkovi. Dopisy 1923–1926 (1997); K. Milota: Šebastián proklátý a proklátý (též o R. překladu G. Trakla), LitN 1997, č. 31.

jm

Josef Rezler

* 24. 9. 1855 *Košťálov* u Jilemnice
† 13. 2. 1925 *Semily*

Dělnický memoárista.

Byl dělníkem, od dvanácti let pracoval v textilních továrnách (krátce i v sirkárně) v Praze na Smíchově. Vlastním přičiněním se naučil číst a psát a nacházel si přátele mezi inteligentními, socialisticky orientovanými dělníky, jako byl např. J. B. Pecka; počínaje 1876 působil ve vzdělávacím spolku Dělnická jednota organizovaném sociálními demokraty, založil jeho pobočku na Smíchově a pokusil se také organizovat odborově zaměřený spolek tkalcovských dělníků. Za perzekuce dělnického hnutí byl zatčen a v protisocialistickém procesu 1882 odsouzen k 18 měsícům těžkého žaláře. Po odbykání trestu nemohl v Praze najít zaměstnání, získal je však v tkalcovně v Loděnici u Berouna; ani zde se neudržel a 1887 odešel za prací do Bavorska, kde se v Bleibachu a pak v Berghofenu živil jako tkadlec. 1891 se vrátil, pracoval v Praze jako cihlářský dělník, 1897 se přestěhoval do Semil a střídal zde zaměstnání v místních továrnách a cihelnách.

Na sklonku svého života, ještě před 1. světovou válkou, začal R. na vybidnutí I. Olbrachta a za pomoci své dcery B. Rezlerové-Švarcové (1890–1942; novinářka, za 2. světové války hlasatelka moskevského rozhlasu) psát svou jedinou literární práci, vzpomínky *Ze života průkopníků sociální demokracie*. Knihu dokončil 1919, dcera, uváděná jako spoluautorka, pomáhala R. především stylisticky. R. vzpomínky jsou jedinečné dílo české dělnické memoárové literatury. Zachycují období od R. příchodu do továrny až do konce 19. století, zvláště pak pronásledování socialistů v 70. a 80. letech a velký protisocialistický proces 1882. R. se však neomezil na evokaci politického boje, nýbrž plasticky vylíčil dělnický život té doby v celé jeho šíři: poměry v dělnických rodinách,

Riedl Německobrodský

v továrnách pražských i mimopražských, ve věznicích, zlomyslné praktiky užívané v soudnictví. Na příbězích vlastní rodiny demonstroval, že život dělnických rodin byl tehdy každodenním zoufalým zápasem o holou existenci. Historicky cenné a lidsky jímavé jsou portréty vůdčích postav českého socialistického hnutí, především J. B. Pecky a N. Zouly.

PŘÍSPĚVKY in: Rudé právo (1925, úryvek ze vzpomínek). ■ **KNIZNĚ.** *Vzpomínky: Ze života průkopníků sociální demokracie* (1920, jako autoři uvedeni „J. R. a dcera“). ■

LITERATURA: ● ref. Ze života průkopníků sociální demokracie: I. A. Bláha, LidN 23. 10. 1920; btk (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 154 ●; an.: nekrolog, RP 18. 2. 1925; K. Kreibich in J. R.: *Ze života průkopníků sociální demokracie* (1950); Z. Šolle in *Průkopníci socialismu u nás* (1952); V. Karbusický, V. Pletka in sb. *Dělnické písně* 1, 2 (1958).

vf

Ladislav Riedl Německobrodský

* 28. 3. 1902 *Německý* (Havlíčkův) *Brod*
† 3. 9. 1975 *Krásná Lípa*

Povoláním lékař, psal impresivní a reflexivní verše a prózy vypovídající o jeho medicínských zkušenostech, intimním životě a cestovních zážitcích; autor lékařských a přírodovědných prací.

Přídomek Německobrodský spojoval s vlastním jménem v obměnách (často bez křestního jména, někdy jen s iniciálou R.), samostatně ho užíval jen výjimečně. – Byl synem tiskaře, mládí prožil v Nové Pace. Studoval na gymnáziu v Jilemnici (zde měl na něho vliv profesor matematiky, též básník J. Machač) a po maturitě 1921–27 na lékařské fakultě v Praze. Pak vykonával lékařskou praxi, od března 1932 působil jako řídící primář filiálního léčebného ústavu pražské všeobecné nemocnice v Tuchoměřicích. Od 1959 žil v Dolním Podluží u Varnsdorfu. Ve svém oboru byl činný vědec (diagnostika a terapie interních onemocnění, průmyslová hygiena a nemoci z povolání, též pediatrie aj.), redigoval *Lékařskou revui* a věnoval se též popularizační činnosti. Ve 30. letech cestoval po Rumunsku, Bulharsku, Jugoslávii, Itálii, Francii, Švýcarsku, Německu. K jeho koníčkům patřilo esperanto (byl mj. členem Literární esperantské akademie v Drážďanech).

Osobnímu, někdy i zcela privátnímu charakteru R. literární tvorby odpovídal způsob jejího zveřejňování v tenkých svazcích vydávaných v rodinné tiskárně v Nové Pace a později u dalších vydavatelů, případně v bibliofilských edicích (zvl. u J. V. Krýsy v Plzni a R. F. Šimka v Ostravě). V té části díla, jež je dnes dostupná, vystupuje R. jako básník zaznamenávající veršem i prózou bezprostřední dojmy, vzpomínky, reflexe i fragmenty příběhů; v těchto drobných mozaikách střídavě dominovaly reminiscence šťastného dětství, prožitek synovské lásky nebo přátelského citu (cykly *Můj otec*, *Má matka*, gratulační báseň k jubileu J. Machače *Hospodář dobrý* aj.), melancholické evokace minulých lásek (*Slunné jaro*, *Zasněná zima*, *Vinná réva*, *Týden* aj.), dojmy z přírody a z cest (*Cesty*, *Až k Orientu*, *Písně od moře*, *Jižní motivy* aj.) a úvahy o bědném údělu člověka motivované lékařskou praxí (návrtné téma velké části sbírek z 30. let). Právě pod specificky lékařským zorným úhlem se vyostřovaly stíny a úskalí lidské existence, její dočasnost se však R. pokoušel reflektovat s útěšně filozofujícím nadhledem, z perspektivy věčného přírodního koloběhu a stále obnovy života; i jeho zahořklé sebeanalýzy, plynoucí z únavy a depresí člověka obklopeného utrpením a provázeného mementem smrti, nacházely jasnější protipól v sebeironickém doznání vlastní slabosti a v osvobozujícím pocitu jejího překonávání. Z medicínských zkušeností vyšel R. také v autobiograficky založené novele *Skryté příčiny* a v polodokumentárním souboru próz *Lékaři a pacienti*. – Dva literární portréty věnoval svým přátelům: učiteli a básníkovi J. Macháčovi a spisovateli H. Havránkovi.

PSEUDONYMY: Jaroslav Růžička, Lari, Tuchoměřický. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Čes. zápas; Filoz. revue (Olomouc); Lid. noviny; Lidovýchovný věstník (Nová Paka 1925–26); Moderní revue; Nár. listy; Nár. politika; sb. Novopacko 1–3 (Nová Paka 1924–34, odb. příspěvky); Rodný kraj (Ml. Boleslav); Spirála; Zvon (1934); dále odb. časopisy: Časopis lékařů českých; Českosl. gynekologie; Českosl. nemocnice; Hygiena; Lázeňský obzor; Lékařská revue; Lékařský obzor; Nová tělesná výchova; Praktický lékař; Sociálně zdravotnická revue; Styk; Věstník lékařů českých; Zdravotnická revue aj.; mimoto příspěvky v zahraničních časopisech, též esperantských. ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie: Můj otec* 1–3 (PP a BB, 1932); *Má matka* 1–10 (PP a BB, 1932–34); *Cesty* 1, 2 (BB 1932, 1934); Josef Machač (portrét, 1933); *Píseň o bolesti* (BB 1933); *Slunné jaro* (B 1933); *Zasněná*

zima (B 1933); Ironické zpěvy (BB b. d., 1934); Podzimní den (B 1934); Zpíváno cestou (BB 1934); Člověče, tuláku po hvězdách (aforismy, 1935); Devět zimních nocí (BB 1935); Hospodář dobrý (B 1935); Smutný oktáv (B 1935); Skryté příčiny (P 1935); Veliké město (PP b. d., 1935); Až k Orientu (BB 1936); Chudý chléb (BB 1936); Návrat (B 1936); Snad (BB 1936); Songy smuteční (BB 1936); Srdce v stínu (BB 1936); Vinná réva (BB 1936); Písně od moře (BB 1937); Songy (BB 1937); Výkřiky do prázdna (BB 1937); Zpíváno za soumraku (BB 1937); Jižní motivy (B 1938); Jugoslávské fejtóny (1938); Píseň moře (BB 1938); Večerní stíny (BB 1938); Verše svatební (B 1938); Výkřiky dnů (BB 1938); Bolestné hodiny (B 1939); Chléb Hané (portrét H. Havránka, b. d., 1939); Modlitba za mrtvé (B 1939); Nikomu... (BB 1939); Píseň lásky (BB 1939); Písně času (BB 1939); Podušky (BB 1939); Sonáta a moll (B 1939); Týden (BB 1939); Lékaři a pacienti (PP 1941); (nezjištěné výtisky): Šel podzim duší mou (1921); Verše (1922); Ztemněly perspektivy (1923); Antikva melodio (1923); Večerní kresby (1924); Polodrahokamy (1927); Ruce (1927); Nos estas eble (1928); Dílo (1929); Fragmenty (1929); Reflexy (1929); Vize (1929); Apoteóza (1930); Okamžiky (1930); Paříž (1930); Přátelství (1930); Umění (1930); Tuberáci (1932); Zamlžený měsíc (1932). – *Ostatní práce*: Slovník esperantsko-český (1924, s V. Čánským); Frazologický slovník česko-esperantský (1925, s V. Čánským); Stručné diagnostické a terapeutické vademecum chorob plicních (1928); Stručná diagnostika a terapie chorob trachey, průdušek a plicnice (1929); další odborné práce z interního lékařství, z lékařské hygieny, pediatrie aj., též popularizační. ■ REDIGOVAL *časopis*: Lékařská revue (1939, č. 1–6). ■

LITERATURA: B. Slavík: ref. Josef Machač: Česká rapsodie (též o studii L. R. N. o J. Machačovi), LidN 19. 10. 1935; M. Hudec: ref. Hospodář dobrý, Samostatnost 1935, č. 48; drb. (J. Borecký): ref. Skryté příčiny, Zvon 37, 1936/37, s. 586; Rfš. (R. F. Šiměk): ref. Bolestné hodiny a Písně času, Zvon 40, 1939/40, s. 138.

et

František Ladislav Rieger

* 10. 12. 1818 *Semily*

† 3. 3. 1903 *Praha*

Politik, národohospodář, organizátor vědeckého a kulturního života; v mládí básník, překladatel veršů a později divadelních her, autor literárních a divadelních kritik a studií o výtvarném umění a hudbě.

Křtěn František, Ladislav je vlastenecké jméno přijaté před 1835. – Pocházel ze zámožné

mlynářské rodiny. Do školy začal chodit ve Vysokém n. Jizerou a pokračoval na německé škole v Šumberku (Tanvald-Š. n. Desnou). Od 1829 navštěvoval gymnázium v Jičíně a od 1833 (když se ubránil naléhání, aby pokračoval v otcově řemesle) staroměstské gymnázium v Praze, od 1835 studoval na tzv. filozofii (staršími spolužáky byli V. Štulc, V. V. Tomek, F. J. Rubeš; ve vlastenecké společnosti se seznámil mj. s B. Jablonským, K. H. Máchou, J. B. Pichlem a zejména J. K. Tylem). O prázdninách 1837 cestoval s A. J. Vrtátkem po Slovensku (seznámení s L. Štúrem, K. Kuzmánym a J. Chalupkou) a v Pešti navštívil J. Kollára. Po těchto prázdninách ho otec odmítl na studiích dále vydržovat; R. se vrátil domů, vykonal mlynářské zkoušky, potají však soukromě studoval práva. Po složení zkoušek z prvního ročníku už s otcovým souhlasem pokračoval na právnické fakultě ve Vídni, 1839 se R. vrátil na pražskou univerzitu. 1840–41 byl praktikantem hrdelního soudu, pak se připravoval na dráhu profesora státního práva. Stýkal se nadále s českou vlasteneckou společností (salony Staňkových a Fričových), podílel se na organizování jejího literárního a společenského života (např. českých plesů). 1842 byl krátkou dobu vězněn pro styk s polskými emigranty. 1846 stál při založení akciové společnosti k postavení českého divadla (od 1850 Sboru pro zřízení českého divadla). Jako člen (od 1844) Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách se bezvýsledně snažil o zřízení odborné průmyslové školy. 1847 byl promován na doktora práv. Zimu 1847–48 strávil v Itálii, kde si léčil plicní onemocnění; ihned po návratu se aktivně zapojil do politického života (zvolen do zemského i do říšského sněmu); zejména na sněmovních zasedáních na sebe upozornil jako vynikající řečník demokratického zaměření. Po rozpuštění ústavodárného sněmu odešel 1849 na studijní cestu do Francie, navštívil též Holandsko a Anglii. 1851 se vrátil do Prahy a neúspěšně se pokoušel o habilitaci; v letech, kdy nemohl působit politicky, se věnoval literární práci (příspěval do časopisů básněmi, překlady a menšími statěmi). 1853 se oženil s dcerou F. Palackého Marií; salon, který ve své domácnosti po léta vedli, navštěvovali J. Čejka, K. J. Erben, M. Fialka, A. Gindely, V. D. Lambl, B. Němcová, V. V. Tomek, K. A. Vinařický, A. J. Vrtátka, J. Wenzig aj. 1858 se dohodl (navázav na starší myšlenku K. S. Amerlinga, J. Čejky a F. Palackého) s na-

kladatelem I. L. Kobrem na vydávání Naučného slovníku; při jeho řízení uplatnil svůj evropský rozhled i organizační schopnosti (1861 předal výkonnou redakci J. Malému a ponechal si vrchní dohled). Po pádu absolutismu byl R. autorem prvního vystoupení české politické reprezentace, memoranda z června 1860, určeného panovníkovi a formulujícího program národní strany. Usiloval zároveň o založení českého politického časopisu, jím inspirované žádosti byly však několikrát odmítnuty. Finančně i redakčně se podílel na vydávání prvních ročníků Grégrových Nár. listů (v 1. čísle např. formuloval program listu). Od 1860 byl poslancem českého sněmu (jako člen zemského výboru zastával od 1863 funkci intendanta českého divadla) a od 1861 říšské rady, kde setrval do 1863, kdy většina českých poslanců opustila její jednání; t. r., kdy došlo vlivem polského povstání k rozštěpení českého politického tábora, se R. stal vůdčí osobností umírněného „staročeského“ směru, orientovaného na spolupráci se zemsky českou šlechtou. Společně s Palackým inicioval R. v 60. letech většinu českých politických vystoupení v zemském sněmu; navrhoval federalizaci Rakouska a neúspěšně se postavil proti politice rakousko-uherského dualismu (reakcí na tuto porážku byla 1867 R. účast na politicky motivované pouti na Národopisnou výstavu v Moskvě). Na přelomu 60. a 70. let se R. jako vedoucí český politik účastnil na zemském českém sněmu přípravy tzv. fundamentálních článků, které měly tvořit základ vztahů mezi Královstvím českým a ostatními rakouskými zeměmi. Po jejich odmítnutí císařem a po dalších manévrech odpůrců vyrovnání čeští poslanci včetně R. odešli i ze zemského sněmu a vstoupili do pasivní opozice, v níž vytrvali až do 1879. Od té doby se R. orientoval na vymáhání drobných ústupků ve školství, soudnictví atd. Jako vůdčí český politik se účastnil česko-německých jednání o tzv. punktacích (týkaly se národnostního vymezení soudních okresů a úředních jazyků na území Čech), které nebyly českou veřejností obecně přijaty a způsobily porážku staročeské strany ve volbách 1891 (v jejím důsledku R. pozbyl mandát do říšské rady). R. poté ustoupil z politického života a (zejména po smrti ženy 1891 a dcery 1895) se stáhl do ústraní. 1897 obdržel baronský titul. Pohřben byl do rodinné hrobky v ambitech Vyšehradského hřbitova. – Byl otcem právního his-

torika Bohuslava R. (1857–1907) a spisovatelky Marie Červinkové-Riegrové; dcera Libuše byla manželkou národohospodáře a staročeského politika A. Bráfa (1851–1912), vnuk Ladislav R. (1890–1958) profesorem filozofie na UK.

Po celý život projevoval R. zájem o kulturu a umění. V mládí, kdy se přátelil se členy básnické družiny kolem Tylových Květů, publikoval překlady i původní verše sentimentálně romantického a vlasteneckého zaměření; 1835 debutoval několika tehdy oblíbenými lyrickými „krakováčky“ a 1836 otiskl elegii na smrt K. H. Máchy, vyjadřující ve své době ojedinělé pochopení Máchy jako velkého pesimistického básníka přitahovaného otázkou smrti (v 50. letech se neúspěšně pokoušel o vydání jeho literární pozůstalosti u K. Jeřábkové). Po politickém intermezzu kolem osmačtyřicátého roku se R. k literatuře vrátil zejména příspěvky v Mikovcově Lumíru (balady, epika historických, legendárních a biblických námětů). Porůznu básně také překládal (J. I. Kraszewski, T. Moore, A. Chénier a zejména první český překlad veršů V. Huga; neuskutečněn zůstal projekt velké básnické antologie Světový Parnas); přeložil i několik divadelních her (É. Augier, A. Fredro, K. E. Chojecki) a popularizační spis W. Irvinga Život Mohamedův. R. byl též autorem několika písní zařazovaných do dobových sbírek společenského zpěvu; oblíbená byla z nich např. *Naše vlast ve světě jediná* (nápěv F. Pivoda) a proslula *Kovářská* (nápěv J. L. Procházka), která tématem rozhodného, zdravého češství souzněla se vzmachem národního života po obnovení konstituce a zpívala se často na táborech lidu. Podle rodinné tradice jsou od R. i slova písně *Na podzim v ořeší*, kterou M. Červinková-Riegrová věnila do svého libreta Jakobína. R. zasahoval (nejpodnětněji ve 40. letech) i do oblasti literární a zejména divadelní kritiky a psal též studie a popularizační stati věnované výtvarnému umění (*Venuše Miloská a její stanoviště v řeckém umění*) a hudbě (*Josef Mysliveček. Životopisný nástin*). Nejtrvalejší byl jeho zájem o české divadlo, který realizoval i jako kulturněpolitický činitel (v 60. letech např. jako člen poroty Náprstkovy ceny pro historické drama); kontroverzním se přitom stalo zejména R. korigování představ o divadle jako okázalém národním symbolu postaveném z lidových sbírek a jeho vztah k B. Smetanovi. Většina R. knižních i časopiseckých prací patří do odborné literatury

politické, případně národohospodářské (byl autorem prvních českých studií z národohospodářské teorie a zejména v překladu spisu F. J. Droze vytvářel základy terminologie tohoto oboru), jak to vyplývalo z jeho postavení v české společnosti. Závažné práce z této oblasti vznikaly jako informace ciziny o postavení Čechů a slovanských národů v rakouské monarchii s cílem získat mezinárodní podporu české politice. K R. odborné literární činnosti patří i hesla v Slovníku naučném, zejména obsáhlé *Čechy, země, národ*, které vyšlo i v knižní podobě. Zvláštní postavení v R. bibliografii pak mají četné texty původně určené pro veřejný ústní projev (vystoupení v zákonodárných sborech, slavnostní řeči apod.). R. byl pro něj především výborně hlasově vybaven, jako řečník se vyznačoval pohotovostí i květnatostí výrazu a schopností improvizovat, aniž jeho projevy ztrácely na logické soudržnosti; jeho řečová kultura ovlivnila ve své době podobu politického řečnictví, a dokonce i literaturu (S. Čech). Na konci života napsal R. několik fragmentů vzpomínek, z nichž část byla zpracována dcerou Marií, část vydal syn Bohuslav (Bohuš).

ŠIFRY: F. L. R., Lad. R., R., r., S. (Čes. včela 1848). ■ PŘÍSPĚVKY in: A. Seidl: Ruská čítanka s pravidly o přízvuku (1868, s. 29 řeč na banketu v Sokolnících za cesty do Moskvy 1867); Beseda učitelská (1878, 1887); Budivoj (1873); Correspondenz (1867–68); ČČM (od 1849, 1852 překl. z ital.); Čes. včela (1847); alm. České besedy (1842, balada Pěstoun cizinec); Čes. noviny (1881–83); Ceskoobraský hlasatel (1849, řeči na sněmu v Kroměříži); Dalibor (1860, Josef Mysliveček); Divadelní listy (1884, s. 149 verše); sb. Hlahol. Společenský zpěvník český (1861, 1863); Hlas (1862–63); Hlas národa (1886–90; 1886 odpověď v anketě o RKZ a řeč o Palackém, 1888 ukázky ze vzpomínek); Květy (1835 básn. debut, 1836 B Na smrt Karla Hynka Máchy, od 1843 divad. ref.); alm. Kytice (1859, Venuše Miloská a její stanoviště v řeckém umění); Le Nord (Paříž 1860, stati o slovanských národech v Rakousku, dub.); Lumír (1852–54, 1860, BB a překl. z franc. a ital.); Máj (1902, interview o počátcích českého divadla); Mor. orlice (Brno 1886); Mor. noviny (Brno 1851); Národ (1863–66); Nár. listy (1861–63); Nár. noviny (1849); Noviny Lípy slovanské (1849); Obecné listy naučné a zábavné, pokr. Obecné listy (1860–62; 1860 čl. Česká šlechta, 1861 Kdo je to stát? A co má dělat?); Obrazy života (1860–61; 1860 B Kovářská); Obzor (1855); Orzel biały (Brusel 1841); sb. Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého (1898); Památník Národní besedy (1888); Pokrok (od 1873; 1875 Slovo o národním divadle, i sep., 1885 Řeč... v 8. sezení říšské rady, i sep.); Politik (od 1863); alm.

Pomněnky (1841, B Z Judův země čarokrásné); Posel z Prahy (1863, 1867); sb. Potštýn (1897); Poutník (1847, Život Josefa Myslivečka); Poutník od Otavy (Písek 1858); Prager Morgenpost (1860); Pražské noviny (1847); Pražský posel (1849); Pražský večerní list (1849); Reichenberger Zeitung (1860); Slovan (1850); Slovan (1870, 1873); sb. Společenský krasořečník český 3 (1853); sb. Společenský zpěvník český (1851); Světozor (1835, překlady); Světozor (1867 řeč k 50. výr. nalezení RK); Svoboda (1867, 1873); Tagesbote aus Böhmen; Union; Vlastimil (1840, překl. z angl. a pol.); Zlatá Praha (1902–03); – posmrtně: Čas (1903, text závěti); Le monde slave (1924, Deux memorandes, ed. K. Kazbunda); Osvěta (1903 Vzpomínky z mladých let, záznam M. Červinkové-Riegrové, 1906 Z vlastních pamětí → Drobné spisy Bohuše svob. pána R. 2, 1915). ■ KNIŽNĚ. Překlady: A. Fredro: Pan Čapek aneb Cožpak mne nikdo nezná? (b. d., Bibliotéka divadelní, sv. 3, s E. Scribe: Ďáblův podíl); É. Augier: Škaredá sestra (b. d., Bibliotéka divadelní, sv. 27, s J. L. Deinhardstein: Vdovec, upr. J. K. Tyl); K. E. Chojecki: Vláda a láska (1863, dub., s J. K.: Český dobrovolník a francouzská selka); F. J. Droz: Politické hospodářství čili Zásady vědy o statcích (1853); W. Irving: Život Mohamedův (1854). – *Odborné a politické práce*: O statcích a pracích nehmotných a jich významu i postavení v národním hospodářství (1850); Geschichte des Vereins zur Ermunterung des Gewerbegeistes in Böhmen (1858); Memorandum podané 18. června 1860 císaři rakouskému (Budyšín 1860); Průmysl a postup výroby jeho v působení svém ke blahobytu a svobodě lidu, zvláště pracujících (Lito-myšl 1860); Les Slaves d'Autriche et les Magyars (Paříž 1861, an., dub., čes. překlad 1906 ← Le Nord 1860); Čechy, země i národ (1863, s jinými ← Slovník naučný 2); Rukojeť k poznání příslušnosti a činnosti zastupitelstva okresního, jakož i výborů a starostů okresních (1866; t. r. i něm. verze s tit. Leitfaden zur Erkenntnis und Wirksamkeit der Bezirksvertretung...); Řeč v sezení sněmu zemského... proti volbám do rady zemí neuherských (1867); Francouzské memorandum (1870, nové vyd. 1919, ed. A. Hajn); Řeč při slavnosti Jungmannově... (1873); O boucharonech. K desítileté připomínce (1874 ← Národ 1865); Slovník němu, panu I. S. Aksakovu, předsedovi Slovanského výboru v Moskvě (1877); Řeč... o úmluvách vídeňských... na radě říšské (1890); Řeč... o předlohách v příčině úmluv vídeňských... na sněmu království Českého... (1890); Řeč... na sněmu království Českého v rozpočtové debatě... (1894); – posmrtně: Závěť (b. d., 1903, nové vyd. 1918); Rakouští Slované a Maďaři (1906, z franc. originálu spisu Les Slaves d'Autriche et les Magyars přel. B. Štěpánek). – *Výbory*: Politické výroky a zásady F. L. R. o poměrech a budoucnosti naší v Rakousku (b. d., 1898, ed. J. J. Langner); Vybrané řeči a úvahy (1924, ed. H. Traub); Výbor z řečí (1928, ed. H. Traub); Řeči dr. F. L. R. na kroměřížském sněmu 1848–49 (1947, ed. J. Spáčil). – *Soubor-*

Richter

ná vydání: Řeči dr. F. L. R. a jeho jednání v zákonodárných sborech 1–4 (1883–88, překl. a ed. M. Červinková-Riegrová, J. Kalousek); Řeči dr. F. L. R. 1. 1868–78 (s vynechanými řečmi z let 1848–67) (1923, ed. H. Traub). ■ KORESPONDENCE: K. Stloukal: Dopisy dr. F. L. R. z r. 1848 (matce Terezii a švagrovi V. Machačkovi), Osvěta 1909, s. 990; Riegrův dopis adresovaný pí Menšíkové (z 1884), Besedy Času 1910, s. 151; H. Traub: K založení Richardova slovenského Pozorníka (D. G. Richardovi z 1849), ČČM 1916, s. 303; J. Heidler: Příspěvky k listáři dr. F. L. R. 1, 2 (regesta a citáty z korespondence odeslané i přijaté 1836–1903; 1924, 1926, ed. J. Šusta); sh (P. Váša): List F. L. R. moravskému příteli (J. B. Müllerovi z 1847), LidN 3. 3. 1928; Milostné dopisy F. L. R. a Marie Palacké (z 1852–53; 1932, ed. K. Stloukal). ■ REDIGOVAL: Slovník naučný (1859–74, 11 sv.; od 1863, sv. 3 uveden jako spoluredaktor J. Malý), Národní atlas k Slovníku naučnému (1865–67, 2 sv., s V. Zeleným). ■

LITERATURA: J. V. Jahn: F. L. R. Obraz životopisný (1861, přeprac. vyd. 1889); J. Malý: F. L. R., politický vůdce národu českého (1881); sb. Národ Riegrovi (1888); Festblatt der „Politik“ zum 70. Geburtstag des Dr. F. L. R. (1888); sb. Zlatá Praha památce F. L. R. (b. d., 1903); sb. Od kolébky Riegrovy (1908, ed. K. Mašek, s jinými); Z. Nejedlý: B. Smetana a kulturní politika F. L. R. (1915); H. Traub: F. L. R. (b. d., 1922); J. Heidler: Příspěvky k listáři dr. F. L. R. 1, 2 (1924, 1926, ed. J. Šusta); Riegrovo číslo. Samostatnost 1928, č. 10–11 (přísp. K. V. Adámek, V. Červinka, V. Dyk, C. Horáček, J. Kapras, J. Masák, J. Penížek, K. Štětina aj.); sb. Riegrův památník (1928, ed. K. Stloukal); Františka Palackého rodinné listy dceři Marii a zeti F. L. R. (1930, ed. K. Stloukal); V. Vinš: F. L. R. (1948); R. Sak: F. L. R. Příběh Čecha devatenáctého věku (1995). ■ H. B. (K. Havlíček Borovský): Včera měli jsme příjemnou slavnost... (o R. promoci), Pražské noviny 20. 6. 1847 → Politické spisy 1 (1900); J. Ladecký: Dr. F. L. R., jeho zásluhy o české divadlo, Čes. Thalia 1888, s. 334; J. J. Kořán: Dr. F. L. R. jako redaktor Slovníku naučného, F. A. Šubert: České divadlo a dr. F. L. R., V. V. Zelený: O R. způsobu řečnickém, vše Hlas národa 9. 12. 1888 → sb. Národ Riegrovi (1888); ● k osmdesátinám: J. Hejret, Zlatá Praha 16, 1898/99, s. 50; J. Kamper, Rozhledy 8, 1898/99, s. 241 ●; ● nekrology: an., Zvon 3, 1902/03, s. 335; R. J. Kronbauer, Máj 1, 1902/03, s. 345; V. Červinka, Lumír 31, 1902/03, s. 193; an. (F. Kvapil), ČČM 1903, s. 424; E. Krásnohorská, Osvěta 1903, s. 289 ●; M. Červinková-Riegrová: Vzpomínky z mladých let dr. F. L. R., Osvěta 1903, s. 481 a pokr. + O Průmyslové jednotě před r. 1848, Zvon 4, 1903/04, s. 31 a pokr.; Z. V. Tobolka in F. L. R.: Rakouští Slované a Maďaři (1906); L. Braňová: R., Smetana, Dvořák, Osvěta 1910, s. 23 a pokr.; A. Novák: R.-básník, Venkov 10. 12. 1918; ● polemika o autorství knihy Les Slaves d'Autriche...; F. Tichý: F. L. R. či A. I. Dobrjanskij?, Naše doba 1921, s. 325; J. Heidler: F. L. R. či A. I. Dobrjanskij,

Sborník filoz. fakulty univerzity Komenského v Bratislavě 1923, s. 243; F. Tichý: Pseudorieger, Kritika 1926, s. 186 ●; H. Traub in F. L. R.: Vybrané řeči a úvahy (1924); F. Krčma: Mácha a R., Lumír 1924, s. 368; A. Stašek in Vzpomínky (1925); K. Stloukal: R. zápisky o Slovensku v r. 1847 (s ukázkami z R. deníku), Bratislava 1927, s. 532; H. Jelínek: F. L. R. et la France, Études tchécoslovaques (Paříž) 1927, s. 121; V. Dyk: R. pokojíček, Lumír 55, 1928/29, s. 216; H. Traub: Zrození R. Naučného slovníku, Tribuna 31. 1. 1928 + R. záliba hudební, Tribuna 2. 2. 1928; jv. (J. Vodák): ref. Milostné dopisy F. L. R. a M. Palacké, Čes. slovo 3. 1. 1933; M. N. (Novotný): Závět dr. F. L. R., LidN 3. 3. 1933 (odpol. vyd.) + Drobný příspěvek k divadelnictví F. L. R., LidN 16. 10. 1934; J. Herben in Kniha vzpomínek (1936); J. B. Pichl in Vlastenecké vzpomínky (1936, ed. M. Hýsek); V. Žáček: F. L. R., sb. Hrdinové a věštcí českého národa (1948, s. 387); M. Pavlíková: Bolzanovství v rodině Palackého a Riegrově, sb. Strahovská knihovna 11, 1976; K. Kardyni-Pelikánová: Překládala B. Němcová hru Edmunda Chojeckého La Florentine?, sb. Pocta Josefu Dobrovskému. Václavkova Olomouc 1978 (1982, s. 165); O. Nálepková: F. L. R. v roce 1848 a na kroměřížském sněmu, Sborník historický 1987, s. 5; I. Slavík: Básníci politik, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1988, s. 124; A. Provozník: F. L. R. a podunajský prostor, Proglas 1990, č. 5–6; R. Sak: Dva gentlemani (F. L. R. a A. Stašek), sb. Z Českého ráje a Podkrkonoší 8 (1995, s. 70); P. Horská in Sladká Francie (1996).

vř

Fráňa Richter

* 14. 12. 1889 *Horní Cerekev* u Pelhřimova
† 25. 6. 1967 *Ústí nad Labem*

Básník a prozaik; autor sociálněkritických veršů a próz; levicový novinář.

Podepisoval se též František R. – Otec byl domácký tkadlec a chalupník. 1906 se stal R. jednatelem soc. demokratické mládeže ve Strmilově a začal publikovat v časopise *Nový jihočeský dělník*. 1908 se rozešel s rodinou a odešel do Vídně, kde pracoval jako tkadlec a pomocný dělník; přispíval do brněnských časopisů *Červánky* a *Rašple*, později i do pražského *Práva lidu*. Stal se též stálým spolupracovníkem beletristické přílohy vídeňského českého soc. dem. deníku *Dělnické listy*. Od 1920 pracoval jako vedoucí redaktor obdeníku *Slovácko v Hodoníně*. V březnu 1921 byl za účast v prosincové stávce odsouzen ke třem le-

tům těžkého žaláře, ale uprchl a žil v emigraci v Německu a Rakousku; ve Vídni pracoval v redakci časopisu Průkopník svobody. 1924 se po amnestii vrátil do ČSR, stal se v Ostravě redaktorem Dělnického deníku, ale 1925 byl nucen dokončit výkon trestu ve Slezské Ostravě. V následujících letech se pohyboval v levicových novinářských a politických kruzích (1929 vystoupil z KSČ, 1935 vyloučen ze soc. demokracie), 1930–35 pracoval jako redaktor ostravského soc. demokratického deníku Duch času. Ze zdravotních důvodů odešel předčasně do důchodu. Za okupace žil v Modřanech u Prahy, kde se účastnil odboje. Po osvobození pracoval pro min. informací v pohraničí a působil jako redaktor časopisu Hovoří místní rozhlas. 1950 se stal ředitelem regionálního oddělení Českosl. rozhlasu v Ústí n. Labem (psal též literární pásma a fejetony). 1955 odešel do důchodu.

Do literárních prací projektoval R. levicové názory, snahy a zápasy, které postupně tendenčně doplňoval a rozvíjel. Ze složité sociální reality Ostravska čerpala sbírka *Nebe a země*, v níž usiloval o agitačně jednoduchou a pádně působivou údernost; motivickou i formální inspiraci a vzor nalézal ve vrcholce sociální poezie Bezručovy a Wolkrový. V utopickém románu *Nadtelevox*, umístěném do vzdálené budoucnosti, se R. pokusil zkarikovat poměry v továrnách T. Bati a satirickou hyperbolou upozornit na nebezpečí zvětňujících a odlidšťujících principů mechanizace a automatizace výrobních vztahů; vydání knihy se setkalo s pokusy o zabavení nákladu ze strany Baťovy firmy. Schematickou ilustraci marxistických tezí o zákonitostech vývoje dělnického hnutí představuje románová kronika *Snílci z Vysočiny*, sledující na základě autobiografických prožitků životní osudy a proces revolučního uvědomování chudého tkalce z Českomoravské vrchoviny.

PŘÍSPĚVKY in: Červánky (Brno); Dělnický deník (Ostrava, od 1924); Duch času (Mor. Ostrava, od 1930); Hovoří místní rozhlas (1949–50); Lid. noviny (1949); Nár. osvobození (1933–37); Nový jihočes. dělník (Čes. Budějovice, od 1906); Právo lidu (1920–38); Rašple (Brno); Rovnost (Brno 1921); Rudé právo; Slovácko (Hodonín 1920–21); Svoboda. ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie:* Rudé krůpěje (BB 1924); Zpěv horníka Pavla Losuda (B 1925); Nadtelevox (R 1930); Beskydy v zimě (BB 1935); Nebe a země (BB 1936); Snílci z Vysočiny (R 1967, podp. Franti-

šek Richter). ■ **REDIGOVAL časopis:** Hovoří místní rozhlas (1949–50). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** sb. K nejvyšším lidským metám jdem s Marxem, Leninem, Stalinem (1949). ■

LITERATURA: F. L.: ref. Nadtelevox, Čin 3, 1930/31, s. 495; ● ref. Nebe a země: J. Strnadel, Čin 1936, s. 396; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 228; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 37, 1936/37, s. 27 ●; ● k šedesátinám: B. Novotný, Českosl. novinář 1949, č. 14–15; ap., Svob. slovo 14. 12. 1949 ●; V. Olivová in Prosinec 1920 ve verších proletářských básníků, ČL 1954, s. 242.

jz

Alois Vlastislav Rireňsaft

* 29. 1. 1813 Plzeň

† 1879 Praha

Humorista a komediální dramatik.

Psal se též Rierenšaft, původně A. Rührenschafft. – Pocházel z Plzně, kde jeho otec provozoval voskařskou živnost. Absolvoval gymnázium a posléze filozofii na lyceu ve svém rodišti. Od 1838 sloužil jako oficiál ve státní účtárně v Praze (penzionován 1865). V 30. letech se snad účastnil ochotnických představení Tylovy družiny v Kajetánském divadle na Malé Straně. Ve 40. letech navštěvoval kavárnu U Železných dveří na Starém Městě (Ungelt), kde se scházela umělecká společnost a kde se stýkal hlavně s humoristy J. Burgersteinem a B. Peškou.

R. se literárně projevil drobnou humoristickou tvorbou, určenou k veřejnému přednesu (deklamovánky, recesistická přednáška *Co máme nejvíce milovati*, České besedy 1842, ironický *Rozvrh vlastního životopisu*, Denice 1841, literární debut). Samostatně vydal dvě veselohry. Ve hře *Stará láska nezašlyne*, inspirované francouzskou salonní komedií, zpracoval téma o manželství dle srdce, nikoliv dle konvence. Snažil se uplatnit galantní dialog plný sentencí, přísloví i vtipu, ale nevyvalézává intrikánská zápletka způsobila, že náběh k rozmarné hře se náležitě nerozvinul. Ve frašce *Lépe malým nežli velkým pánem býti* těžil podněty z českého studentského a maloměstského hospodského prostředí a vloženým pohádkovým motivem (studenti namluví měšťanovi, že je hledaným synem švédského krále, a inscenují tři zkouš-

Ritterová z Rittersberku

ky z jeho vladařských schopností) se pokusil o rozvinutí situační komiky. R. překlady Molièra, anoncované 1850 v Bohemii, nejsou doloženy.

PSEUDONYMY: Alois VI. Plzenský, Vlastislav Plzenský, Vlast. Plzenský. ■ PŘÍSPĚVKY in: alm. České besedy (1842); sb. Deklamátorka (1863); Denice (1841); Květy (1842, 1845); Rodinná kronika (1864); Zlatá Praha (1864). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Stará láska nezahyne (D 1844); Lépe malým nežli velkým pánem býti (D 1846). – *Souborné vydání*: Dramatické spisy A. V. R. (J. Pospíšil, 1844–46, 2 sv.). ■ SCĚNICKY. *Překlad*: A. Dumas st.: Kateřina Hovardova aneb Koruna a popraviště (1866). ■

LITERATURA: an.: ref. Stará láska nezahyne, Květy 1844, s. 460; an. (K. Havlíček Borovský): ref. Lépe malým nežli velkým pánem býti, Pražské noviny 16. 7. 1846; J. B. Malý: Stručný přehled literatury české posledních dvou let, ČČM 1846, s. 655; Fd. (F. B. Mikovec), Bohemia 11. 1. 1850 (informace o domnělém překladu Molièra); L. Lábek in Potulky po Plzni staré i nové 5 (1931, s. 114); E. Felix: Literární Plzeň v obryse 2 (1933, s. 31).

is

Henrietta Ritterová z Rittersberku

* 1811

† 15. 8. 1880 Praha

Prozaička, příspěvatelka almanachu Lada Nióla, autorka kratších povídek a obrazů ze života.

V literatuře uváděna i jako H. Ritterova z Rittersberga, H. rytířka z Rittersberků, H. z Rittersbergů, Jindřiška Ritterova z Rittersbergu apod. – Dcera důstojníka, editora českých lidových písní a vojenského historika Jana Rittersberka; matka byla původem Belgičanka. V Praze žila R. patrně od 1. poloviny 20. let, podrobnosti o jejím mládí a výchově nejsou známy. Současníky byla označována za velmi vzdělanou a duchaplnou, k jejím přátelům patřili T. Palacká, B. Rajská, L. Čelakovský, J. V. Frič, K. Purkyně, J. Mánes aj. Zůstala neprovdána, po smrti švagrové vychovávala dceru svého bratra Ludvíka Rittersberga Jindřišku (pozdější herečka J. Slavinská) a spolu s ní i další dívky z vlasteneckých rodin, mj. i dcery F. L. Čelakovského. Její byt fungoval jako jakýsi penzionát a zároveň jako literární salon. Z iniciativy R. zde vznikaly rukopisné almanachy (první na počest J. V. Friče po jeho návratu

z vězení, další jako náhrada za nevyšlý 2. roč. almanachu Lada Nióla), do nichž sama přispěla básněmi. Pobyt v Praze R. přerušila v 1. polovině 60. let (snad jen 1863–64), kdy se svou neteří přesídlila do Plzně (angažmá Slavinské u plzeňské německé divadelní společnosti).

První publikovanou prací R. byla próza *Růže v údolí* v almanachu Lada Nióla, lyrizovaná pohádka prozrazující vedle silné literární inspirace i vliv Fričova pojmání folkloru jako východiska nové literatury. V další tvorbě R. přibývaly realistické prvky. Po dvou pokusech o společenskou novelu (*Rodina pastorova*, *Konvenience a láska*; ve druhé z nich je proti satirizovanému obrazu strnulé etikety šlechtické vrstvy vyzdvížen přirozený způsob života lidu) R. uveřejnila několik povídek a obrazů ze života, soustředujících se především na charakteristiku postav a jejich vzájemných vztahů. V duchu demokratického přesvědčení R. je častým námětem těchto prací, zasazených zpravidla do měšťanského prostředí, přátelství mezi osobami ze sociálně nerovných vrstev (*Jan a Janička*, *Černá Pepi*); způsob autorského podání přitom vyvolává dojem, že jde o příběhy čerpané ze skutečnosti, čímž se posiluje výchovná funkce těchto próz. Schopnost detailní kresby prostředí i postav a živý vypravěčský styl R. došly největšího uplatnění v humoristicky laděné próze *Les enfants terribles*. Knižně vydaná povídka z moravských dějin *Raci*, zasazená do 15. století, je kompozičně roztržštěna; ve víceméně volně řazených výjevech se mísí zprávy čerpané z kronik s pohádkovými příběhy a s motivy přejatými z lidových pověr. – R. je též autorkou rukopisného překladu pohádek B. Němcové do němčiny; údajně překládala i z francouzštiny.

PSEUDONYMY: Johanna, Johanna M., Johanna Marie, Johanna Marie z R., Marie Johanna. ■ PŘÍSPĚVKY in: kal. Koleda (Brno 1857, Jan a Janička); alm. Lada Nióla (1855, Růže v údolí); Lumír (1856 Rodina pastorova, Konvenience a láska, 1859 Les enfants terribles, 1861 Černá Pepi); Rodinná kronika; podle některých údajů přispívala i do německých časopisů. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Raci čili Zachování od smrti ohněm (P 1862). ■

LITERATURA: J. V. Frič in Paměti 1–3 (1957–63, ed. K. Cvejn; in d. 2, s. 658 čes. překl. básně Grösse im Unglück, připisované R.); A. Matějček: Dopisy J. Mánesa H. z Rittersbergů a Jindřišce z R. (Slavinské) (1912); V. Kučerová in K historii ženského hnutí v Čechách (1914, s. 69); O. Zielecka in Památce... L. Rittera z Rittersberku (1926, s. 10); R. Pokorná-

-Purkyňová: Vzpomínky na obě Henrietty z Rittersbergů, Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 206, 240, 275 + Život tří generací (1944, s. 188).

msk

Ludvík Rittersberg

* 19. 11. 1809 *Praha*

† 6. 6. 1858 *Vršovice* (Praha-V.)

Prozaik, publicista, překladatel; skladatel a hudební teoretik.

Plným jm. Ritter von Rittersberg (či z Rittersbergu, z Rittersberka), psán též Rittersberk. – Syn důstojníka, editora českých lidových písní a vojenského historika Jana R.; matka byla původem Belgičanka. Sestra Henrietta R. byla též literárně činná. R. získal první vzdělání soukromě (měl vybrané domácí učitele jazyků, hudby a kreslení), od 1819 studoval na gymnáziích v Mariboru a v Praze. 1826–30 absolvoval v Praze polytechnický ústav, po jistou dobu navštěvoval zároveň školu polního dělostřelectva, počátkem 30. let studoval na pražské univerzitě češtinu (1832 získal osvědčení o znalosti tohoto jazyka slovem i písmem). Nastoupil úřednickou dráhu, ale přitom soukromě studoval hudbu (u V. Tomáška, J. Vitáška, K. L. Hoffmanna) a malířství (u J. Berglera, F. K. Waldherra) a přispíval do něm. časopisů (své prvotiny psal vesměs německy, v soukromé korespondenci zprvu používal vedle němčiny zejm. francouzštinu). Po otcově smrti vystoupil 1841 z úřadu a odjel do Lvova, kde působil jako učitel zpěvu a hudby (na upevnění zájmu o český kulturní život zde na R. zapůsobil K. V. Zap, pod jehož vlivem začal publikovat česky) a kde se i oženil (dcera Jindřiška Slavinská, 1843–1908, byla herečkou Prozatímního a později Nár. divadla). 1844 utrpěl úraz a 1845 se delší dobu léčil v lázních Teplice; t. r. se usadil v Praze a jako spisovatel, publicista, překladatel, hudebník a malíř se začal podílet na jejím uměleckém i politickém životě. Aktivní byl zejména v oblasti hudby: skládal písně (1838 vyšly čtyři z nich v R. uspořádané publikaci *Prager musikalisches Album*), klavírní i orchestrální skladby, na vlastní německý text složil operu *Idamor*, závažné byly jeho teoretické úvahy o české a slovanské hudbě. Úroveň měl i jako kreslíř (portréty doprovodil

otcovu dílo 60 *Abbildungen k. k. österr. Generale*), litograf a částečně jako malíř, ohlas získal i jako fyzik a technik (1851 v Praze podnikl pokus s vlastním přístrojem k měření mořské hloubky). Účastnil se revolučního hnutí 1848: byl představitelem Mladé Čechie, členem výboru Lípy slovanské (1849 jistou dobu jednatelem), napsal informativní brožuru o konstituci a řadu politických úvah do *Novin Lípy slovanské*, složil *Příseň i pochod vlastencův* (v rkp.), svými návrhy ovlivnil podobu tzv. českého národního oděvu. 1853–54 působil v Záhřebu jako redaktor listu *Agramer Zeitung*. Po opětovném návratu do Prahy (s přestávkou 1856–57, kdy byl nájemcem statku v Uhrách) se věnoval, již vážně nemocen, hlavně literární a publicistické činnosti. Zemřel na tuberkulózu, pohřben byl u kostela ve Vršovcích.

Literární dráhu zahájil R. koncem 30. let jako německy píšící publicista, autor drobných prozaických žánrů, později básní, překladů z polské (mj. A. Mickiewicz) a české literatury (J. K. Tyl, K. V. Zap) a odborných statí o slovanské hudbě; v časopise *Ost und West* byl i divadelním a hudebním referentem a ve 40. letech zde uveřejňoval beletristické obrázky ze Lvova a okolí, podávající causeristicky zábavný popis prostředí a často humorné charakteristiky obyvatel. Za pobytu ve Lvově začal psát i česky, a to v podstatě ve všech oblastech své dosavadní literární aktivity německé. 1843 časopisecky publikoval průkopnickou stat *Myšlenky o slovanském zpěvu*, pokoušející se mj. stanovit principy české hudební deklamace a vyložit národnost hudby. Pozdější R. odborné články se vedle stálého zájmu o českou a slovanskou hudbu týkaly i problémů soudobého českého divadla a literatury. Časopisecky uveřejňoval R. i překlady soudobých, romantismem ovlivněných polských básníků (A. Borkowski Dunin a zejména J. B. Zaleski, který svým elegickým vztahem k ukrajinskému venkovu a tematikou bojů proti Tatařům zapůsobil na pozdější R. vlastní básnické pokusy) a otiskoval národopisné a cestopisné črty, causerie, humoristické obrázky i drobné anekdotické příběhy charakterizující prostředí polské šlechty a ukrajinských venkovanů v Haliči. Sklon k publicističnosti a nenáročnému humoru se projevoval i v R. rozsáhlejších fabulovaných prózách s náměty ze světa soudobé „lepší“ společnosti a umělců nebo ze šosáckého maloměsta předbřeznové doby, obsa-

Rittersberg

žených ve sbírce *Sebrané zábavné spisy*. Látko-
vý přínos mezi nimi představovala povídka
Hucul, objevující české próze postavu karpatského
zbojníka. R. ho zobrazil v duchu roman-
tického pojetí jako živelnou osobnost vzdoru-
jící moci a obestřenou kouzlem velkolepé
horské přírody, do jeho životního příběhu
však zároveň včlenil reálné prvky, dokumen-
tující i zločinnost a krutost loupežnických
družin. R. historické povídky z českých dějin
(*Děvín ze sbírky Sebrané zábavné spisy*,
Jaromíra Radimská) i román *Rozbroj Přemys-
lovců* představují dobově běžný typ vlastenecký
tendenční historické prózy s romanticky
konstruovaným dějem plným náhod a intrik
a bez hlubší motivace jednání postav; materiá-
lově čerpaly z Palackého a z lidových pověstí.
Knižně uveřejnil R. i překlady francouzských
humoristických románů P. de Kocka. V návaz-
nosti na R. všestrannou aktivitu v roce 1848
vznikl *Kapesní slovníček novinářský a konver-
zační*, obsahující mj. řadu cenných biografii R.
současníků a autentických svědectví o revolu-
čních letech (po 1400 stránkách u písmene
M bylo vydávání díla zakázáno, v rukopise se
zčásti zachoval materiál nerealizovaných seši-
tů). – V rukopisné pozůstalosti údajně zůstala
též rozsáhlá humoristická báseň *Stolohyboslá-
va*, dramata *Sámo* a *Camillus* a fragmenty ope-
ry *Jaroslav ze Šternberka*.

ŠIFRY: L., L^{xxx}, L. R., R., ©. ■ PŘÍSPĚVKY in:
Agramer Zeitung (Záhřeb 1853–54); ČČM (1846 čl.
Pravlast slovanského zpěvu, posmrtně 1913 část
studie *Pohled na hudební poměry v Čechách ve sto-
letí 19.*, ed. L. Glockner); Čes. včela (1843–47 překl.
polské poezie, 1845 čl. *Skovnické návrhy stranu
zřízení nového českého divadla*); Českomoravská
pokladnice (1858); Dziennik literacki (Lvov 1858);
Humorist (Víděň, od 1837); kal. Koleda (Brno
1853–56, i B); Květy (1842–50, překl. polské poe-
zie); Květy a plody (1848); alm. Libussa (od 1851);
Lumír (1851–54, i B); Nár. noviny (1848–49); Neven
(Záhřeb 1854); Noviny Lípy slovanské (1849, polit.
úvahy); Ost und West (1838–48; od 1841 zprávy ze
Lvova a črty z Haliče, 1845 něm. překl. polské poe-
zie); Poutník (1846–48, črty a obrázky z Haliče);
Pražské noviny (1849–56); Pražský večerní list
(1849–50); Příloha k Věnci (1843, čl. *Myšlenky
o slovanském zpěvu*); Russkaja beseda (Moskva
1857); Tekka Wileńska (Vilno 1857–58); – posmrtně:
Čes. lid (1909, životopis B. Němcové). ■ KNIŽNĚ.
Beletrie: Jaromíra Radimská (P 1853); *Sebrané zá-
bavné spisy* 1, 2 (PP 1853); *Kronika lázební doby
v Milodole* (P 1855); *Rozbroj Přemyslovců* 1, 2
(R 1858); – posmrtně: *Hucul* (P 1888, pův. in Sebra-

né zábavné spisy 1). – *Překlady*: P. (Ch. P.) de Kock:
Dobrák (1853, an.) + *Trojlistek pařížských študentů*
(1854, šifra L. R.) + *Voják a kněžna* (1854, šifra L.
R.); – posmrtně: L. Siemieński: *Děje národu polské-
ho* (1867, s R. přehledem dějin polské literatury). –
Ostatní práce: Co jest konstituce čili Krátký, prosto-
národní výklad hlavnějších zásad konstitucí evrop-
ských (1848); *Životopis Václava Hanky* (1850); *Ka-
pesní slovníček novinářský a konverzační*... 1, 2
(1850, 1851, sešitově, písmena A–M, nedokonč.);
*Dějiny ruské od nejstarších dob až do nejnovějšího
míru pařížského* (1857, podle N. G. Ustrjalova aj.);
– posmrtně: *Myšlenky o slovanském zpěvu* (1947,
ed. B. Indra). ■ SCÉNICKY. *Operní libreto*: *Idamor*
(1837, hudba L. R.). ■

LITERATURA: ● ref. *Kapesní slovníček*...: Fr. D.
(Doucha), ČČM 1850, s. 474; (an.:) *Květy* 1850, s. 39,
43; *Vídenský deník* 4. 11. 1850; *Pražský posel* 1851,
s. 383 ●; -n (L. Lansman): ref. *Sebrané zábavné spisy*,
Moravský nár. list 1853, č. 11; an.: ref. *Kronika lá-
zební doby*...: *Obzor* 1855, s. 451; J. Novotný: ref. *Dě-
jiny ruské*...: ČČM 1856, sv. 3, s. 132; ● nekrology: Bk.
(J. Barák), *Prager Morgenpost* 8. 6. 1858; an., *Slo-
venské noviny* (Víděň) 10. 6. 1858; -ka. (V. Hanka),
Pražské noviny 18. 6. 1858; E. Meliš, *Lumír* 1858,
s. 544 ●; Dr. B. (J. Bílý): ref. *Rozbroj Přemyslovců*,
Mor. noviny 20. 7. 1858; Z. Nejedlý: *K počátkům če-
ského hudebního časopisectví*, *Lumír* 1906, s. 309 +
L. z R., *Den* 17. 7. 1908; Č. Zibrť: *Kus autobiografie
Boženy Němcové*, ČL 1909, s. 334; L. Glockner: R.
*pohled na hudební poměry v Čechách v první polo-
vici 19. století*, ČČM 1913, s. 266; J. Horák: *Tři čeští
spisovatelé v Haliči*, *Národopisný věstník českoslo-
vanský* 1915, s. 140 → Z *dějin literatur slovanských*
(1948); K. Paul: *Několik poznámek k pobytu K. V.
Zapa a L. z R. ve Lvově*, ČMF 1918, s. 308; O. Zie-
lecká: L. R. z R., *Dalibor* 33, 1925/26, s. 506; M. Mor-
avcová in *Národní oděv 1848* (1986).

ll, zu

Jan Rittersberk

* 9. 10. 1780 *Praha*

† 18. 6. 1841 *Praha*

Vydavatel sbírky *České národní písně*, první živo-
topisec *Dobrovského*; autor hudebněhistorických
a vojenskohistorických prací.

Pův. jm. Ritter von Rittersberg, psán též Rit-
tersberg, Ritter z Rittersberka. – Pocházel
z německo-české šlechtické rodiny, otec byl
setníkem u dělostřelectva. R. studoval v Praze
gymnázium a práva, 1800 vstoupil do armády.
Sloužil v Čes. Budějovicích v batalionu akade-

miků a v kanceláři velícího zemského generála, pak se stal kadetem a 1804 poručíkem 33. pěšího pluku. Ve válce 1805 byl brigádním a divizním adjutantem. Po povýšení na setníka se oženil s dcerou podmaršálka svob. pána z Vogelsangu, měl s ní syna Ludvíka Rittersberga, pozdějšího spisovatele a hudebníka, a dceru Henriettu Ritterovou z Rittersberku. 1813–14 se zúčastnil vojen. akcí proti Napoleonovi u Drážďan a ve Francii. 1815 táhl znovu do Francie, 1821 do Neapole; tam onemocněl a požádal o penzionování. V Praze, kde se usadil, se věnoval zvl. vojenskohistorickým studiím, hudbě a jejím dějinám, byl i uznávaným znalcem výtvarného umění. V jeho saloně se scházeli umělci, aristokratičtí milovníci hudby i čeští vzdělanci (mj. J. Dobrovský, V. Hanka a F. Palacký). R. údajně napsal několik dramát (nedochována), zpracovával historii přátel slovanských umění, sbíral data ke slovníku českých umělců. Od 1824 působil ve Společnosti vlastenských přátel umění, 1826 se stal spoluzakladatelem a jednatelem spolku Verein der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen (český název ve starší době Jednota k zvelebení kostelní hudby v Čechách); byl přispívajícím členem Čes. muzea. Jako historik byl respektován i zahraničními učenými společnostmi. Zemřel po úrazu, který si přivodil skokem z vozu.

R. psal většinou německy, nejhojněji publikoval ve 20. letech 19. století, kdy také do oblasti české kultury nejlodněji zasáhl. Po B. J. Dlabačovi se první zabýval dějinami hudby v Čechách, které ve studii *Die Tonkunst in Böhmen* zpracoval až do roku 1823. Do aktuálního dění v české literatuře vstoupil jako pořadatel sbírky České národní písně. Jejím podkladem byly záznamy shromážděné 1819–22 při sběru, který v regionech na pokyn vídeňských úřadů (v Čechách pod záštitou nejvyššího purkrabího) prováděli zejména učitelé. Tento materiál R. doplnil a připravil k vydání; přistupoval k němu s osvícenskou objektivitou, respektoval písně jako významné historické památky a dokumenty lidového života a na rozdíl od soudobého preromantického pojetí je nepodroboval estetické ani morální cenzuře. Sběrka, na jejíž přípravě se podílel hudební teoretik a skladatel F. D. Weber, vyšla ve dvou svazcích; jeden obsahuje melodie a texty 300 lidových písní z území Čech (včetně 50 písní německých), druhý 50 melodií českých a česko-německých písní a tanců. Přestože byla po

1. svazku Čelakovského Slovanských národních písní (1822) první novodobou sbírkou obsahující české lidové písně, narazila svou šířkou, v podstatě teritoriální koncepcí (obsahovala i zlidovělé umělé písně, písně městského obyvatelstva a německé písně z území Čech) na silný odpor, jehož zdrojem byla dobová idealizace lidové písně jako vzoru estetické dokonalosti a národní osobitosti. S odvoláním na Herdera bylo R. vytykáno snižování čistě duše lidu zařazením písní „lůzy“ (J. V. Kamarýt) a nedbání estetických a národních zřetelů při výběru ukázek (A. Müller). Snahou o dokumentární věrnost i péči věnovanou hudební složce lidové písně a jejímu sepětí s tancem se však R. blížil modernějšímu pojetí slovesného folkloru. – R. zpracoval první životopis J. Dobrovského, 1838–39 provedl pro svého přítele F. Palackého revizi tisku a vydání 1. části druhého dílu jeho *Geschichte von Böhmen*, spolupracoval na vydání sborníků *Zpěvy duchovní k varhanám* (1838) aj.

PŘÍSPĚVKY in: *Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften*; *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* (Vídeň, 1824–25 *Die Tonkunst in Böhmen*); *Bohemia*; *Čechoslav* (1825, s. 247, odpověď na Kamarýtovu kritiku Českých národních písní, podp. Vydavatelové Českých národních písní); *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen*; *Oesterreichische Militärzeitung* (Vídeň); *Prager Unterhaltungsblätter*; *Rozličnosti Pražských novin*; *Wiener Mode und allgemeine Theaterzeitung*. ■ **KNIŽNĚ.** *Životopis:* Abbe Josef Dobrovský, *biographische Skizze* (1829). – *Ostatní práce:* *Historischer Militär-almanach des 16., 17., 18. und 19. Jahrhunderts* (1825); *Geschichte des k. k. 47. Linieninfanterieregiments seit dessen Errichtung im Jahre 1682 bis auf die neueste Zeit...* (1829); *Biographien der ausgezeichnetsten Feldherren der k. k. österr. Armee aus der Epoche der Feldzüge 1788–1821 1, 2* (1829); *60 Abbildungen k. k. österr. Generale von den älteren bis auf die neuesten Zeiten* (1832). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *České národní písně 1, 2* (1825, an.; dedikace nejvyššímu purkrabímu hraběti F. A. Kolovratovi Libštejnskému i čes. a něm. předmluva podepsány Vydavatelé; nové vyd. 1987 in J. Markl: *Nejstarší sbírka českých lidových písní*). ■

LITERATURA: J. Markl: *Nejstarší sbírka českých lidových písní* (1987). ■ ● ref. *České národní písně:* Jos. K. (J. V. Kamarýt), *Čechoslav* 1825, s. 152; A. Müller, *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen* 1827, s. 9 ●; O. Hostinský: *O naší světské písní lidové*, *ČL* 1892, s. 27 → *Česká světská píseň lidová* (1906) a *O hudbě* (1961,

Robuř

ed. M. Nedbal); an. (J. Herben): *České národní písně*, *Besedy Času* 1913, s. 317; K. Dvořák in F. L. Čelakovský: *Slovanské národní písně* (1946, s. 589); O. Šotolová: *První tištěná sbírka českých lidových písní s nápěvy* (disertace, UK Praha 1952); J. Markl: *První sbírky lidových písní v Čechách*, *Miscellanea musicologica* 1958; B. Václavek in *O lidové písni a slovesnosti* (1963, s. 359).

kh

M. K. Robuř

* 1. 7. 1903 *Těšice* (Mikulčice-T.) u Hodonína
† 16. 7. 1970 *Brno*

Prozaik inspirující se slováckým folklorem a brněnským prostředím.

Vl. jm. Metoděj Kotásek. – Po studiích na reálce v Hodoníně (mat. 1920) působil jako učitel na Slovensku (Nové Mesto n. Váhom, Babkov u Žiliny, Lubina u Trenčína a Veľké Légo u Dunajskej Stredy). 1927 nastoupil jako knihovník v Městské knihovně v Brně (po přímluvě J. Mahena). 1930 se vrátil jako učitel na Slovensko (Košarinská u Senice). Od 1935 žil v Brně, kde pracoval jako redaktor Českosl. rozhlasu. Za okupace byl dva roky vězněn. 1942–51 byl znovu knihovníkem Městské knihovny. 1951 v rámci náboru do těžkého průmyslu přešel do Královopolské strojírny jako pomocný dělník. 1962 odešel do důchodu.

R. psal povídky a črty z moravského venkovského i městského prostředí. Veselé i pochmurné příběhy ze Slovácka čerpal často ze vzpomínek na dětství (*Od Moravy k Váhu*), později především ze studia folkloru moravských Kopic, na jehož základě vytvořil postavu lidového vypravěče (*Trampoty ujca Vraňáčka*, původně pro rozhlas). V dalších knihách vycházel hlavně ze svých brněnských zkušeností, v reportážně laděných prózách převažují tragicky traktovaná témata bídy a sociální nerovnosti s erotickými motivy. – V časopisech tiskl R. též fejetony a reportáže, je autorem rozhlasových pořadů a her (pro brněnský rozhlas 1940 zdramatizoval *Rok na vsi bratří Mrštíků*).

PŘÍSPĚVKY in: *Den* (Brno); *Lid. obroda* (1949 až 1950); *Malovaný kraj* (Břeclav 1946–47, 1970); *Masarykovou stopou* (Hodonín 1948–49); *Mor. orlice* (Brno); *Niva* (Brno, od 1919); *Noviny z Moravského*

Slovenska (Břeclav); *Právo lidu* (od 1925); *Ruch* (Brno); *Svoboda* (Brno 1938); *Zdar* (1947). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: *Od Moravy k Váhu* (PP 1927); *Růženec hříchů* (PP 1927); *Otrávená krev* (PP 1929); *Hladové povídky* (1932); *Trampoty ujca Vraňáčka* (PP 1948). ■

LITERATURA: B. V. (Václavek): ref. *Hladové povídky*, *Tvorba* 1933, s. 30; B. Marčák in M. K. R.: *Trampoty ujca Vraňáčka* (1948, záložka); J. Kříž: nekrolog, *Malovaný kraj* 1970, č. 6; jžm: *Nedožitě osmdesátiny M. K. R.*, *Svob. slovo* (Brno) 1. 7. 1983.

šv

Josef Roden

* 12. 12. 1891 *Praha*
† 12. 1. 1950 *Praha*

Autor konvenčních románů, lyrických próz, básní a pohádek; nakladatel.

Vl. jm. Josef Rebec. – Byl nejstarším synem známého pražského tiskaře Františka Rebce. Do obecné a měšťanské školy chodil na Karlově (už tehdy vydával psaný školní časopis). Po absolvování Eckertovy dvouleté obchodní školy (1906–08) pracoval jako úředník v rodinné tiskárně a zároveň se zde vyučil sazečem. Tam také přišel do styku s významnými osobnostmi naší kultury (R. Nasková, J. S. Machar, J. Kvapil) a prohloubil se jeho tvůrčí zájem o literaturu a umění. Před 1. světovou válkou onemocněl tuberkulózou a strávil řadu měsíců v sanatoriu ve Smokovci. Po návratu pracoval jako redaktor ve *Světozoru*, později v *Ilustrovaném zpravodaji* a ve vlastním časopise *Nový ruch*. V té době si také zvolil pseudonym (počestěná podoba jména franc. sochaře A. Rodina, jehož dílo na něho hluboce zapůsobilo); vystupoval pod ním jako herec společně se svým přítelem K. Hromadou v ochotnických spolcích Kolár na Smíchově a Klicpera na Vinohradech, později ho užíval i jako pseudonymu literárního. (K. Hromada, který u divadla zůstal, si pseud. rovněž ponechal jako herec, divadelní ředitel a zřizovatel vlastního Rodenova komorního divadla.) Na jaře 1919 podnikl R. dlouhodobou studijní cestu do Paříže, později procestoval Rakousko, Itálii a několikrát Jugoslávii. 1932–48 byl nakladatelem. Třicet let působil (s H. Kosterkou) v Syndikátu českosl. spisovatelů jako revizor, pak byl pokladníkem spisovatelského spolku *Máj*, v jehož správním výboru působil ještě po 2. světové vál-

ce, kdy již na vlastní literární práci rezignoval. – Již od 1919 se podílel na vydávání a redigování bibliofilské knižnice Sad. V otcově knihtiskárně souběžně vydával část své tvorby a redigoval další vydávané tituly, převážně překlady historické beletrie z ukrajinštiny (I. Franko, A. Kaščenko, B. Lepkyj). 1932 získal koncesi omezenou na literaturu pro děti a mládež a t. r. zahájil nakladatelskou činnost s označením *Rebcovo nakladatelství* (sídlilo v Praze na Novém Městě nejprve v Sokolské ul. 8, později ve Vladislavově 13, od 1948 v Jungmannově 20). Nečetná produkce (většinu titulů zprvu též redigoval pod jm. Josef Roden, až do konce 30. let v knihách zásadně neuváděl vročení) byla zaměřena kromě jeho vlastní tvorby zejména na literaturu pro děti a mládež a dobrodružné čtivo. V knižnici *Loutkové hry Veselého čtyřlístku* (1932, 4 sv.) vyšly drobné hry A. Rebce. Následovala Knižovna detektivních a dobrodružných příběhů *Glóbus* (1935–36, 5 sv.), do níž přispěli H. G. Rubell (J. Lehovec) a E. Goller (O. Schäfer). 1936 převzalo nakladatelství rovněž vydávání knižnice *Sad*, v níž vyšly ještě dvě sbírky veršů (V. Hloch a J. Rovenská). Válečná nečíslovaná knižnice *Věčné prameny* (1940–42, 3 sv.) přinesla výběry z tvorby J. Nerudy, K. Havlíčka Borovského a V. Hála. Konvenční výzdobu většiny titulů zajišťoval zejména J. Wowk.

Jednotčím prvkem velmi různorodé R. prózy je erotická tematika. Rané povídky (*Snílkové*) a lyrické prózy (*Jaro*) nesou rysy dekadentní a symbolistické stylizace, romány z 30. let jsou již jen konvenčním zpracováním erotických příběhů, zasazených do atraktivního prostředí bohaté pražské společnosti (*Vítr v haluzích*), horského sanatoria (*Bílá rakev*), mezinárodních hotelů, umělecké nebo pseudoumělecké bohémy. Největší dobový čtenářský ohlas měly nenáročné sentimentální milostné romány s hlavní hrdinkou Irčou, které vyšly v mnoha vydáních a byly zfilmovány (v režii V. Binovce Irčin románek, 1921, Irča v hnízdečku, 1926), zdramatizovány (K. Lužanskou Irčin románek, 1925) a přeloženy do němčiny. Oblíbené, seriálově rozvíjené pohádky o Tulínkovi a Bulínkovi se staly podkladem pro loutkové hry A. Rebce. R. jediná sbírka veršů *Uzlíček na cestu* je intimní zpověď o vztahu syna k matce. Verše, ojediněle i literární kritiky publikoval R. i časopisecky, tak vyšla před svým knižním vydáním (hlavně v *Ilustrovaném zpravodaji*) i většina jeho románů.

PŘÍSPĚVKY in: Hvězda; Ilustrovaný zpravodaj (1929–38; 1930 R Silák Rell, 1938 R Zlatník Matyáš); Letem světem; List paní a dívek; Nový ruch (1916–17); Praha. 8 původních dřevorytů Fr. Koblihy (1920, slovní doprovod); Ročenka edice Sadu (1921); Světozor 1917–19); Vzдор (1917); Zlatá Praha (1917); Zvon (1928). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Rozmarné pohádky (b. d., 1913, pod vl. jm.; další vyd. 1923 s tit. O kvítku štěstí a jiné pohádky); Irčin románek (R b. d., 1916); Irča v penzionátě (R b. d., 1917); Snílkové (PP 1918); Irča a Lexa (R 1919); Sad (PP 1919); Fantom (fragment R, 1920); Naše maličká (R 1920); Jaro (PP 1923); Jašek (R 1923; 1928 s tit. Křehnoucí ptáče); Irča v hnízdečku (R 1926); Irčino tajemství (R 1929); Martička kouzelnice (R 1930); Uzlíček na cestu (BB 1930); Jedlík Tytýpán (B pro ml., b. d., 1931, s A. Klášterským); Tulínek a Bulínek dobývají hradu (pohádka, b. d., 1931); Tulínek a Bulínek zlobí princeznu (pohádka, b. d., 1931); Tulínek a Bulínek v mraveništi (pohádka, b. d., 1931); Tulínek a Bulínek mezi hvězdičkami (pohádka, b. d., 1931); Tulínek a Bulínek řádí v moři (pohádka, b. d., 1932); Tulínek a Bulínek na Opíčím ostrově (pohádka, b. d., 1932); Bílá rakev (R b. d., 1935); Hudba srdcí (R b. d., 1935, podle film. libreta Q. M. Kujala); Vítr v haluzích (R b. d., 1936). ■ **REDIGOVAL** *časopis:* Nový ruch (1916 až 1917, 1. roč. s A. Rolfem, 2. roč. s O. Parmou), Vzдор (1917); *ročenku:* Ročenka edice Sadu (1921, s J. J. Fišerem); *knižnice:* Sad (1919–46, 16 sv.), Kozoroh (1932, 2 sv.), Věčné prameny (1940–42, 3 sv.). ■ **Z PRODUKCE REBCOVA NAKLADATELSTVÍ.** **KNIŽNICE:** *Beletrie a práce o literatuře:* Loutkové hry Veselého čtyřlístku (1932); Glóbus (1935–36); Sad (1936–46, jen sv. 9–10); Věčné prameny (1940–42). ■ **Z OSTATNÍ PRODUKCE.** *Původní práce:* J. D. Konrád: Zpívající ryba a tuleň, který kouří (b. d., 1933); Q. M. Vyskočil: Adam Vir, nesmrteľný milenec (b. d., 1935); J. Roden: Bílá rakev (b. d., 1935) + Hudba srdcí (b. d., 1935) + Vítr v haluzích (b. d., 1936); R. Brill-Novotná: Rekord Henricha Laurenta (b. d., 1936); F. Dlouhán (Bulánek-D.): Pramen života (b. d., 1936); S. Reiniš: Na lov (b. d., 1936); B. M. Eliášová: Hanako (1944); G. R. Opočenský: Chalupa ve stráni (b. d., 1946); E. Synek: Lidice (1946); J. Hais Týnecký: Hospoda na krásné vyhlídce (1947) + Selka (1947); J. Kvapil: Osiřelo dítě (1948). – *Překlady:* K. M. Stanjukovič: Neklidný admirál (b. d., 1933) + Nalezenec v oceáně (b. d., 1933); I. L. Le: Země žízni (b. d., 1936). ■

LITERATURA: in Naše knihy v zrcadle kritiky (b. d., 1933); ● ref. Irčin románek: -fer. (O. Schäfer), Zvon 17, 1916/17, s. 238; ad. (R. Weiner), LidN 3. 1. 1917; V. Kučerová, Ženský svět 1917, s. 73; J. F., Čes. osvěta 1918, s. 27 ●; J. Petrbok: ref. Rozmarné pohádky (další vyd.), Úhor 1918, s. 124; ● ref. Snílkové: V. Hánek, Vzlet 1918, s. 463; an., Nár. politika 18. 9. 1918; Kf., Čes. osvěta 1920, s. 56 ●; K. H.: ref. Fantom, Čes. osvěta 17, 1920/21, s. 58; -btik- (V. Brtník): ref. Fantom, Sad, Zvon 20, 1919/20, s. 643 + ref. Naše ma-

Rodina

ličká, Zvon 21, 1920/21, s. 405; ● ref. Irča v hnízdečku (film. zprac.): O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 2, 1926/27, s. 198; V. Brtník, Venkov 13. 1. 1927 ●; ● ref. Uzlíček na cestu: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30, s. 293; V. Brtník, Venkov 23. 1. 1930 ●; M. Matějovská: Tulínček a Bulínček idú s Janom na draka (o překl. do slov.), Úhor 1931, s. 175; V. F. S. (Suk): (ref. Jedlík Tytypán, tamtéž, s. 202; Q. M. Vyskočil: Tulínek a Bulínek, tamtéž, s. 203; an.: ref. Tulínek a Bulínek zlobí princeznu, ...dobývají hradu, ... řadí v moři, Jedlík Tytypán, Prácheňské noviny 1931, č. 49; M. Majerová: Šest obrázkových sešitů o Tulínkovi a Bulínkovi, Čin 3, 1931/32, s. 370; -š- (F. S. Procházka): J. R. ..., Zvon 35, 1934/35, s. 98; drb. (J. Borecký): ref. Hudba srdcí, tamtéž, s. 475; -ad.: ref. Bílá rakev, A-zet 17. 7. 1935; drb. (J. Borecký): ref. Vítr v haluzích, Zvon 37, 1936/37, s. 83; an.: J. R. zemřel, Svob. slovo 14. 1. 1950.

az, sm

Rodina

Působnost 1924–1948

Pražské nakladatelství triviálních ženských a dívčích románů a populárních příruček pro ženy; vydavatelství časopisů, knihtiskárna.

Firma byla založena jako společnost s r. o. na podzim 1924. Hlavními podílníky byli vedoucí úředník Melantrichu Artur Vaňous (* 1888, † po 1948 v emigraci) a jeho žena a dále tiskárna Melantrich, která zprvu tiskla časopis společnosti List paní a dívek a poskytla podniku i provozní místnosti. A. Vaňous pocházel z národnostně smíšeného manželství, jeho matka byla Němka z Berlína. Studoval ve Švýcarsku, pobýval v USA, nakladatelskou praxi získal v Berlíně. Od 1922 do založení R. byl úspěšným administrátorem melantrišského časopisu Pražský ilustrovaný zpravodaj; 1925 se R. s Melantrichem rozešla, krátce sídlila v Liliové ul. 7, 1929 zřídila vlastní tiskárnu a celý podnik (mezitím přeměněný na akciovou společnost) soustředila v Praze-Novém Městě, čp. 1974, 1515 a 1212 (Klimentská 20–24). Na těžce adrese působila dceřiná společnost Stella, jejímž ředitelem se stal nejbližší Vaňousův spolupracovník J. Velek (1902–1965) a jejíž obdobná, německy psaná produkce (časopis Frauenfreude-Mädchenglück aj.) byla určena pro pohraničí. 1931 vstoupil A. Vaňous většinovým podílem akcií do Nakladatelského družstva Máje, a získal tak kontrolu nad jeho další činností.

Distribuci své postupně se rozvíjející knižní produkce opřela R. zpočátku zejména o trafikanty, později zřídila vlastní knihkupectví v Praze (Jungmannovo nám. 5), v Ostravě (Nádražní 41) a v Bratislavě (Špitálská 44). Vaňousova snaha o zrušení knihkupeckých a nakladatelských koncesí a jeho narušování obchodních regulí v oboru, vedoucí ke konfliktům se Svazem knihkupců a nakladatelů, vyvrcholila 1935 založením konkurenčního Spolku českosl. nakladatelů a knihkupců (ustaven byl v březnu 1936 jako Spolek českosl. knihkupců a nakladatelů); Vaňousovu iniciativu (byl majitelem spolkového časopisu Zprávy českosl. nakladatelů a knihkupců) při tom podpořili J. Velek, O. Štorch-Marien a ředitel Nakladatelského družstva Máje J. Brázda. Spolek působil do 1939. Za okupace byl do R. jako politický dohlížitel dosazen její bývalý praktikant P. Křepla. V únoru 1943 byl A. Vaňous na udání zatčen pro hospodářské delikty (kampaň proti němu vedly časopisy Árijský boj a Polední list) a do 1945 vězněn v Osvětimi a v Buchenwaldu. Likvidačním správcem firmy byl jmenován protektorátní ředitel Orbisu F. Rudl. Likvidace však nebyla do konce války dokončena a po květnu 1945 se část zaměstnanců společnosti s Vaňousem v čele dožadovala obnovení činnosti, čemuž bránil zejména Svaz čes. knihkupců a nakladatelů a vedoucí pracovníci Nakladatelského družstva Máje. Na jaře 1947 byl A. Vaňous zatčen a v dubnu t. r. odsouzen mimořádným lidovým soudem ke 3 letům těžkého žaláře pro kolaboraci. Národní správu R. převzal t. r. zároveň s Nakladatelským družstvem Máje Syndikát čes. spisovatelů, v květnu 1948 byl národním správcem jmenován V. Řežáč a firma likvidovala.

Knižní publikace, vydávané od 1926 (většinou romány otiskované předtím na pokračování v kmenovém časopise vydavatelství List paní a dívek a jeho mutacích Moravanka, Pražanka a Slovenka), soustředila R. postupně do Knihovny československých paní a dívek *Červená knihovna* (1926–38, 104 sv.), pojmenované podle barvy jednotné vazby. Název knižnice, pro svůj úspěch hojně napodobované (následovaly Modrá knihovna Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských, Fialová knihovna nakladatelství Zmatlík a Palička aj.), se stal synonymem pro pokleslé ženské čtivo. Jejím jádrem byly překlady románů H. Courths-Mahlerové, doplňované produkcí

domáci (zejména J. Hüttlová, M. Kyzlinková a M. Tippmannová, dále též B. Bircknerová, J. Červený, S. Drahorádová-Lvová, M. Dvořáková, B. M. Eliášová, O. Fugerová, K. Guthová, H. Hradecká, M. Hůrková-Radoměrská, Z. Konopásková pod pseud. Zdeňka Navarová, N. Kraslová, B. Kurka pod pseud. J. Bernardský a Z. R. Bernardski, E. Lipovská, H. Lukášová, A. Mittenhubrová též pod pseud. A. J. Bělská, R. Morávková též pod pseud. J. Landová, V. Němotová, V. Neubauer, M. Nováková, A. Skalecká, J. Soukup, A. Staňková, V. Sternová, J. Vernerová, J. Vintr, M. Voříšková, Q. M. Vyskočil, V. Watzke pod pseud. Vláda Zíka, V. Zitkovská) i přeloženou, zejména z němčiny (v překladech D. Cigánkové, M. Jeřábkové, E. Makovcové, V. Máry, J. Novotné, V. Seiferta, F. Šádka, J. Tilsche, A. Tvrđka aj.). Řidčeji byly zastoupeny překlady z angličtiny, jež pořizovaly B. Friedländerová, R. Charvátová, H. Malá, ojedinelé i z dánštiny prostřednictvím M. Krausové-Lesné a z maďarštiny s pomocí J. Školníka. Červenou knihovnu později doplnila *Dívčí knihovna* (1933–39, 17 sv.) s výraznou převahou původní produkce dívčích románů (O. Fugerová, H. Halířová, M. Kampasová pod pseud. Baby Ballová, M. Kyzlinková, R. Morávková pod pseud. Julie Landová, V. Němotová, M. Nováková, M. Tippmannová, M. Voříšková, V. Watzke pod pseud. Vláda Zíka), doplněné jen ojedinelými překlady z němčiny a francouzštiny. Děj přeložených románů byl často převeden do českého prostředí a některé překlady, zejména zpočátku, vyšly bez uvedení jména překladatele. Náklady dosahovaly výjimečně až 50 000 výtisků, zpravidla však nepřesáhly 8000. Knižnice doplnil pokus o Spisy V. Neubauera, který však zůstal torzem (1931–37, 3 sv.). Z profilu produkce se vymykalo vydání Souboru dramatických spisů J. Vrchlického v redakci V. Brtníka (1931–35, 9 sv.), propagačně využitě ve snaze o zlepšení pověsti firmy. 1935 vznikl obrázkový časopis pro děti *Punťa*, pojmenovaný po psím hrdinovi kresleného seriálu (texty A. Novák nebo J. Kaublová, kresby R. Klapač nebo H. Týrlová), otiskovaného původně v příloze Listu paní a dívek List našich dětí. Z popularity seriálu těžilo i vydávání obrázkových knížek pro děti a drobných upomínkových předmětů. Beletristickou produkci doplňovaly kuchařky, oděvní střihy, příručky společenského chování apod. Koncem 30. let soustředil Vaňous převážnou většinu

knížní produkce svých podniků do Nakladatelského družstva Máje, kam přešel i autorský okruh R. – Knihy měly jednotnou vazbu, zprvu nekvalitní tisk se zlepšil po vybudování vlastní tiskárny. Výzdoba jednotlivých svazků v knižnicích se zpravidla omezovala na barevný přebal vazby. Neubauerovy spisy ilustroval F. Stejskal, v 30. letech s nakladatelstvím výtvarně spolupracoval V. Preissig, který vytvořil i reklamní plakát Červené knihovny.

KNIŽNICE. *Beletrie*: Červená knihovna (1926–38); Dívčí knihovna (1933–39). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ: V. Neubauer; J. Vrchlický (dramata). ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: K. Jírová: Rodinná kuchařka (1928); J. Krůšková: Dobrodružné cesty lorda Gorgonzoly (1930); E. Fiala: Pohádky ironické (1931); A. Kejřová: České moučníky (1935, sest. V. E. Kejř); M. Tippmannová: Toušek (b. d., 1940); H. Halířová-Mazáčová: Králičkové ze Slunné stráňky (b. d., 1942); V. Němotová: Blažené údolí (b. d., 1942). – *Překlady*: D. Defoe: Život a podivuhodné příběhy Robinsona Crusoe (1932, upr. M. Maixner); M. Schick-Rosenberger: Z deníku malé Věrky (b. d., 1933). ■ PERIODIKA: List paní a dívek (1924–43) s mutacemi Moravanka (do 1943), Pražanka (do 1943) a Slovenka (do 1939); Stavební rádce (1928–42); Punťa (1935–42). ■

LITERATURA: V. V.: „Červená knihovna“ čili Obchod a kultura, Českosl. knihkupec 1930, s. 57; Gd. (J. Gotthard): R. – Svaz, tamtéž, 1933, s. 281; an.: Jak vznikl spor Nakladatelského družstva Máje se Svazem?, Zprávy českosl. knihkupců a nakladatelů 1937, č. 13; an.: Intimní kabinet pana Vaňouse, Árijský boj 1943, č. 8, 9, 10, 14; P. Křepela: Brutální v. kořistovatel pracujících vrstev, Polední list 25. 2. 1943; an.: Kdo potřebuje vydavatele červených knihoven?, Lid. kultura 1946, č. 14; J. Šalda in Paměti (1962, s. 302, rozmnož.); O. Štorch-Marién in Tma a co bylo potom (1972, s. 140, 221); J. Hrabák in Od laciného optimismu k hororu (1989, s. 143); D. Mocná in Červená knihovna (1996).

az

Rodinná kronika

1862–1865

Beletristický a populárně-naučný ilustrovaný časopis rodinného typu: jeden z projevů oživení českého veřejného života po pádu bachovského absolutismu.

Podtitul: duben 1862 – září 1864 (roč. 1–3) Obrázkové listy nedělní k zábavě a poučení; říjen 1864 – leden 1865 (roč. 3) bez podtitulu. – *Redaktor*: duben

Rodinná kronika

1862 – září 1863 (roč. 1–2) K. V. Hof; říjen 1863 – září 1864 (roč. 2–3) J. Neruda a hlavní spolupracovník F. Schwarz; říjen 1864 – leden 1865 (roč. 3) J. Novák, hlavní spolupracovník K. Sabina. – *Vydavatel*: duben 1862 – září 1863 (roč. 1–2) K. Schreyer a H. Fuchs; říjen 1863 – červen 1864 (roč. 2–3) F. Schwarz; červenec 1864 – leden 1865 (roč. 3) J. Novák (Slovanské kněhupectví J. Nováka a J. R. Vilímka); vesměs Praha. – *Periodicita*: duben 1862 – září 1864 (roč. 1–3) týdeník; říjen 1864 – leden 1865 (roč. 3) dvakrát měsíčně (10. a 25.); časopis zprvu nebyl členěn na ročníky, ale na půlroční období s průběžným číslováním (duben – září 1862 č. 1–26; říjen 1862 – březen 1863 č. 27–52; duben – září 1863 č. 53–78; říjen 1863 – březen 1864 č. 79–104). Teprve od dubna 1864 je číslovaný znovu od jedničky a období je vedeno jako 3. roč. Podle toho také posuzujeme období od dubna 1862 do března 1863 jako 1. roč., od dubna 1863 do března 1864 jako 2. roč. a od dubna 1864 v souladu se zhlavím jako 3. (nedokonč.) ročník.

R. k. představuje u nás jednu z prvních realizací typu rodinného časopisu, v němž se kombinuje obrazová složka se slovesnou, tj. beletristickou, populárně-naučnou, zábavnou a informativní. List vycházel v rozsahu 1,5 archu týdně nákladem 1200 exemplářů, později jako čtrnáctideník o 3 arších. Podle redaktorů, již vytvářeli charakter časopisu, lze jeho existenci rozložit do tří období. Trvalou vnější podobu mu vtiskl jeho zakladatel K. V. Hof. Po úvodním románu na pokračování nebo jen povídce a po verších následovala neoddělená populárně-naučná část se širokou rozlohou příspěvků z přírodních věd (hlavně botaniky a zoologie), medicíny, archeologie, historie včetně životopisů významných osobností a národopisu. Bohatě zastoupeny byly zvláště zeměpisné a cestopisné příspěvky. Informativní a zábavná složka se prolínaly v závěrečných rubrikách *Kronika a Rozmanitosti*. První přišla různá oznámení z domácí kulturní oblasti, zprávy o spolkové činnosti a divadelním dění (opakovaně byl čtenář informován o stavbě, podobě a zahájení provozu Prozatímního divadla), ojediněle se objevovaly i literární recenze a náznaky polemiky. Rozmanitosti pak obsahovaly hlavně zajímavosti ze světa. Příspěvky v části populárně-naučné, též přejímané z cizích časopisů, byly ve všech částech nezřídka anonymní (nejméně v beletrii). Na srovnatelnou evropskou úroveň se v druhém období pokusil přivést časopis J. Neruda. V programovém letáku objasnil své pojetí R. k. jako „přechodu k velkému ilustrovanému

listu českému“ a předplatitelům v časopiseckém prohlášení nabídl list „druhu vytříbenějšího, který by zároveň původností svou vytlačil a nahradil všechny podobné podniky nečeské, za poslední doby valem k nám se vtírající“ (č. 13 roč. 3). Vzorem, jmenovitě uváděným v korespondenci s J. V. Fričem, mu přitom byla německá Gartenlaube. Neruda usiloval o zkvalitnění příspěvků a o jejich aktuálnost i o rozhojnění příspěvatelské základny časopisu, podstatně omezil populárně-naučnou část ve prospěch oddílu beletristického, zavedl po vzoru Mikovcova Lumíru pravidelnou rubriku *Fejeton*, nahrazující dosavadní oddíly *Kronika* a *Rozmanitosti* a obsahující velice často i verše příležitostného rázu, překlady, anekdoty a aforismy z pera významných osobností. Časopis dostal novou, graficky výraznější hlavičku, objevovaly se i kvalitnější a hojnější ilustrace. V „pozváních ku předplacení“ redakce častěji zdůraznila prestiž R. k. jako zprvu nejelacinějšího a později jediného českého ilustrovaného magazínu té doby. Redakční záměr se však rozešel s představami čtenářstva a finančními možnostmi nakladatele. Vydávání listu měli v úmyslu zastavit již jeho první vydavatelé Schreyer s Fuchsem, na redakční obtíže si v korespondenci stěžoval i Neruda, který konečně v září 1864 pod zámkou pracovního přetížení postoupil časopis J. Novákovi s K. Sabinou. Ti v třetím období listu nápadně zjednodušili jeho grafickou úpravu, namísto dřívějších původních ilustrací sáhli k přetiskování technicky méně náročných a méně rozměrných obrázků z jiných časopisů, snížili periodicitu vydávání, omezili příspěvatelský okruh. Přesto R. k. koncem ledna 1865 bez veřejného udání důvodu zanikla.

V prvním údobí udávala časopisu tón próza zastoupená jednak romámem, nejčastěji historickým a otiskovaným na pokračování (E. Herold, P. Chocholoušek), jednak drobnějšími žánry, povídkami, humoreskami (soustavně E. Just), cestopisnými a přírodními črtami, fejetony a drobnými novinářskými útvary a arabeskami (J. Neruda). V tradici dosavadních beletristických časopisů pokračovala R. k. i zvýšeným zájmem o lidové pověsti, báchorky a vůbec folklorní prózu zejména slovanskou, vypravovanou domácími (K. J. Erben) i cizími autory (H. Ch. Andersen, N. M. Karamzin), zpravidla však anonymně. V překladech převládaly literatura ruská (F. M. Dostojevskij, M.

J. Saltykov-Ščedrin) a francouzská, ta však byla zastoupena méně významnými autory a díly (historický román L. Goudalla aj.), jednotlivě se vyskytovala též literatura polská (Z. Krasiński), maďarská (M. Jókai) a anglická (W. Scott). Hlavním *překladaelem* z ruské, francouzské i polské literatury byl E. Vávra (i šifra E. V.), z ruštiny tlumočil ještě J. Gebauer, většina ostatních příspěvků byla anonymní. *Prózu* v prvních letech tiskli v časopise V. Č. Bendl (šifra V. Č. B.), K. J. Erben, E. Herold, M. A. Hrubý (pseud. M. Brádelšík), P. Chocholoušek, E. Just, J. Neruda, J. Nosek (pseud. Vysocký), L. J. Nový, S. Podlipská, H. Ritterová z Rittersberku (pseud. Johanna), K. Světlá. Širší autorské rozpětí prokazovala již za K. V. Hofa poezie, když ke starším autorům postupně přibývali májovci a z následující generace V. Šolc a E. Krásnohorská. Základní ráz však určovalo příležitostné vlastenecké veršování. Na rozdíl od prózy se lidová lyrika i epika přesunuly hlavně do překladů a v nich opět převážovala slovanská národní píseň v překladech J. Arbese, J. Noska (pseud. Vysocký) a E. Špindlera. Ostatní poezie je zastoupena jen ukázkou z Jana Žižky N. Lenaua. *Verši* do R. k. přispěli: J. Barák, V. Č. Bendl (šifra V. Č. B.), F. Doucha, F. Dvorský, V. Hálek, A. Heyduk, A. Hovorka (pseud. Alois z Drahejšova), V. Hornof, F. V. Jeřábek, E. Krásnohorská, J. Martinec, J. Neruda, L. J. Nový, J. D. Panýrek, B. Peška, G. Pflieger Moravský, J. S. Povltavský, F. Schwarz, V. Skřivan, V. Šolc, B. Třemšínský, K. Tůma, K. Volšanský. R. k. přinesla verše z pozůstalosti F. Chládky, J. Franty Šumavského, F. Turinského, zvláště záslužné bylo první zveřejnění Krále Lávry, epigramů a později ještě aforistických zápisků K. Havlíčka Borovského. Cestopisné články čerpaly látku často z exotických krajín (Amerika, Afrika, Persie, Turecko) nebo ze slovanských zemí, z pařížské cesty pak J. Neruda. Z autorů populárně-naučných článků soustavně o psychiatrii psal M. Smoler, životopisy znamenitých mužů z umělecké oblasti psali hlavně V. Vávra (šifra Hý, pseud. J. Sl. Haštalský, V. Haštalský) a J. Neruda, o informační pohotovosti K. V. Hofa svědčí jeho obsáhlé pojednání o románu V. Huga Ubožáci a bídníci otiskované na pokračování v témže roce, kdy román vyšel ve Francii. – Za Nerudova redaktorství se rozšířil počet přispěvatelů, podíl beletrie i její žánrové spektrum; tehdy se také přesunula dominantna z prózy na verše. Aniž

došlo k radikální autorské obměně (nově přibyli J. V. Frič, samouk R. Hubertová, B. Janda, L. Kohn, J. R. Prachyňský, F. Schulz, V. K. Šembera, V. Štulc, F. J. Vacek Kamenický, K. M. D. Villani, E. Züngel a z pozůstalosti J. F. Smetana), ubylo příležitostné poezie a značně vzrostl podíl překladů. Jejich výběr svědčil o dobré orientaci redakce v evropské literatuře i o snaze konfrontovat českého čtenáře s širokým spektrem špičkové produkce. Uváděni byli autoři polští A. Mickiewicz (ve starším překladu K. Havlíčka Borovského), J. Słowacki a A. B. Chodźko (E. Vávra a J. Roth), J. B. Zaleski (J. V. Frič), T. Lenartowicz (V. Štulc), z anglických a amerických básníků R. Burns, G. G. Byron, F. Hemans, S. Rogers, J. Thomson, W. Wordsworth, H. W. Longfellow (E. B. Kaizl a J. Roth), z ruských N. A. Někrasov a A. V. Kolcov (E. Vávra), z německy psané poezie H. Heine (J. V. Frič), N. Lenau (V. K. Šembera), E. Geibel a A. Meissner (ukázky ze Žižky v překladu E. Špindlera) a z francouzské P. J. Béranger (V. K. Šembera a E. Züngel), V. Hugo (F. Doucha). Objevily se ukázky z národních písní bulharských (J. Nosek pod pseud. Vysocký), polských, maloruských a litevských (J. R. Prachyňský), novořeckých (V. B. Nebeský), portugalských a ze španělských romancí (J. Čejka). Při výběru prózy Neruda na rozdíl od předešlé praxe kladl důraz na tvárně experimentující povídku ze současnosti. I tak byla nadále v časopise zastoupena historická *próza* (E. Herold, P. Chocholoušek, B. Janda), kmenovými autory zůstali E. Just, J. Neruda a J. Nosek. Nově přibyli V. Dolanský, F. Göbl Kopidlanský, B. Janda, O. Jedlička, E. K. Jílovský, J. Kotovic, F. J. Pechánek, F. Prokop, A. V. Rirenšaft, E. Růžffer, F. Schwarz, J. Šesták, V. Šolc, J. R. Vilímek, E. Züngel. V rámci poučně zábavných statí vedle informativních článků o různých domácích i cizích osobnostech v časopise na pokračování vycházely Listy o Słowackém J. V. Friče, memoáry J. E. Purkyně (Výryvky z mého života) a herce J. Kašky (Zápisky starého komedianta) a cestopisné práce. Moderně redigovaná fejetonní rubrika přinášela nepravdivě pařížský fejeton J. V. Friče a pražský J. Noska (pseud. Vysocký), otisky drobnějších beletristických žánrů, verše i aforismy, zajímavé historické a literární drobnosti (A. Rybička), ukázky z pamětí J. V. Friče a stručné kulturní informace. Pravidelně se glosovalo i české divadlo. Ve všech složkách časopisu

Roh

ubýlo anonymních příspěvků. – V posledním období J. Novák a K. Sabina neudrželi ani obsahovou, ani grafickou úroveň listu. Prudce se omezil počet původních příspěvků, znovu vzrostl podíl příspěvků anonymních. Z nových přispěvatelů se s *verši* objevili samouk J. V. Pokorný a G. Šálek a jako doprovod úvahy o F. Vavákovi jeho verše o Francouzské revoluci, s *prozou* F. Adamec a E. M. Valečka, s *překlady* I. A. Gončarova opět E. Vávra. Největší prostor získaly populárně-naučné, zejména cestopisné (B. Janda, E. Ruffer) a historické (A. P. Schmitt, J. Votroubek) studie, jež se dostávaly i na titulní stránku listu. Zápisky starého vojáka tu otiskoval M. A. Hrubý. Fejetonní rubrika postupně klesla k otiskování převzatých glos, doplňovaných kulturněhistorickými rozmanitostmi.

LITERATURA: ● ref. R. k.: (an.:) Hlas 31. 3. 1862; Mor. orlice 30. 12. 1863; 5, Kritická příl. k NL 1, 1863/64, s. 17; J. Neruda, Hlas 5. 2. a 5. 4. 1863 + Program jediného obrázkového týdeníku českého..., Leták Hlasu 23. 9. 1863 → vše Literatura 1 (1957, s. 361, 349) ●; in Život J. Nerudy 4 (1956, ed. M. Novotný, s. 201); J. Neruda: Dopisy 1 (J. V. Fričovi z 1863–65; 1963, s. 77–84).

dt

Jan Roh

* kolem 1490 *Domažlice*

† 11. 2. 1547 *Mladá Boleslav*

Pořadatel kancionálů a korektor tisků jednoty bratrské, překladatel.

Psal se i Roch, Rohius, v německých a latinských textech též Horn, Cornu. – Syn zámožného domažlického měšťana, člena jednoty bratrské. 1503 byl za pronásledování jednoty poslán do bezpečnější Litomyšle, kde působil jako správce bratrského sboru V. Krasonický. 1515 je doložen jeho pobyt na bratrské škole v Turnově, kde se připravoval ke kazatelskému úřadu. 1518–29 působil jako kazatel v Bělé p. Bezdězem. 1522 poznal ve Wittenbergu M. Luthera. Zpráva, kterou o své cestě předložil po návratu do vlasti (koncem května nebo začátkem června) Lukáši Pražskému, dala podnět k navázání oficiálních styků jednoty s Lutherem. Na podzim 1522 byl R. úzkou radou jednoty vyslán k Lutherovi spolu s M. Weis-

sem (původně řádovým knězem, který opustil katolickou církev a uchýlil se před pronásledováním z Wroclawi do Litomyšle), znovu byli oba posláni do Wittenbergu 1524. 1529 byl R. zvolen do úzké rady jednoty, 1532 se stal jejím sudím. S R. a mladšími duchovními, kteří k němu měli blízko (B. Bavoryňským, V. Michalcem, J. Augustou), se v jednotě prosadila orientace na Luthera. Asi od 1533 spravoval R. přední sbor jednoty v Ml. Boleslavi. Ve 40. letech se začal odklánět od luterské orientace, hledaje k Lutherovu učení protiváhu v praktické teologii M. Bucera (z něhož i překládal) a ve spisech Lukáše Pražského. Jeho návrat k Lukášovu učení vyvrcholil jímavým vyznáním na synodě v Ml. Boleslavi 1546.

R. se podílel na literární činnosti jednoty bratrské především jako pořadatel bratrských kancionálů a korektor bratrských tisků. Uspořádal reprezentativní notovaný kancionál, který 1541 nahradil starší bratrské zpěvníky, a dokončil přepracované vydání německého bratrského zpěvníku M. Weisse z 1531 (1544). Jeho znalosti češtiny vysoce ocenil v Gramatice české J. Blahoslav, který se chystal napsat R. životopis.

KNÍŽNĚ. *Překlady*: Spis Martina Luthera z řeči německé v český přeložený, v němž ukazuje, co se mu při Bratřích zdá za pravé a co za pochybné... (Litomyšl 1523, autorství překl. dub.); M. Bucer: Kníha o opravdové péči o duše a o pravé službě pastýřské... (Litomyšl 1545). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Piesně chval božských. Piesně duchovnie evanjelitské... (1541); Ein Gesangbuch der Brüder inn Behemen unnd Merherrn... (Norimberk 1544, výt. nezjišť.). ■ EDICE: Piesně chval božských. Piesně duchovnie evanjelitské (1927, faksimile, ed. Z. Tobolka). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Knihopis č. 1386, 5120, 12 856. ■ LITERATURA: F. L. Čelakovský: Zprávy o některých osobách z jednoty bratrské mezi rokem 1542–1551, ČČM 1843, s. 191; A. Gindely: Quellen zur Geschichte der Böhmschen Brüder (Viedeň 1859); J. Jireček: Kancionál bratrský, ČČM 1862, s. 24 + Příklad k článku Kancionál bratrský, ČČM 1862, s. 95; J. Fiedler: Todtenbuch der Geistlichkeit der Böhmschen Brüder (Viedeň 1863); in Dekrety jednoty bratrské (1865, ed. A. Gindely); J. Jireček in Rukověť 2 (1876) + Hymnologia Bohemica (1878); R. Wolkan: Das deutsche Kirchenlied der Böhmschen Brüder im 16. Jahrhundert (1891); J. Truhlář: ref. R. Wolkan: Das deutsche Kirchenlied..., ČČM 1891, s. 527; R. Wolkan in Böhmens Anteil an der deutschen Literatur des 16. Jahrhunderts 3 (1894); O. Hostinský in Jan Blahoslav a Jan Josquin (1896); J. Čihula: Poměr jedno-

ty bratří českých k Martinu Lutherovi, Věstník KČSN 1897, č. 4; J. T. Müller in *Geschichte der Böhmischen Brüder* 2 (Herrnhut 1931); A. Škarka: Několik poznámek k staré české hymnologii, LF 1933, s. 320; A. Molnár in *Boleslavští bratři* (1952); J. B. Čapek: Vývoj a význam jednoty na poli kulturním, sb. *Jednota bratrská 1457–1957* (1956); M. Kaňák in *Významné postavy staré jednoty bratrské a jejich dílo* (1957); R. Říčan in *Dějiny jednoty bratrské* (1957); J. Kouba: *Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování*, *Miscellanea musicologica* 17, 1962 (celý svazek); A. Škarka in *Půl tisíciletí českého písemnictví* (1986).

jk

František Roháček

* 22. 11. 1860 *Vedrovice* u Moravského Krumlova

† 23. 8. 1904 *Brno*

Prozaik a redaktor. Vyšel z hnutí *Mladá Morava* a stal se stoupencem naturalistické orientace literatury. Jeho časopis *Niva* významně přispěl k tvůrčímu rozvinutí literární generace 90. let.

Syn správce školy, studoval na Slovanském gymnáziu v Brně (1871–78, opakoval tu sextu), kde se vlastenecky uvědomil (žák F. Bartoše, A. Vaška) a účastnil se literárního ruchu: redigoval psaný studentský list *Květy*, z něhož vybíral práce k otištění v časopise *Beseda*, 1875 začal publikovat a 1876 se podílel na vystoupení literárního hnutí *Mladá Morava* v almanachu *Zora*. V gymnazijních studiích pokračoval v Přerově (1878–79, privatista) a s roční přestávkou v Litomyšli (1880–81, mat.), kde byl žákem A. V. Šmilovského. Po jednoroční vojenské službě v Brně, kde mj. pracoval v Čes. čtenářském spolku, vystudoval v Praze práva (1882–90, doktorát 1893), přičemž se věnoval literární a novinářské práci (mj. člen redakce *Pokroku*, předseda literárního odboru *Moravské besedy*). Od 1890, kdy se oženil (manželčino věno mu umožnilo založit a vydávat časopis *Niva*), absolvoval právnickou praxi v kanceláři předních brněnských advokátů a politiků F. A. Šroma, A. Pražáka a A. Stránského, od 1893 byl jednatelem *Družstva českého Nár. divadla* v Brně, 1894 se stal tajemníkem zemského výboru moravského a od 1898 byl sekretářem ústředního sboru zeměd. rady pro *Markrabství moravské* (1903 dostal titul zem-

ského rady). 1896–97 se podílel na politickém hnutí studentů a mladé inteligence *Mladá Morava*, ovlivněném českým hnutím pokrokovým a masarykovským realismem, a učinil *Nivu* jeho orgánem. V posledních letech života byl postižen těžkou nervovou chorobou, pro niž byl po zdravotní dovolené v květnu 1904 penzionován a která byla také příčinou jeho smrti. Pohřben byl v Ivančicích.

Pro své četné obrázky, črty a povídky, psané pod vlivem próz S. Čecha a V. Kosmáka a jen ve výběru zahrnuté do dvou knižních souborů, bral R. náměty z venkovského života, z městského, studentského, kancelářského a vojenského prostředí i z české minulosti. Od nenáročné zábavnosti namnoze milostných příběhů vážných i humorných, kterým občas nescházel ani sociální osten (*Malé povídky*), dospěl v *Několika povídkách* i v koncepci edic, které redigoval, ke snaze o mravně výchovné působení beletrie a o kritické zvýraznění nedostatků venkova i města (sudičství sedláků, pohrdání nemanželskými dětmi, mamonářství, falešná dobročinnost honorace, necitelnost k sirotkům nebo služkám). R. obratné vypravěčství narušovala zvláště u delších próz mnohomluvnost a nepevnost kompozice s četnými odbočkami, autorskými vstupy a reflexemi. Na přelomu 80. a 90. let ho ovlivnil naturalismus: v novele *Utajený zločin* detailním drastickým popisem zobrazil drsné prostředí brněnské spodiny i její psychologii, v pokusu o první brněnský román *První hřích* podal vedle soucitného obrazu chudých lidových vrstev i tvrdý odsudek kořistnických výtečnicků z advokátských kruhů, snažících se pod rouškou hesel o národních a lidových zájmech budovat své kariéry; nedosáhl však hloubky pohledu a umělecké účinnosti próz svého blízkého přítele J. Merhauta. – Nejvýznamněji zasáhl R. do literárního vývoje v 90. letech jako vydavatel a redaktor časopisu *Niva*, v němž mýnil v duchu programových snah *Mladé Moravy* ze 70. a 80. let, jak je vložil L. Čech v almanachu *Zora* (1885), seskupit moravskou literární školu. Sem psal také programové články, polemiky (zvláště s Lumírem a klerikálními listy, ale též s Literárními listy, mj. obviňujícími R. prózy z plagiátu německých autorů) a literární i divadelní kritiky, důležité přes jejich příležitostnost a subjektivnost tím, že v nich zastával umělecký realismus a hájil jeho průkopnická díla u nás (např. dramata G. Preissové) proti útokům tradicionalis-

tické kritiky. Od 1893 otevřel Nivu mladé kritické a básnické generaci, reprezentující nové proudy (A. Procházka, J. Karásek, O. Březina, zejména dal jeho básnické jméno, aj.) a nenalézající místo v českých literárních orgánech, a poskytl tak základnu k jejímu nástupu, ač se s ní názorově ve všem neztotožňoval. V polovině 90. let R. zanechal beletrie a po zániku Nivy (1897), která měla ke konci již charakter pouhé politické revue, se cele věnoval práci v oblasti národohospodářské a sociálně-právní, v níž také projevoval svůj sociální smysl (např. v publikaci *Námezdní poměry hospodářského dělnictva na Moravě*); byl rovněž inspirátorem a šéfredaktorem politické revue *Zemědělská politika*.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: E. Fiša (Mor. orlice 1875), F. J. Vedrovský, Jan Kudrna (alm. Zora), J. Borek, K. Bulík, Marie Královcová, M. Dlabáč (Koleda), Václav Bursa (Niva); Dr. R., F. R., Fr. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach české omladiny (1879, P Krásný sen); Beseda (Brno 1875); Čes. politika (1883–85; 1884 pravidelný fejeton); Čes. Thalia (1891); Hlas národa (1886–88); Hlasy z vysokých škol (1883); Hvězda (1884); roč. Chudým dětem (Brno 1892); Koleda (Olomouc, Brno 1876–81; 1877 P Z bouře selské, pseud. J. Borek); Lid. noviny (Brno 1901); Lit. listy (Vel. Meziříčí 1883–90); Mor. orlice (Brno, od 1875; 1890–91 R První hřích); Mor. revue (1899); Mor. listy (Brno 1890); Nár. listy (1884); Našinec (Olomouc 1883, překl. povídky I. S. Turgeněva); Niva (Brno 1891–97, i kritiky; 1892 P Utajený zločin); Obzor (Brno 1881); Paleček (1881); Podřípan (Roudnice n. Lab.); Pokrok (1883–85); Ruch (1883); Švanda dudák (1883–84, 1892); Urbánkův věstník bibliografický (1883); Veselé čtení pro náš lid (Valaš. Meziříčí 1888); Vesna (1883–84); Zábavné listy (1881–90); alm. Zora (1877, P O písničkáři bláznů, 1885); Zora (Brno 1882–83, i kritiky). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Malé povídky (1884); První hřích (R 1893); Několik povídek (1895). – *Ostatní práce*: O klidu nedělním (přednáška, b. d., 1885); Poměr pomocnictva k majitelům živností (1885); Zákon o domobraně čili všeobecné hotovosti zemské (1886); Repetitorium věd právních a státních 1. Právo manželské a rodinné, jakož i poručenství a opatrovnictví dle rakouského práva (1887, an.); Letošní vyhlídka na úrodu (1900); Námezdní poměry hospodářského dělnictva na Moravě (1901); Předpis pozemkové daně na Moravě a závazná společenstva zemědělská (1903, i něm.). ■ REDIGOVAL časopisy: Niva (1891–97, 1893–94 s K. Mádlem, 1894–97 s M. Roháčkovou), Zeměd. politika (1902–04); *almanach*: Zora (1885, s J. Herbenem a J. Kabelíkem); *knižnice*: Kubešova bibliotéka moravská (1890–91), Šolcova ilustrovaná bibliotéka (1892–94). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL (zpravidla s komentářem a spojovacím textem): Doplňky obnoveného řádu

živnostenského (1885, i přel. z něm.); Řád živnostenský ze dne 20. prosince 1859, změněný a doplněný zákony ze dne 15. března 1883 a 8. března 1885. Se všemi zákony a nařízeními, týkajícími se řádu živnostenského... (1891, přeprac. vyd.); J. Macenauer: Samospráva obecní (1899, rozšíř. a přeprac. vyd.); Zemědělské zákony platné v Markrabství moravském (1902). ■

LITERATURA: ● ref. O písničkáři bláznů (alm. Zora 1); P. L. (Lipenský), Koleda 1876, s. 509; Fr. Bý (Bílý), Mor. orlice 30. 7. 1876 ●; Fr. Bý (Bílý): ref. Z bouře selské (Koleda), Mor. orlice 16. a 17. 2. 1877; ● ref. Krásný sen (Almanach české omladiny): Fr. Bý (Bílý), Koleda 1879, s. 544; B. Čermák, Čes. včela 1879, s. 352 ●; ● polemika: e: Listy z Prahy 6 (obvinění R. z plagování), Lit. listy 1884, s. 156; k tomu F. Šollar: K 6. listu z Prahy, tamtéž, s. 168; Čekal, tamtéž, s. 186; pokr. po čase: J. V. S. (Sládek), Lumír 1893, s. 240; F. Roháček, Niva 1893, s. 223 ●; ● ref. Malé povídky: -aue- (H. Pittauer), Lit. listy 1884, s. 179 a 190; E. Miřiovský, Zlatá Praha 1884, s. 568 + Hlas národa 13. 2. 1885, příl. Nedělní listy; V. Sloupský, Hlídká lit. 1885, s. 10; B. Čermák, NL 23. 5. 1885 ●; ● polemika: K. V. Dvořák: Na obranu A. V. Šmilovského (proti R. vzpomínce Ze života A. V. Šmilovského v alm. Zora 3, 1885), Lit. listy 1885, s. 77, 89, 101; odpověď R., tamtéž, s. 137; K. V. Dvořák: Dodatky k odpovědi F. R., tamtéž, s. 138 ●; St. (J. Stupecký): ref. Repetitorium věd právních a státních 1, Právník 1887, s. 350; F. X. Šalda: Zasláno (polemika se statěmi Moravská kritika v Nivě 1892, jejichž autorem byl pravděpodobně R. a jež odmítají Šaldovo pojetí kritiky), Lit. listy 1892, s. 320 → KP 1 (1949, s. 213); an.: Přes hesla doby (kritika R. prací v Nivě), Lumír 1893, s. 47; ● ref. První hřích: -ergo, NL 18. 8. 1893; A. Procházka, Mor. orlice 1. 9. 1893; J. Karásek, Niva 1893, s. 350; jv. (J. Vodák), Lit. listy 1894, s. 189 a 205; M. Zavoral, Hlídká lit. 1894, s. 335; L. Čech, Osvěta 1895, s. 556 ●; ● ref. Několik povídek: A-a. (A. Procházka), Lit. listy 1895, s. 298; P. Vychočil, Hlídká lit. 1895, s. 374; -pp-, Naše doba 1896, s. 79 ●; ● nekrology: Č. (V. Červinka), Zlatá Praha 21, 1903/04, s. 539; an. (J. Máša), LidN 24. 8. 1904; an., Mor. orlice 24. 8. 1904; an., Mor. noviny 26. 8. 1904; J. Merhaut, Mor. orlice 26. 8. 1904 → Výbor fejetonů (b. d., 1908); M. (J. Máša), Zeměd. politika 1904, s. 253; F. V. Vykoukal, Osvěta 1904, s. 944 ●; M. Hýsek: Jeden ze zapomenutých, MSIR 1907, s. 123; J. Karník: O Vedrovicích a F. Roháčkovi, LidN 22. 11. 1930 + Z. Vedrovic do Prahy, LidN 30. 12. 1930; P. Fraenk: K bojům o mladou literaturu v letech devadesátých, RA 6, 1930/31, s. 280; H. Sářka: První brněnský romanopisec, Svob. slovo (Brno) 29. 8. 1954; M. Kopecký: Neprávem zapomínaný redaktor Nivy, Almanach vlastivědné práce Mor. muzea 1960, s. 79; J. Malíř in Vznik, vývoj a rozpad politického hnutí Mladá Morava (1896–1897), VVM 1977, s. 22 + Od literatury k politice, VVM 1992, s. 459.

Josef Rohan

* 1. 3. 1896 *Dejvice* (Praha-D.)† 1. 3. 1964 *Kostelec nad Orlicí*

Básník poetistických počátků, který ve svých dalších sbírkách poezie dospěl k veršům milostné a meditativní lyriky; akademický malíř.

Pocházel z rodiny magistrátního úředníka. Po ukončení měšťanské školy v Praze (1910) navštěvoval večerní kursy pořádané Umělecko-průmyslovou školou. Od 1912 studoval na Akademii výtvarných umění (od 1913 byl žákem J. Preislera). V září 1914 nastoupil vojenskou službu, 1915 utrpěl na ruské frontě zranění páteře, pro které byl 1916 propuštěn z armády. 1916–17 dokončil studia na AVU, od 1917 byl členem S. V. U. Mánes. Jako válečný invalida dostal 1918 trafik v Praze-Bubenci. 1922–24 žil v Německu, kde v důsledku recidivy zranění ochrnul na horní i dolní končetiny. Vrátil se do Prahy, kde žil do 1951, kdy se přestěhoval do Kostelce n. Orlicí.

Počátky R. poezie, zejména sbírka *Nejkrásnější revoluce*, vycházejí z poetismu. R. zpěvný volný i pravidelně rýmovaný verš využívá metody volně plynoucího proudu asociací, překvapivých obrazových spojení, zachycuje prožitek okouzlení světem technického pokroku i vábení exotických dalek. Utopická představa revoluce jako zábavného ohňostroje a gejzíru lidské spontaneity, převraccujícího stávající pořádek světa, v němž nastolí vládu poezie a umožní rozvinutí tvořivých sil člověka, přechází i do sbírky *Torzo*. Ani R. poezie 40. let nevybočuje z již prověřených poetických postupů. Jeho lyrika přírody a krajiny je poznamenána malířskou senzitivitou a vytváří vizuální obrazy jako symboly vnitřního autorova světa. Na eufonii založené verše se však odklonily od hravé smyslovosti k meditativní a melancholické reflexi, která problematizuje milostný prožitek vědomím jeho konečnosti a rozporuplnosti. Ve sbírkách *Tep a chvění* a *Písně noci* se jeho verše, ovlivněny dobovou politickou situací, staly i výrazem lásky k ohrožené domovině.

PSEUDONYM: Nahor (kresby v čas. Kopřivy). ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Československý podzim 1938 (1939); Čes. dělník (1941); Čin; Jiskra Rychnovska (Rychnov n. Kn.); sb. K počtě zbraň praporu (1945); Kopřivy (kresby); Kritický měsíčník (1948); Lid. noviny; Lumír (1936); MY 50; Nár. osvobození

(1937–39, 1946); Nár. práce (1939); Naše zprávy (1939); Nový život; Pochodeň (Hradec Král.); Právo lidu (1925–38); Ranní noviny (1934–38); Rozhledy; Rudé právo; Svob. slovo; Tvorba (1946); U (1936). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Nejkrásnější revoluce (BB 1932); *Torzo* (BB 1936); *Tep a chvění* (BB 1939); *Písně noci* (BB 1942); *Sestře snu* (BB 1944). ■

LITERATURA: k.: ref. Nejkrásnější revoluce, Čin 4, 1932/33, s. 788; ● ref. *Torzo*: A. Č. (Černík), Rozhledy 1936, s. 211; B. Novák, LidN 12. 10. 1936; sl., Ranní noviny 19. 12. 1936; V. Kn. (Knapp), LitN 9, 1936/37, č. 1–2; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 174 ●; ● ref. *Tep a chvění*: K. Polák, KM 1940, s. 80; jšr. (J. Šnobl), Čtème 1940, s. 62 ●; ● ref. *Písně noci*: J. K. (Kopecký), LidN 28. 11. 1942; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 50, 1942/43, s. 185; Kp. (K. Polák), Nár. práce 10. 4. 1943; J. Vladislav, Rád 1943, s. 39; F. Götz, Čtème 1943, s. 5 ●; kp. (K. Polák): ref. *Sestře snu*, Nár. práce 28. 4. 1945; red.: Padesát let J. R., Lid. revue 1946, č. 21.

mn

Roj

1932–1942

Beletristický a populárně-naučný časopis pro starší děti a žákovské samosprávy reformních škol.

Podtitul: 1932/33–1934/35 (roč. 1–3) *Noviny* (od 3. roč. *Časopis*) *žactva reformních škol*; 1935/36–1941/42 (roč. 4–10) *Časopis nových dětí*. – *Redaktoři*: 1932/33–1934/35 (roč. 1–3) R. Nekola ve spolupráci s red. radou ústřed. výboru žákovských samospráv reformních škol; 1935/36 (roč. 4) L. Hanus, R. Nekola, J. Spilka se zástupci žákovských samospráv, odp. red. J. Spilka; 1936/37–1941/42 (roč. 5–10) L. Hanus a J. Spilka se zástupci žákovských samospráv, odp. red. J. Spilka, od 7. č. 10. roč. J. Lebeda. – *Vydavatel*: 1932/33–1934/35 (roč. 1–3) jako zástupce vydavatelů L. Hanus, v dalších ročních neuváděn. – *Nakladatel*: od 1935/36 (4. roč.) uváděna Českosl. grafická Unie, a. s., Praha. – *Periodicita*: 1932/33–1934/35 (roč. 1–3) měsíčník, od listopadu (popř. prosince) do května 6 čísel; 1935/36–1941/42 (roč. 4–10) měsíčník, od září do června 10 čísel. – *Přílohy*: 1935/36–1941/42 (roč. 4–10) *Knihovnička Roje*.

R. byl původně určen k publikaci tvůrčích projevů žactva reformních škol a sloužil též jako věstník ústředí žákovských samospráv. Vznikl z iniciativy učitelů několika pražských škol (hlavně z Michle, Nuslí, též Hostivaře), odkud se také rekrutovali jeho redaktoři. Průběhem

Roj

let se zaměření časopisu proměňovalo: zatímco v 1.–3. roč. (za řízení R. Nekoly) byl R. těsně spjat s činností sledovaných ústavů, od 4. roč. (odpovědný redaktor J. Spilka) se obrátil k širšímu okruhu čtenářů a jeho obsah se stával rozmanitějším. Časopis zanikl za německé okupace.

Ve své době se R. obsahem a slovesnou úrovní řadil mezi přední časopisy pro starší školní mládež. V duchu výchozího zaměření bylo jeho prvořadým záměrem podněcovat a prezentovat žákovskou tvořivou činnost, celkově pak chtěl touto náplní i poučnou a literární složkou utvářet pozitivní vztah dětí ke kulturním hodnotám, vést je k četbě a k zájmu o dramatické, hudební a výtvarné umění. Příznačný byl pro tento časopis i akcent společenský, snaha ovlivňovat čtenáře v sociálně solidárním duchu (např. akce ve prospěch nezaměstnaných spolužáků, informace o situaci dětí nezaměstnaných rodičů aj.). Poučení, zábavu a inspiraci přinášely texty umístované v rozmanitých rubrikách, jako např. *Besídka*, *Ze světa a z domova*, *Pro každého něco*, později zvláště *Zajímavý svět* s populárně-naučným obsahem a *Naše práce a zábava* s informacemi ze škol, zprávami o nových knihách, divadle, filmech, dětských časopisech, o sportu aj. Dětské aktivity, ať už literární a zpravodajské příspěvky jednotlivců, ať prezentace činností žákovských kolektivů, dominovaly v prvních třech ročnících; redaktor Nekola věnoval mj. soustředěnou pozornost divadlu mládeže (využil i vlastní zkušenosti s dětským dramatickým kroužkem) a divadlu pro mládež; navázal též spolupráci s J. Werichem a J. Voskovcem (rozhovor s nimi, informace o představení Osvobozeného divadla určeném mládeži aj.). Umělecká literatura měla v tomto období omezený prostor, její podíl však od 4. roč. vzrůstal, a to nejvíce ve válečných letech, kdy motivací výběru co do rozsahu i obsahu byla snaha posilovat národní hrdost a vědomí kulturních tradic. Z beletrie uváděl R. vedle původních příspěvků často i přetisky z děl známých a významných autorů domácích i cizích. Stejně byl sestavován program literárních příloh k jednotlivým číslovům (*Knihovnička Roje*), které od 4. roč. vycházely pravidelně. V naučné publicistice s uměleckou tematikou se nejčastěji objevovaly články a medailony k výročím spisovatelů, hudebních a výtvarných umělců; do roč. 9 a 10

též vícekrát přispěl pod pseudonymy J. Fučík (o M. Kopeckém, K. H. Máchovi, K. J. Erbenovi, J. V. Fričovi, J. Nerudovi aj.). – Autory publikovaných *veršů* byli J. Bartuška, P. Bezruč, O. Březina, J. Čarek, J. Dolina, J. Drimlová, V. Dyk, O. Fischer, F. Halas, V. Hálek, J. Hora, J. Hořejš, K. Hroch (pseud. Karel Doubravský), S. Kadlec, P. Kříčka, J. Kvapil, E. Lešehrad, J. Mahen, J. Neruda, S. K. Neumann, V. Nezval, F. S. Procházka, J. Seifert, J. V. Sládek, A. Sova, J. Spilka, L. Stehlík, F. X. Šalda, K. Toman, Jan Týml, J. Vrchlický, J. Wolker, V. Závada aj.; autory *právě* J. Drimlová, L. Durdíková, E. Holan, M. Holková, K. Hroch (pseud. Karel Doubravský), J. F. Hruška, Kuzma, J. Lada, M. Majerová, H. Malířová, F. Mužík (pseud. Alois Machovec), R. Nekola, V. Řezáč, E. Řezáčová, B. Říha, B. Šílová, Jos. Týml aj., z cizích B. Cendrars, K. I. Čukovskij, D. N. Mamin-Sibirjak, M. Prišvin, A. N. Tolstoj aj. Mimoto básně, menší prózy nebo úryvky z větších prací přinášely přílohy, tzv. *Knihovnička Roje* (kromě některých autorů již jmenovaných např. J. Arbes, B. Benešová, K. Čapek, S. Čech, F. L. Čelakovský, K. J. Erben, J. Herben, J. John, J. Kopta, J. Kratochvíl, J. S. Machar, B. Němcová, T. Nováková, F. Šrámek, V. Tille aj., z cizích H. Ch. Andersen, Ch. Dickens, R. Kipling, L. N. Tolstoj aj.). *Naučné články* psali J. Baum, F. Běhounek, P. Denk, J. Fučík (pseud. Pavel Černý, Petr Vácha, František Vild), K. Hartl, E. Holan, J. Ošmera, V. Šrámek aj. – Nepříliš bohatá obrazová složka převážně sestávala z černobílých fotografií.

LITERATURA: Jp. (A. Juppa): Z revuí a časopisů, Čes. slovo 29. 4. 1933; jpb (J. P. Blažek): R., časopis nových dětí, LidN 3. 11. 1939 + Dva časopisy pro mládež ukončily ročník, LidN 14. 6. 1940; A. G. (Gregor): Dětský časopis R., LidN 1. 10. 1940 + R., LidN 28. 11. 1940; Kč.: Časopisy pro mládež, Nár. práce 16. 10. 1940; -rhm-: Jubileum práce (k 10. roč. R.), Úhor 1941, s. 174; V. Dostálová: Nad dětskými časopisy, Literatura ve škole 1956, s. 81 + Fučíkův přínos dětské literatuře, ZM 1958, s. 204; G. Fučíková: R., časopis pro mládež i pro dospělé, Tvorba 1961, s. 876.

zpk, et

Rok

1931

Polemický leták skupiny avantgardních umělců blízkých surrealismu.

Podtitul: Kulturní leták. – *Redaktoři:* B. Brouk, V. Obrtel, J. Štyrský. – *Vydavatel:* B. Brouk, Praha. – *Periodicita:* plánována 10x ročně, vyšlo jen 1 číslo, říjen 1931.

Leták je výrazem diferenciací uvnitř meziválečné avantgardy, která se na přelomu 20. a 30. let projevila mj. tzv. generační diskusí, rozpadem Devětsilu a postupnou revizí původního poetického programu (příklon V. Nezvala, K. Teige ad. k surrealismu). Avantgarda prochází kritikou nejen zvenčí (Levá fronta, Tvorba ad.), ale i z vlastních řad, zejména pod vlivem charkovského sjezdu proletářských spisovatelů (1930), jehož závěry někteří z generačních kritiků a teoretiků (B. Václavěk, J. Fučík) akceptují a sblíží se tak se stanovisky kritiků avantgardy (S. K. Neumann, I. Sekanina, K. Konrad, L. Štoll aj.). Většina avantgardy tyto závěry odmítla, ale i u ní dochází k diferenciaci; při trvajícím společném levicové orientaci stává se základním rozlišujícím momentem vztah avantgardy k revolučnímu hnutí, otázka svobody tvorby a nezávislosti či angažovanosti tvůrce. Zde se rozcházejí i názory autorů klonících se k surrealismu (K. Teige – J. Štyrský).

Hlavní články obsažené v letáku (B. Brouk, J. Štyrský) vyjadřují právě stanovisko skupiny umělců, kteří proklamovali nezávislost moderního umění na revolučním hnutí; opírali se při tom jednak o předchozí zkušenosti s tzv. proletářskou literaturou a s politickou reglementací umění (článek J. Štyrského Malá prolegomena), jednak o odlišná teoretická východiska, ovlivněná surrealistickým libertinizmem blízkým anarchismu a freudovskou psychoanalýzou. Hlavní teoretický článek B. Brouka (tehdy teprve devatenáctiletého!) Na obranu individualismu vychází právě v tomto duchu z individuální povahy tvorby, jejímž základem je imaginace pramenící v pudovém nevědomí, nikoli v objektivní realitě; přes tuto individuální povahu kultury přiklání se kulturní tvůrci k revoluci, protože odmítají každou omezující organizaci a jejich doménou je svobodný pohyb. O odlišném stanovisku svědčí i další člán-

ky: polemiky V. Obrtela s Teigovým konstruktivismem (O stavbě věží) a kritika jeho prací typografických (pod šifrou V. O.), kritický článek A. R. o odklonu současného SSSR od myšlenky světové revoluce, článek J. Vlasáka (tj. B. Brouka) o sportu jako „narkotiku“ odvádějícím pozornost od společenské problematiky, stejně jako drobné výpady proti Levé frontě, jmenovitě šifry bkb (B. Brouk) proti Fučíkově polemice se Šaldou (Věra uhlířská, Levá fronta 2, 1931/32, s. 5). Do letáku přispěli básněmi J. Hora, J. Seifert a F. Halas, který zde uveřejnil i polemiku s M. Dvořákem (Platnost slova, Tvar 1931, s. 56), v níž obhajuje spolupráci komunistů s katolíky a zároveň odsuzuje porušování vzájemné tolerance. J. Frejka hledá budoucnost moderního divadla v novém obecenstvu a V. Navrátil podává ideologické hodnocení 1. roč. časopisu Kvart (1930/31), jehož sám byl významným přispěvatelem a V. Obrtel redaktorem.

LITERATURA: IŠ (L. Štoll), Levá fronta 2, 1931/32, s. 57.

es

František Alexandr Rokos

* 25. 3. 1797 *Loděnice* u Berouna

† 3. 5. 1852 *Dřevčice* u Brandýsa nad Labem

Básník a prozaik podřizující svou tvorbu poetice vysoké dobové literatury a zásadám katolické víry; autor náboženských děl.

Ojedinele podepsán i F. B. Rokos. – Syn mlynáře. Po otcově smrti poslán na studia do Prahy (farní a hlavní vzorová škola maltéžská na Malé Straně a od 1812 staroměstské Akademické gymnázium). Po absolvování dvou let tzv. filozofie vystudoval teologii. Byl vysvěcen 1824 a působil jako kaplan v Tachlovicích u Berouna, od 1839 ve Zvoleněvsi u Slaného, 1845–49 jako lokalista v Radošově (Rodisfort) u K. Varů, od 1849 až do smrti v Dřevčicích. Už za studentských let uzavřel dlouholeté přátelství s F. B. Tomsou (jehož některé literárně stylizované dopisy příteli R. byly publikovány v Čes. včele 1840–45).

R. vstoupil na literární dráhu prestižním pokusem o duchovní epos *Ívan*. Látku převzatou z Hájkovy Kroniky české a vázanou na kraj

v blízkosti svého rodiště využil k vytvoření rozsáhlé básnické skladby, jejíž exkluzivní časoměrný hexametr, složitá syntax a rétoričnost spíše utlumovaly legendární epické jádro ve prospěch pateticky vyjádřeného sentimentálního postoje, opírajícího se o tradiční rejstřík motivů. Evokací slovanského dávnověku jako doby, v níž se střetá pohanský a křesťanský živel, vytvořila báseň svérázný protějšek Lindovy prózy Záře nad pohanstvem. Legendární a baladické látky, k nimž přibýly i dobové oblíbené lyrické žánry, zvláště sonet a elegie (pokoušející se o časomíru) se staly náplní sbírek *Básně a Smíšené básně*. Pro R. poezii publikovanou hojně i časopisecky – stejně jako pro prózu, většinou adresovanou mládeži (*Povídky pro vlastenskou mládež a její milovníky*) – bylo příznačné úsilí po harmonickém propojení dobového literárního kánonu se zásadami katolické věrouky. V pozdějším období v R. tvorbě zcela převážila účelová náboženská literatura.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Axd. Venkovský (Večerní vyzrazení 1831), Venkovský (Květy 1837); Axd*** (Čechoslav), F. R. (Čechoslav, Čes. včela), -k- (Čes. včela 1841), R. (Čechoslav, Čes. včela). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Časopis pro katol. duchovenstvo (od 1830); Čechoslav (1820–25); Čes. včela (1837–43); Hyllos; Květy (1835–37); Poutník slovanský (1826); Rozličenosti Pražských novin (1832–33); Večerní vyzrazení (1831–32); Vlastenecké noviny (1820). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Ivan (B 1823); Výlev citů při přivítání k apoštolskému konání jeho předúst. Fr. Pištěka, biskupa atd. do Tachlovic dne 10. července 1825 (B 1825, hudba F. Koublé); Básně (1827); Smíšené básně (1827); *Povídky pro vlastenskou mládež a její milovníky* (1830). – *Překlad (z něm.):* Výlevy citů křesťanských aneb Pět a mecitma nábožných rozjímání (1824). – *Ostatní práce:* Pastva duchovní pro ovece z pravého ovčince Kristova 1, 2 (1831; rozšíř. vyd. ve 4 sv. 1843–47); Kázání na všechny neděle a svátky v roce připadající 1–3 (1836, 1837, 1839). ■

LITERATURA: J...cký (J. Javornický): ref. Pastva duchovní..., Časopis pro katol. duchovenstvo 1832, s. 143; V. Zahradník: ref. Kázání na všechny neděle, tamtéž, 1836, s. 619; ● ref. Pastva duchovní... (rozšíř. vyd. 1, 4): J. V. Jirsík, Časopis pro katol. duchovenstvo 1843, s. 706; an., tamtéž, 1848, s. 130 ●; ● nekrology: an., Blahověst 1852, s. 273; an., Lumír 1852, s. 382; F. B. Tomsa, Pražské noviny 16. 5. 1852 → (upr.) Vesna 1852, s. 118 ●; J. B. P. (Pichl): Vlastenecké vzpomínky, Čes. včela 1877, s. 189, 205 → Vlastenecké vzpomínky (1936); M. Hýsek: Bürgerovy ohlasy v české literatuře, LF 1908, s. 249; F. Hampel in Stopami prózy a poezie na Berounsku (Okres. knihovna Beroun 1973, s. 14).

Jan Rokycana

* po 1390 *Rokycany*
† 22. 2. 1471 *Praha*

Husitský teolog.

Lat. se psal Iohannes de Rokycana. – O mladších letech jeho života (až do 1427) jsou zčásti kusé, zčásti nejisté zprávy. Narodil se jako syn kováře. V rodném městě vstoupil do augustiniánského kláštera, asi 1410 však z něho odešel do Prahy, aby studoval na univerzitě (1415 byl promován bakalářem, 1430 mistrem svobodných umění; získání druhé z těchto hodností bylo oddáleno přerušením činnosti univerzity po 1422). Zažil patrně Husova kázání v Betlémské kapli a snad už za studií se stal chráněncem Jakoubka ze Stříbra. Od 20. let do 1465 působil s přestávkami na univerzitě. 1427 je doložen jako kazatel a správce fary při Týnském chrámu (někdy před tímto datem přijal kněžské svěcení). V témž roce se postavil do čela převratu, který zmařil úsilí knížete Korybuta a strany vedené mistrem Janem z Příbramě o smíření husitů s katolickou církví. 1431 vystoupil – se záměrem sjednotit husitskou církev – proti mluvčímu táborů Mikuláši Biskupcovi. 1433 byl čelnou osobností českého poselstva na basilejském koncilu. 1435 ho sněm zvolil arcibiskupem utrakvistické církve (volba však nebyla nikdy potvrzena papežem). Po přijetí Zikmunda Lucemburského za krále byl 1437 nahrazen dvěma administrátory (Janem z Příbramě a Křišťanem z Prachatic) a donucen odejít do Hradce Král. Do Prahy se vrátil 1448 s Jiřím z Poděbrad, jehož stoupencem zůstal za všech peripetií následujícího politického vývoje až do své smrti, o pouhý měsíc předcházející smrt „husitského krále“. R. úsilí o sjednocení husitské církve, započaté vystoupením proti Biskupcovi, bylo dovršeno odsouzením tábořské věrouky, jehož dosáhl spolu s Janem z Příbramě na sněmu 1444, a poté 1452 podrobením Tábora Jiřimu z Poděbrad (Příbram, v Praze R. hlavní protivník, ale ve vztahu k táborům jeho hlavní spojenc, mezitím ztrácel od 1437 vliv a brzy po R. návratu zemřel). Byl to jen dočasný úspěch: na sklonku svého života se R. musel vypořádat s novou roztržkou, když se 1467 od utrakvistické církve odtrhla jednota bratrská, kterou založili jeho vlastní žáci.

vm

Velkou část R. literárního díla, zčásti latinského, zčásti českého, tvoří teologické, aktuálně polemické a apologetické traktáty, listy a řeči (mj. traktát o svátostech *De quinque prioribus sacramentis* z 1431, traktát proti Biskupcovi a táborům *De septem culpis Tabo-ritarum* z téhož roku, řeči a listy, v nichž 1433–36 obhajoval učení pražské strany při jednáních s basilejským koncilem a po 1448 Jiřího z Poděbrad v jeho sporech s papežskou kurií, listy jednotě bratrské z 1469–70). Z R. kázání se dochovala jen část z posledních dvou desetiletí života. Jejich nejvýznamnější sbírkou je rozsáhlá česká *Postila* (sestavená po 1462) na nedělní a sváteční evangelia. R. – ve své době proslulý jako strhující řečník – v ní prostým, živým jazykem, jemuž dodává výraznosti záliba v přirovnáních, pořekadlech a příslovích, vykládá Nový zákon, obraceje při tom svoji pozornost především na praktické náboženské otázky, praktickou mravnost, veřejné věci a politiku.

EDICE: J. Cochlaeus in *Historiae Hussitarum libri XII* (Mohuč 1549; traktát *De quinque prioribus sacramentis*); in *Prameny k synodám strany pražské a tábořské (vznik husitské konfese) v letech 1441–44* (1900, ed. Z. Nejedlý; *Tractatus de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiae*, zpráva o pražském sněmu 1444, odpovědi na tábořské žaloby podané sněmu); *Postila* J. R. 1, 2 (1928, 1929, ed. F. Šimek); in *Věstník KČSN* 1940, č. 2 (ed. F. Šimek; traktát *O přijímání krve*); in *Reformační sborník* 1941, s. 39 (ed. F. Hrejsa; *Psání M. Rokycána P. Chelčickému*). – *Ukázky in: Výbor z literatury české 2* (1868, ed. K. J. Erben; *Veřejný list jednotě bratrské*, *Postila*); M. J. R., *obránce pravdy a zákona božího* (1949, ed. F. Šimek); *Výbor z české literatury doby husitské 2* (1964; *Výklad na Lukášovo evangelium*, *Výklad na Janovo evangelium*). – *Odkazy na vydání jednotlivých listů a řečí viz in* F. M. Bartoš: *Literární činnost M. J. R., M. Jana Příbrama, M. Petra Payna* (1928, č. 4, 7–11, 14–19, 26, 28–30, 35, 37–39). ■

BIBLIOGRAFIE: F. M. Bartoš: *Literární činnost M. J. R., M. Jana Příbrama, M. Petra Payna* (1928); *doplňky*: F. Šimek, *LF* 1930, s. 120 a 420; F. M. Bartoš, *Reformační sborník* 1934, s. 94; F. Šimek, *LF* 1936, s. 125 + *Sborník filologický* 11, 1936–39, s. 1; F. M. Bartoš, *Reformační sborník* 1939, s. 158; F. Šimek, *LF* 1942, s. 259; J. Tichý, *ČČM* 1947, s. 90; F. M. Bartoš, *Jihočeský sb. historický* 1952, s. 36; I. Burian, *Křesťanská revue* 1986, s. 213. ■ LITERATURA: F. Šimek: *Učení M. J. R.* (1938); sb. *Vědecká konference o životě, díle a historickém významu mistra Jana z Rokycan*, *Sborník Muzea dr. Bohusla-*

va Horáka v Rokycanech, *Suppl. Historie* 3, 1997 (přísp. mj. J. Boubín, K. Jindřich, J. Válka, J. Krotilová, E. Petřů, V. Viktora, V. Kulíř). ■ J. Goll: R. Postila, *ČČM* 1879, s. 59; F. Černý: R. Postila, *LF* 1894, s. 112; J. Goll: *Domnělá kázání R. proti Bratřím*, *ČČH* 1896, s. 246; Z. Nejedlý: M. J. z R., *Světotoz* 1898, s. 469 + *Mládí M. J. z R.*, *ČČM* 1899, s. 517 + in *Prameny k synodám strany pražské a tábořské v letech 1441–44* (1900); J. Truhlář: *Paběrky z rukopisů klementinských*. 38. *Řeč při promoci R. r. 1430*, *Věstník Čes. akademie* 1900, s. 293 + 41. *Řeč R. na obranu sedmery svátosti*, *tamtéž*, s. 413; H. Hrubý in *České postily* (1901); P. M. Haškovec: *Rukopis R. Výkladu na evangelium sv. Jana*, *LF* 1902, s. 62 + *Rukopis R. Výkladu na evangelium sv. Jana*. *Rozbor jeho*, *Výr. zpráva c. k. vyšší školy reálné v Pardubicích za šk. rok 1903*, s. 3; K. Krofta: *K literární činnosti J. Příbrama a J. R.*, *ČČM* 1903, s. 425; V. Pavlík: M. J. z R., *volený arcibiskup pražský*, *Časopis katol. duchovenstva* 1913, s. 53 a pokr.; Z. Nejedlý in *Dějiny husitského zpěvu za válek husitských* (1913, 1955 s tit. *Dějiny husitského zpěvu* 5); R. Urbánek in *Věk poděbradský 1–4* (1915, 1918, 1930, 1962); F. M. Bartoš: *Neznámá díla J. R. v muzejních rukopisech*, *ČČM* 1919, s. 9 + *Chelčický a R.*, *LF* 1921, s. 30 a pokr. + *Mládí M. J. R.*, *ČČM* 1922, s. 76; J. T. Müller in *Dějiny jednoty bratrské 1* (1923); F. M. Bartoš: *Studie o Žižkovi a jeho době*. 1. *Žižka a R.*, *ČČM* 1924, s. 2; J. Prokeš: *K počátkům m. J. R.*, *Věstník KČSN* 1927, č. 6; F. Šimek: *K pramenům R. Postily*, *LF* 1931, s. 157 + *O pramenech R. českého Výkladu na evangelium sv. Lukáše*, *Sborník filologický* 12, 1940–46, s. 115; F. M. Bartoš in *Světi a kacíři* (1949); F. Šimek: *M. J. R.*, sb. *Hrdinové a věšci českého národa* (Přerov 1948, ed. R. Holinka); A. Molnár: *Hledající posluchači pod kazatelnu M. J. R.*, *Křesťanský buditel* 1949, s. 77; F. M. Bartoš: *Husitští kazatelé a postily věku poděbradského*, *Křesťanská revue* 1961, *Teologická příl.*, s. 147; F. Šimek: *Několik pozoruhodných slov z R. postil*, sb. *Strahovská knihovna 5–6, 1970–71*, s. 209; E. Michálek: *K jazykovému odkazu M. J. R.*, *NŘ* 1971, s. 98; J. Kadlec: *Námítky M. Jana z Příbramě proti M. J. z R.* (též ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská* 14, 1978, s. 15; A. Molnár: *La pensée hussite dans l'interprétation de Jean de Raguse, Communio viatorum* 1983, s. 143 + in *Na rozhraní věků* (1985); J. Chlíbač: *K vývoji názorů J. R. na umělecké dílo*, *Husitský Tábor* 8, 1985, s. 39; I. Burian: *R. postila*, *Křesťanská revue* 1986, s. 213; J. Hubáček: *Expresivní výrazy v Postile J. R.*, *LF* 1990, s. 314; S. Bylina: *La piété des laïcs à la lumière de Postilla tchèque de Jean de Rokycany*, sb. *Husitství – reformace – renesance 2* (1994); J. Smolík: *Význam teologie M. J. R. pro pochopení jeho zápasu*, *Křesťanská revue* 1997, s. 263.

Roleček

Jan Rokyta viz Adolf Černý

Jaromír Roleček

* 8. 12. 1904 *Kutná Hora*

† 5. 7. 1968 *Praha*

Autor psychologického románu a sociálně laděných próz.

Otec byl berním správcem; bratr František R. (* 1913) grafikem a ilustrátorem. V rodišti navštěvoval R. 1910–15 chlapeckou obecnou školu, 1915–20 vyšší reálku. Od 1921 pracoval jako úředník v Bratislavě: zprvu v továrně na pneumatiky Matador, 1923–27 ve firmě Kablo. Poté krátce působil v královéhradecké pobočce Škodových závodů, 1928 na jejich generálním ředitelství v Praze. 1932–59 byl zaměstnán na Magistrátě hlavního města Prahy (od 1945 Nár. výbor hl. m. Prahy), kde též redakčně připravoval propagační publikace o Praze. 1948 byl autorem scénáře výstavy *Vlastní silou*, která zobrazovala historický vývoj českého národa. 1960 přešel do Ústavu nár. zdraví jako vedoucí systemizace a normování práce; 1967 odešel do důchodu.

V impresionisticky laděném románu *Barevný most* se R. pokusil o analýzu vztahu umění a života: na příběhu milostného vzplanutí dvou umělců – hudebníka a výtvarníka – demonstroval nemožnost reálné koexistence citového a smyslového života, z něhož vyvěrá lidsky i umělecky inspirující a obohacující síla, a tvůrčího činu a poslání, od něhož však žena a láska zároveň odvádějí. Od myšlenkové vykonstruovanosti upustil R. v cyklu sociálních povídek *Všude je něco*. V baladických příbězích nuzných obyvatel venkova i městské periferie popisuje jejich drsné přežívání, z něhož však nikdy nevymizel překvapivý moment krásy; psychologickou drobnokresbou se snažil postihnout deformující vliv sociální nespravedlnosti nejen na životy postav, ale i na jejich charakter.

PŘÍSPĚVKY in: Katalog výstavy *Vlastní silou* v jubilejním r. 1948 (1948); sb. *Praha vítá zahraniční krajany* (1948); *Studentský časopis* (1924–25). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie a práce o literatuře*: *Barevný most* (R 1944); *Všude je něco* (PP 1945); *Život a dílo Gabriely Preissovové* (1946). – *Ostatní práce*: *Praha* (1948, s fotografiemi F. Bučiny aj.). ■ **SCĚNICKY**.

Hra: *J sme jenom lidé* (1946). ■ **REDIGOVAL** *sborníky*: *Lidová samospráva pražské obce* (1947); *Katalog výstavy Vlastní silou v jubilejním r. 1948* (1948, s jinými); *Praha vítá zahraniční krajany* (1948). ■

LITERATURA: ● ref. *Barevný most*: I. Bor, *Zpravodaj Českomor. vysočiny* 2. 9. 1944; J. Machoň, *LidN* 20. 9. 1944; bs (B. Slavík), *Nár. práce* 5. 10. 1944; vh (V. Hánek), *Hlas našeho venkova* 6. 10. 1944; V. T. (Tichý), *Nár. práce* 22. 12. 1944 ●; ● ref. *Všude je něco*: BP. (B. Pavlok), *Akord* 12, 1945/46, s. 238; F. J., *LD* 7. 2. 1946; md, *Práce* 7. 2. 1946; ok (O. Kautský), *Svob. noviny* 17. 2. 1946; tmn (P. Toman), *Svob. slovo* 10. 3. 1946; ●; J. Pírko: ref. *J sme jenom lidé, Krásné město* (K. Hora) 1946, s. 56; knn (K. N. Novotný): ref. *Život a dílo Gabriely Preissovové*, tamtéž, 1947, s. 21; J. Pírko: *Lander a R.*, tamtéž, 1948, s. 44.

mn

Zdeněk Rón

* 23. 5. 1889 *Vysoké nad Jizerou*

† 13. 7. 1948 *Vysoké nad Jizerou*

Autor popisně realistických a idealizujících próz z venkovského podkrkonošského prostředí, blízký ruralismu; dramatik, básník a kulturní publicista.

Pocházel z početné rodiny truhláře, který byl aktivním účastníkem vysokého divadelního a kulturního života. Obecnou a měšťanskou školu vychodil v rodišti. Od 1902 navštěvoval státní reálku v Praze na Malé Straně, od 1905 v Ječné ul., 1906 přešel na reálku do Hradce Král. Po maturitě (1909) studoval stavební inženýrství (obor vodních staveb) na pražské technice. 1914 byl odveden a absolvoval vojenský výcvik v Kadani, 1915–18 působil jako vojenský stavební technik v Pardubicích. Po válce dokončil studia (1919 Ing.) a od 1920 pracoval až do své smrti v hydrografickém oddělení Zemského úřadu v Praze (poznatků z častých služebních cest, při nichž se podílel na měření průtoku českých řek, využíval literárně). Pravidelně zajížděl do rodného kraje a udržoval kontakt se zdejším kulturním děním (zejména bohatou přednáškovou činností).

Veškerá R. tvorba byla motivována venkovským životem, sociálními poměry a přírodou Podkrkonoší. První povídkové soubory (*Za člověkem, Proudý a přístavy*), tragické příběhy vyděděnců a prostých lidí v mezních situacích (často baladického rázu), psal R. ještě pod vli-

vem expresionismu, s výrazným sociálním akcentem, se smyslem pro dramatickou zkratku a sevřenost výrazu. Poté v jeho prózách (navazujících na díla A. Staška a K. V. Raise) převládla realistická popisnost a drobnokresba; sílilo etické zaměření, soucitný optimismus a snaha představovat kladné stránky lidského nitra a konání, jejichž zdroje autor hledal v čínorodosti a vytrvalosti sedláků a řemeslníků spjatých s rodným krajem a s půdou. Generační zkušenost R. vyjádřil v dvoudílném románu *Průvan v podhoří a Svěží den*, v němž dokumentoval rozkladný vliv 1. světové války na hospodářský a morální život venkova a popřevratové změny. Formou románové kroniky (*Větrov*) zachytil později i kolektivní úsilí o obnovu města po ničivém požáru (na základě skutečné události 1834 ve Vysokém n. Jizerou). Opakováním tématu protikladů města a venkova a teze návratu ke kořenům, do světa přirozených vztahů a patriarchálních hodnot, se R. přiblížil ruralistickému programu (přičemž důraz kladl spíše na harmonizování rozporů a na mravní katarze): nejdřív v příbězích horáckého studenta překonávajícího nástrahy velkoměsta (*Něco vydržíme*) a mladého intelektuála zachraňujícího rodinný statek (*Jaro a prameny*), posléze v příbězích inženýra budujícího elektrárnu v podhorském kraji (*Radost na světě*) a architekta snažícího se přeměnit rodnou ves v rekreační letovisko (*Muži ve vichřici*), dvou postav, které vytrvale bojují s předsudky a neporozuměním starousedlíků. Kaleidoskop drobných dějů a rozmanitých povah a osudů je v knihách *Jasno na horách* a *Od jara do jara*, prodchnutých starosvětskou idylličností, soustředěn kolem postavy strýce Ondřeje, dobromyslného lidového mudrce a bylinkáře, který pomáhá svým sousedům, v románu *Z ruky do ruky* kolem nové tisícikorunové bankovky. Šťastné dětství chlapce opatrovaného rázovitým horalem sleduje próza *Přítel nejvěrnější*, mládeži je určen příběh z protifašistického odboje *PMP a tři hvězdy*. Podkrkonošské prostředí poskytl náměty i R. pracím dramatickým (určeným vesměs pro ohotnické scény), i jeho poezii: přírodní, meditativní a sociální lyrice, psané zprvu pod vlivem A. Sovy, záhy však laděné tradičněji, kterou autor příležitostně publikoval od počátku 20. let v časopisech a posléze shrnul do knihy *K pramenům*. – Časopisecky tiskl R. (vedle povídek a črt) hojně i fejetony, články o literatuře, kul-

turní a osvětovou publicistiku (zvláště ve Venkovu na přelomu 20. a 30. let, později též v regionálních listech).

ŠIFRA: -R. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Básníci selství (1932); Beseda (Žel. Brod, od 1941); Cesta (1925–30); Čas (1922–23); Čes. slovo (1928–30); Českosl. republika (1925); Českosl. noviny (1923); Čes. lid (1929–32); 28. říjen (1925); Horské prameny (Vrchlabí 1946); roč. Chudým dětem (Brno); Lid. noviny (1925–28); Nár. listy (od 1925); Nár. osvobození (1924–29); Nár. politika (1930–31); Nár. práce; Novoročenka 1931; Pramen (1925); Právo lidu (1921–29); Rozpravy o literatuře a umění; Sever a Východ (1926–30); Světozor (1928); Švanda dudák (1926); Tribuna (1925); Venkov (1923–41); sb. Z hor jsme (Vysoké n. Jizerou 1927); Zvon (1925–38). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Za člověkem (PP 1924); Proudý a přístavy (PP 1926); Průvan v podhoří 1 (R 1928); Svěží den. Průvan v podhoří 2 (R 1929); Než bude pozdě (PP 1931); Něco vydržíme (R 1933); Nikoliv nejmenší (P 1933); Jaro a prameny (R 1936); Radost na světě (R 1938); Muži ve vichřici (R 1940); K pramenům (BB 1940); Jasno na horách (P b. d., 1940); Větrov (R 1941); Od jara do jara (R 1942); Oěstec (D 1942, i prem.); Z ruky do ruky (R 1943); Přítel nejvěrnější (P 1944); Září (R 1944); PMP a tři hvězdy (P pro ml., 1946). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Jitro (1911); Pohádka o štěstí (1913); My všichni (1940). ■

LITERATURA: ● ref. Za člověkem: Č. J. (Jeřábek), Host 4, 1924/25, s. 192; drb. (J. Borecký), Zvon 25, 1924/25, s. 306; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 8. 2. 1925; K. (F. V. Krejčí), PL 15. 2. 1925; A. N. (Novák), LidN 11. 4. 1925; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 10. 5. 1925; jn., 28. říjen 6. 6. 1925; A. M. Píša, Pramen 6, 1925/26, s. 100 ●; ● ref. Proudý a přístavy: AMP. (A. M. Píša), PL 28. 11. 1926; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 96; J. O. Novotný, Cesta 9, 1926/27, s. 223; A. N. (Novák), LidN 8. 1. 1927; J. B. Čapek, Sever a Východ 1927, s. 33; E. Janský, Samostatnost 4. 2. 1927; J. Ošmera, Panoráma 1927, s. 119 ●; ● ref. Průvan v podhoří: J. O. Novotný, Cesta 11, 1928/29, s. 293; an., Studentský časopis 8, 1928/29, s. 274; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 10. 1. 1929; K. (F. V. Krejčí), PL 3. 3. 1929; B. Jedlička, LidN 11. 5. 1929 ●; ● ref. Průvan v podhoří a Svěží den: vz. (V. Zelinka), Zvon 29, 1928/29, s. 699; Kp. (J. Knap), Venkov 12. 7. 1929; B. Novák, Sever a Východ 1930, s. 152 ●; ● ref. Než bude pozdě: vz. (V. Zelinka), Zvon 31, 1930/31, s. 377; F. L. (Lukáš), Čin 2, 1930/31, s. 641; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 7. 2. 1931; J. Knap, Venkov 20. 3. 1931; vr., PL 26. 4. 1931; F. Sečanina, Nár. politika 28. 6. 1931 ●; Ant. Veselý in sb. Básníci selství (1932); ● ref. Něco vydržíme: Kp. (J. Knap), Venkov 11. 11. 1933; drb. (J. Borecký), Zvon 34, 1933/34, s. 153; M. H. (Holás), RA 9, 1933/34, s. 68; A. N. (Novák), LidN 21. 1. 1934 ●; ● ref. Jaro a prameny: drb. (J. Borecký), Zvon 36, 1935/36, s.

602; J. Knap, Venkov 10. 5. 1936; Akz. (J. Kosto-
hryz), Rozhledy 1936, s. 123; vbk. (V. Běhounek),
PL 31. 7. 1936; an., Ranní noviny 1. 8. 1936; K. Sezi-
ma, Lumír 63, 1936/37, s. 531 ●; J. V. Sedlák: Z. R.,
Venkov 17. 5. 1936; R. Habřina: Čeští ruralisté, sb.
Tvář k vesnici (1936); ● ref. Radost na světě: F. K.
(Křelina), Venkov 2. 6. 1938; K. P. (Polák), PL 24. 8.
1938; vz. (V. Zelinka), Zvon 39, 1938/39, s. 208; J. B.
Č. (Čapek), Naše doba 46, 1938/39, s. 373; de (J. Str-
nadel), Nár. práce 27. 5. 1939 ●; ● k padesátinám: J.
Knap a J. Skrbek, Venkov 23. 5. 1939; an., LidN 24.
5. 1939 ●; J. Roch: ref. My všichni, Venkov 28. 3.
1940; ● ref. Muži ve vichřici: J. V. Sedlák, Venkov
22. 12. 1940; -Rja- (F. Rojka), Čes. osvěta 37,
1940/41, s. 168; V. T. (Tichý), Nár. práce 9. 1. 1941 ●;
● ref. K pramenům: Boj (P. Bojar), Studentský čas-
opis 20, 1940/41, s. 294; J. B. (Borecký), Zvon 41,
1940/41, s. 698; J. Heyduk, LidN 10. 3. 1941; kp. (K.
Polák), Nár. práce 7. 5. 1941 ●; ● ref. Jasno na ho-
rách: J. Pilař, Venkov 18. 3. 1941 (i ref. K prame-
nům); b. (V. Běhounek), Nár. práce 21. 5. 1941 ●; ●
ref. Větrov: B. Jedlička, LidN 5. 5. 1941; ks. (K. Sezi-
ma), Čteme 1941, s. 156; K. P. (Polák), Nár. práce
18. 7. 1941; R. Habřina, Venkov 10. 8. 1941; V. T. (Ti-
chý), Dělnická osvěta 1941, s. 209 ●; ● ref. Od jara
do jara: jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 50, 1942/43, s.
231; Kp. (K. Polák), Nár. práce 14. 2. 1943 ●; ● ref.
Z ruky do ruky: Kp. (K. Polák), Nár. práce 5. 7.
1943; J. Hájek, LidN 20. 7. 1943 ●; ● ref. Přítel nej-
věrnější: V. T. (Tichý), Nár. práce 28. 9. 1944; J. Ma-
choň, LidN 3. 10. 1944 ●; ● ref. Září: kp. (K. Polák),
Nár. práce 14. 1. 1945; J. M. (Machon), LidN 3. 4.
1945 ●; ● nekrology: bs (B. Slavík), LD 16. 7. 1948;
J. Hrubeš, NO 18. 7. 1948; jp (J. Pilař), Zeměd. novi-
ny 18. 7. 1948; V. P., Beseda 1948, s. 170 ●; Kra (J. V.
Kučera): Vysvědčení českému spisovateli, Beseda
1949, s. 124; J. Hybler: Přítel nejvěrnější, tamtéž, s.
125; J. Knap: Romanopisec našeho Podkrkonoší,
tamtéž, s. 125; J. Skrbek: Krajanská vzpomínka na
spisovatele Podkrkonoší Z. R., tamtéž, s. 126; V.
Kmuníček: Být strýčkem Ondřejem, Krkonoše
1989, č. 4 + Větrov Z. R., Z Českého ráje a Podkr-
konoší 4 (1991).

mn, lm

Václav Rosa

* asi po 1490 *Prešov*
† kolem 1560

Autor kázání, kronikář.

Přijmím Žíla; psal se někdy *Pressorovius*
podle rodiště a z *Holejšova* nebo z *Chrudimě*
snad podle míst, kde byl vychován. – O jeho

studiích není nic známo. Svěcení nabyt 1516
v *Modeně*. Jako horlivý *utrakvistický* duchov-
ní a odpůrce *českých* bratří se dostával do
konfliktů se *světskou* vrchností, ale i s *konzisto-
řmi* a s *kněžími* vlastní *církve*. Jako *kaplan*
a *farář* vystřídal řadu *působišť* v *marném* hle-
dání *lepší* a *stálé* *fary*: *Lažiště* u *Prachatic*
(1517), *Ranné* u *Chrudimě* (1518), *Uhlířské*
Janovice, *Lukavec* (asi 1520–22), *Votice* (1522
až 1524), *Slaný*, *Praha* u *Sv. Jiljí* (1524–25)
a u *Sv. Martina* (1525–26), *Stodůlky* u *Prahy*
(1526–28), *Nové Strašecí* (1528), *Ovcáry* u *Ko-
lína* (1529–33), *Votice*, *Neustupov*, *Černovice*
(1533), *Hořepník* (1534–37), *Zdislavice* u *Vla-
šimě*, *Hořepník* (1538), *Keblov* (1539), *Vla-
šim* (1540–42), *Žebrák* (1543–45), *Unhošť*, *Zlat-
níky* u *Jilového* (1546–50), *Čes. Dub* (1550 až
1552), *Sýcín* u *Ml. Boleslavě* (1552–54), *Nové*
Benátky (1554–56), *Zlatníky* (1556), asi *Un-
hošť* (1560). O *sklonku* jeho *života* nejsou
zprávy.

Z *majetku* R. *pochází* *udivující* počet 42
rukopisů *českých* *kázání* a *latinsko-českých*
náboženských *výkladů*, z *nichž* *některé* *jsou*
jeho *dílem*: *chovají* se v *bývalé* *Dvorní* *knih-
hovně* ve *Vídni* (dnes *Rakouská* *národní* *knih-
hovna*). Ve *třech* z *nich* *jsou* *porůznu* *zapsány*
jeho *záznamy* o *osobních* i *veřejných* *událos-
tech*, *vztahující* se k *letům* 1527–57. *Fragmen-
tárně* *dochované* *zápisky*, *koncipované* *pů-
vodně* jako *záznamy* o *vlastních* *životních*
osudech, *přerostly* v *letech* *kolem* *prvního*
stavovského *povstání* 1547 v *osobitý* *pohled*
na *veřejné* *události* ze *zorného* *úhlu* *drob-
ného* *venkovského* *kněze*, *doslýchajícího* *se*
o *děni* v *centru*; *zprávy* *bezprostředně* *zazna-
menávané* i s *tradovanými* *nepřesnostmi* *nehle-
daným* *jazykem* *bez* *literárních* *aspirací*
představují *vhled* do *životního* *obzoru* *ven-
kovského* *vzdělance*.

EDICE: in *Zápisky* *kněze* V. R. (Videň 1879, ed.
F. Menčík). ■

LITERATURA: M. Denis: *Codices manuscripti*
theologici bibliothecae palatinae Vindobonensis I,
3 (Videň 1795); K. Borový in *Jednání* a *dopisy* *kon-
zistoře* *katolické* a *utrakvistické* 1 (1868); F. Men-
čík in *Zápisky* *kněze* V. R. (Videň 1879); J. Janáček
in *České* *dějiny*. *Doba* *předbělohorská* I, 1, 2 (1968,
1984); K. Schwarzenberg in *Katalog* *der* *kroati-
schen*, *polnischen* *und* *tschechischen* *Handschrif-
ten* *der* *Österreichischen* *Nationalbibliothek* (Vi-
deň 1972).

jk

Václav Jan Rosa

* asi 1630 nebo 1631 Zdice u Berouna

† 11. 8. 1689 Praha

Filolog, teoretik časoměrné prozodie, básník.

Pocházel z rodiny pekaře. Základní vzdělání získal ve Zdicích, v Žebráku nebo v Berouně, poté pravděpodobně studoval na jezuitském gymnáziu v Praze. 1649 se zapsal na pražskou filoz. fakultu; 1651 dosáhl hodnosti bakaláře. Bakalářské zkoušky vykonal již po druhém, nikoli po třetím ročníku, jak bylo obvyklé; nejspíš ho k tomu nutily existenční důvody a zdá se, že o zajištění hmotné existence zápasil celé následující desetiletí. 1651–53 byl zaměstnán jako písař na panství v Král. Dvoře. 1652 se stal magistrem. Od 1653 studoval na pražské právnické fakultě (t. r. je prameny doložena jako jeho manželka Anna Lidmila Kateřina, roz. Benolová, dcera staroměstského notáře, o jejíž přízeň se 1651 ucházel básní *Discursus Lypirona*), 1655 dosáhl hodnosti licenciáta. 1656–57 získal statut zemského advokáta a založil si soukromou advokátní praxi. 1662 vstoupil do státní služby jako fiskální adjunkt. Od získání tohoto výnosného a poměrně vysokého místa se jeho životní dráha vyznačuje trvalým profesionálním, majetkovým a společenským vzestupem. 1669 byl promován doktorem práv. 1670 se stal radou královského apelačního soudu (zároveň nadále zastával místo fiskálního adjunkta). Osvědčil se v složitých případech a byl za své zásluhy povýšen do rytířského stavu. 1682 se podruhé oženil s vdovou po známém právníku M. A. Causaliovi Marii Terezií. Mezi jeho přátele patřili mj. B. Balbín, J. Konstanc, M. V. Šteyer, J. Tanner a malíř K. Škréta (dcera Alžběta Kristina se provdala za K. Škrétu ml.). – Byl pohřben v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě pražském.

Discursus Lypirona, to jest smutného kavalíra, de amore aneb o lásce per potentias et passiones animae suae vedený..., jež R. 26. 7. 1651 věnoval v podobě rukopisné knížky jako galantní dárek k svátku své budoucí ženě, je nejrozsáhlejší milostná báseň českého baroka. Skládá se z 24 písní (s udanými nápěvy) spojených alegorickou dějovou osnovou: Lypiron (z řec. „lypéros“, tj. žalostný) ve snu poznal krásnou dívku; raněn láskou, prosí na radu Srdce o přispění Amora, ale ten jej odmítá; rozhodne se tedy, že požádá dívku o přízeň sám, ale Nevěra a Nestá-

lost ho od toho odradí a Lypiron upadá do nového nářku; za to ho kárá Smělost a vybízí ho, aby zvolil mužnou smrt; je k ní již odhodlán, ale Pobožnost mu zakazuje sáhnout si na život; nato se Lypiron obrací k Venuši, ta se za něho na přímluvu Trpělivosti zasazuje u Amora a bůh lásky mu konečně slibuje pomoc; následuje autorův dovětek, obracející se – jako už předtím prozaická předmluva – s vyznáním lásky přímo k adresátce básně. Báseň je charakteristickým projevem tematické, motivické i formální souvislosti barokní milostné poezie se středověkou kurtoazní tradicí a prototypem jejího děje je alegorický děj Románu o Růži. Ve starší odborné literatuře byl *Discursus Lypirona* přiřazován k tzv. alamodové poezii (tj. poezii, která souvisela se společenskou módou pronikající v 17. století do zaalpských zemí z Francie a Itálie: v konverzaci – a pak i v literárních projevech – se vyznačovala hojným užíváním cizích slov a galantních obrátů). V. Černý nověji nahradil termín alamodnost, který tento básnický proud postihuje jako kulturněhistorický jev, termínem preciozita, který jej postihuje jako jev literárněhistorický, a ukázal, že R. báseň je projevem marinismu, který do českého prostředí pronikal jako dobový kulturní italianismus společenským stykem, a to jeho poslední vývojové fáze, v níž se marinistická poezie stala základem hudebního dramatu: *Discursus Lypirona* je napsán jako libreto opery. Protějškem tohoto R. dílka jsou básně obsažené v tzv. Sborníčku Anny Vitanovské (1631). V R. literární činnosti zůstalo epizodou, jež měla původ v příležitostném podnětu. Celoživotním R. zájmem byla filologie, konkrétně vlasteneckým étosem nesené studium slovní zásoby a gramatické stavby českého jazyka. Zatímco starší badatelé, přeceňující R. novotvary, pokládali R. za reprezentanta domnělého úpadku spisovného jazyka 17. století, novější lingvistika dospěla k vysokému hodnocení jak jeho práce lexikografické, tak mluvnické. Už od studií pracoval na česko-latinsko-německém slovníku *Thesaurus linguae Bohemicae...* (běžně uváděné tvrzení, že znal Komenského dílo Kořenové jazyka českého, se neopírá o žádné přímé důkazy). Tento první pokus o moderní dokladový a výkladový slovník českého jazyka sice zůstal v rukopise, ale většinu jeho materiálu převzal J. Jungmann. Skrze filologii zasáhl R. po odluce dvou desetiletí znovu do poezie, tentokrát s programním záměrem. 1670 vydal překlad tzv. Katonových

distich J. A. Komenského (s nímž snad udržoval nějaké styky) a doplnil jej ukázkami jiných forem časoměrné poezie – idyly, bajky, epigramu –, zčásti přeloženými (z Vergilia a z novolatinského básníka J. Owena), zčásti původními (jemným půvabem mezi nimi vyniká *Pastýřské rozmlouvání o narození Páně*, spojující ohlasy 1. eklogy Vergiliových Bukolik s katolickým vánočním idylismem). V předposlední básni zařazené do tohoto florilegia ohlásil, že chystá pravidla časoměrného básnění. Podal je o dva roky později v latinsky psané mluvnici *Grammatica linguae Bohemicae...*: v jejím 4. dílu vložil teorii časoměrné prozodie a připojil upravený přídavek ze svého vydání Komenského Katona. Časomíře věnoval také samostatný spis, dnes nezvěstný. R. program českého básnického jazyka rovnocenného metrickými možnostmi latině a řečtině – navazující na starší plán Komenského – byl pravděpodobně polemickou reakcí na „nový Parnas“, s jehož proklamací vystoupil 1665 F. Kadlinský. Dlouhou životnost a trvajícím vliv si z R. časoměrných básní udrželo *Pastýřské rozmlouvání*; bylo přetiskováno ještě počátkem 19. století a ovlivnilo mj. autora Rakovnické vánoční hry. Přímého následovníka našel R. v autorovi 7 básní morálně didaktického obsahu zapsaných v Zemských deskách z let 1675–77, jímž byl pravděpodobně místopisář Desek V. S. Smrčka z Mnichova (1627–1700). R. prozodická pravidla se v básnické praxi udržela až do začátku 19. století a k jeho programu se přihlásil mladý Šafařík, když koncipoval s F. Palackým *Počátky českého básnictví*, obzvláště prozodie (1818).

KNIŽNĚ. *Grammatica linguae Bohemicae...* (1672; patitul *Čechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicae...*). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Dionysii Catonis *Disticha moralia, Latino et Bohemico metro edita*. Moudrého Katona *Mrvaná poučování* od něho latinskou, pak od J. A. Comenia českou zpěvořečností sepsaná... (1670). ■ EDICE: *Discursus Lypirona, smutného kavalíra, o lásce r. 1651*, ČL 1911, s. 190 a pokr. (ed. Č. Zíbrt); in ant. *České baroko* (1941, ed. Z. Kalista; *Pastýřské rozmlouvání, ukázka z Discursu Lypirona*); in *Smutní kavaleři o lásce* (1968, ed. Z. Tichá; *Discursus Lypirona*); in *Růže, kterouž smrt zavřela* (1970, ed. Z. Tichá; *Pastýřské rozmlouvání, ukázky z Discursu Lypirona*); *Čechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicae* (Mnichov 1983, ed. J. Marvan; fototypicky); (angl. překlad:) *Czech Grammar (Čechořečnost) 1672* (1991, přel. G. Betts a J. Marvan). – *Překlad*: in *Předmluva k Čechořečnosti*, LF 1996, s. 101 (přel. O. Koupil). ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis* č. 1497, 14 884. ■ LITERATURA: J. Brus: *Untersuchungen zum Thesaurus linguae Bohemicae des V. J. R.* (rkp. disertace, FF UK Praha 1980). ■ J. Truhlář: *Některé poznámky a opravy k životopisu a spisům V. R.*, *Světozor* 1869, s. 208; J. Jireček in *Rukověť 2* (1876); F. Čenský in *K dějinám řeči a literatury české v 18. století*, *Osvěta* 1876, s. 81; J. Jireček: *Idylická skládání za 17. věku*, *Osvěta* 1881, s. 18, 122; F. Bílý in *Z dějin úpadku jazyka českého*, *Komenský* 1885, s. 17 a pokr.; J. V. Novák: *Slovník česko-latinsko-německý* V. J. Rosy, *Věstník Čes. akademie* 1902, s. 155; A. Lisický: *Z dějin zápasu o české slovo*, *Osvěta* 1919, s. 537, 613 + Jan Václav Pól v zápasu o české slovo, *Osvěta* 1920, s. 459; F. Ilaš: V. J. R. (1672) a jihoslovanský dějepisec Pavel Ritter Vitezović (1696), LF 1920, s. 33; J. Král in *O prozodii české 1* (1923); A. Podlaha: *Drobné příspěvky k dějinám starší literatury české*, ČNM 1924, s. 271; S. Souček in *Rakovnická vánoční hra* (Brno 1929); J. Volf: *Osudy R. slovníku*, *Čes. bibliofil* 1929, s. 13 a pokr.; F. X. Šalda: *O literárním baroku cizím i domácím*, *ŠZ* 8, 1935/36, s. 167; B. Havránek in *Vývoj spisovného jazyka českého*, *Českosl. vlastivěda*, ř. 2 – *Spisovný jazyk český a slovenský* (1936); Z. Kalista in ant. *České baroko* (1941); V. Černý: *Básník z desk zemských*, člen kruhu Rosova, LF 1956, s. 243; J. Hrabák in ant. *Smutní kavaleři o lásce* (1968, ed. Z. Tichá); V. Černý: *Naše nové barokistické publikace*, HD 1969, č. 3; J. Porák: *R. mluvnice a vývoj češtiny a české lingvistiky v 17. století*, sb. *Studia Slavica Pragensia akademiku B. Havránkovi k osmdesátinám* (1973) + in *Starší česká lingvistická terminologie*, *Slavica Pragensia* 17, 1974, s. 133; A. Škarka in *Vybrané spisy J. A. Komenského 7* (1974); Z. Tichá in *Česká poezie 17. a 18. století* (1974) + *Antické prvky v české poezii 17. a 18. století*, LF 1974, s. 101; M. Roudný: *Neuberský opis R. slovníku*, *Sborník NM*, ř. C – lit. hist. 27, 1982, s. 101; F. Kopečný: *K dobrým počátkům české gramatické tradice*, *Wiener slawistischer Almanach* 1982, s. 257; J. Marvan in V. J. R.: *Čechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicae* (Mnichov 1983); V. Petráčková: *Pojetí a význam R. slovníku*, sb. *Práce z dějin slavistiky 10, 1985* + *Dva typy starších mluvnic češtiny*, sb. *Typy opisův gramatycznych języka* (Wrocław 1986); Z. Tyl: *Význam V. J. R. ve vývoji české lexikografie*, *Jazykovědné aktuality* 1986, s. 100; V. Petráčková: *Význam R. Čechořečnosti pro vývoj českého mluvnictví*, sb. *Prekursory slowiańskiego językoznawstwa porównawczego* (Wrocław 1987) + *Příspěvek k životopisu V. J. R.*, *Slavica Pragensia* 29, 1987, s. 131 + *K jednomu z předpokládaných zdrojů R. slovníku*, *Studia Comeniana et historica* 1988, č. 36, s. 5 + *K charakteru českého předobrozeného mluvnictví a slovníkářství*, sb. *Práce z dějin slavistiky 13, 1989*, s. 243; Z. Tyl: *Tri jubilejní kapitoly rosové. 1. K osudům R. literárního díla: faktografie a bibliografie*, LF 1989, s. 213; J. Vintr: *V. J. R. und die ältere tschechische Grammatographie*, *Wiener slawistisches Jahrbuch* 1991, s. 93 + in V. J. R.: *Czech Grammar (Čechořečnost) 1672* (1991); V. Černý in *Až do předsíně nebes* (1996).

Jan Rosacius Hořovský

* 1581 *Hořovice*† srpen 1632 *Perno* (Pirna, Německo)

Autor zprávy o posledních dnech českých pánů popravených 1621; též autor kázání, modliteb a nábožensko-vzdělávacích příruček.

Psal se též Rosácýus, Rozacius, Rozácýus. – Vzdělání získal v Berouně a v Jičíně. Od 1600 učil v Písku. 1602 byl ve Wittenbergu ordinován na kněze. 1604–10 působil jako utrakvistický duchovní správce v Mníšku pod Brdy, 1610–14 v Litni. 1614 byl povolán do Prahy k Sv. Mikuláši na Malé Straně. Pečoval o farní školu a měl funkci přísedícího konzistoře podobojí. 21. 5. 1618 zahájil kázáním sněm českých stavů v Karlově koleji. 1621 připravoval na smrt pány odsouzené po bělohorské porážce. V též roce musel opustit Čechy; uchýlil se do Perna. 1631 se po saském vpádu vrátil do Prahy, kde se opět ujal svého úřadu, ale po skončení saské okupace musel znovu emigrovat. Byl pohřben 22. 8. v Perně.

Z R. literární činnosti vyniká *Koruna neuvadlá mučedníkův božích českých...*, v níž popsal poslední chvíle odsouzených vůdců stavovského povstání a zaznamenal rozhovory s nimi. Pavel Skála ze Zhoře ji pojal do své Historie církevní; rozšíření došla tím, že byla zařazena do Historie o těžkých protivenstvích církve české.

KNIŽNĚ. Fama exequialis. Pověst dobrého jména urozeného pána pana Vratislava z Mitrovic... (1613); Příprava člověka křesťanského k boji duchovnímu... (b. d., asi 1613); Modlitby nábožné... (1615); Každodenní modlitby s přípravou k smrti (1616); O hladu, pokutě boží hrozné, kázání sebrané... (1616); Pobožný začátek sjezdu Jich Milostí panův třech sjednocených stavův Království českého... (1618); Soud duchovní o kometách... (1618); Kázání. O nejsvětější večeri pána našeho Ježíše Krista... (1620); Kázání pohřební nad tělem mrtvým... Poxliny Šternbergkové... (1621); Gratulatio ad transmigrantes Bohemos... (b. m., asi Perno 1628; srov. F. Kleinschnitzová, ČNM 1929, s. 72); Otázky kratičké a sprostné z Písem svatých... (Perno b. d., asi po 1631); – posmrtně: Koruna neuvadlá mučedníkův božích českých... (Lešno 1655, s. údajem „Podle vydání v Amsterodamě“; toto vyd. nejišť.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Václav Slovacijs Turnovský: Vysvětlení prosté biblí malé... 2 (1620). ■ EDICE: (Koruna neuvadlá mučedníkův božích českých:) Hirschberg 1844; 1913, ed. F. Loskot; in Poprava českých pánů na Staroměstském náměstí r. 1621 (1921); též ve vydáních Historie o těžkých protivenstvích... ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Knihopis č. 374, 14 885–95, srov. 3 583, 15 519. ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); M. Kaňák: J. R. H., Českosl. zápas 1967, č. 31–32; in Rukověť humanistického básnictví 4 (1973).

msl

Evžen Rosendorf

Působnost 1920–1949

Pražské nakladatelství zaměřené zprvu na původní soudobou beletrii a dramatickou tvorbu, později zejména na dramatickou produkci pro ochotníky; knihkupectví a divadelní agentura.

Zakladatel a majitel Evžen R. (* 27. 12. 1895 Jablonec n. Nisou, † neznámo) absolvoval nižší reálku, vyučil se u Fr. Řivnáče (1912–14 absolvoval pokračovací odbornou školu Grémia knihkupců a nakladatelů v Praze) a zaměstnán byl u Jos. R. Vilímka a Fr. Borového. 1920 získal nakladatelskou a knihkupeckou koncesi a t. r. otevřel knihkupectví v Žitné ul. 9 (čp. 658 – Nové Město) a zahájil nakladatelskou činnost. Do vlastní produkce od počátku vřazoval zbytky nákladu zaniklých nakladatelství, později též obálková vydání starších titulů. V původním názvu firmy (užíval též označení *Moderní knihkupectví a nakladatelství E. K. R.*) označovalo písmeno K. jeho bratra Karla (1894–1963), který vedl sortiment. Po rozchodu obou bratří 1928 si K. R. ponechal obchod (firmu provozoval pod názvem Rosendorfovo knihkupectví). E. R. expedoval svou produkci nejprve ze Švandovy ul. 7 (čp. 1066) na Smíchově a 1930 přesídlil do Perlové ul. 5 (čp. 369 – Staré Město), kde připojil též divadelní agenturu. Název firmy změnil na *E. J. R.*, k němuž připojoval podle okolností další označení (*Divadelní nakladatelství E. J. R.*, *Divadelní a hudební knihkupectví, nakladatelství a zastupitelství E. J. R.* apod.). 1938 přesídlil na Nové Město nejprve na Karlovo nám. 37 (čp. 551) a 1940 do Ječné 13 (čp. 2031), kde slábnoucí nakladatelskou činnost později ukončil a vedl dále knihkupectví.

Ambiciózní ediční program původní beletristické a dramatické tvorby, naznačený zejména prvními svazky beletristické knihovny *Vltava* (1921–36, 12 sv., red. J. O. Novotný; prózy V. Dyka, M. Jirka, J. Johna, R. Medka), jakož i několika tituly vydanými mimo knihovnu

(F. Langer: Noc, J. Bednár: Proud světla, L. Klíma: Soud Boží) se již v 2. polovině 20. let zcela vyčerpaly. Vltava přinesla ještě několik prozaických titulů převážně kmenových dramatických autorů nakladatelství (F. Havíř pod pseud. H. Lovotín, F. Herman, L. Kleiner, O. Schäfer, B. Vrbský) a 1936 zanikla bezvýznamným 12. svazkem (R. Gubišová: Mladý svět; označen jako sv. 11). Do poloviny 20. let vydalo nakladatelství rovněž několik knih pro děti. Jádrem produkce však byla od počátku dramatická tvorba, která později zcela převládla. První knižnice *Hry českého jeviště* (1921–41), zaměřená na původní i překladovou dramatickou tvorbu (ojediněle též operní libreta), navazuje převážně na repertoár pražských divadel a je na ní zejména v prvních letech patrná snaha po výběru textů trvalejší hodnoty (1. sv. redigoval divadelní publicista J. Rydvan, sv. 2–25 literární kritik J. O. Novotný). V knižnici je zastoupena většina soudobých autorů divadelních her (J. Bartoš, A. Dvořák, V. Dyk, F. Flos, J. Grmela, F. Havíř pod pseud. H. Lovotín, E. Hegner, K. Holý, Č. Jeřábek, E. Konrád, V. J. Krýsa, F. Langer, E. Lederer pod pseud. Leda, K. Leger, E. A. Longen, L. Mattuš, V. Mixa, K. Poláček, O. Pospíšil, F. Procházka, J. Rudloff, R. Saudek, A. Sedláčková, O. Schäfer, K. Scheinpflug, F. Strejček, E. Synek, Z. Štěpánek, F. Téver, J. Tumlíř, J. Voskovec a J. Werich, B. Vrbský, V. Warausová, F. Zavřel, D. R. Zoulek aj.), k nimž se připojovala též díla autorů 19. století (L. Stroupežnický, J. K. Tyl) i aktuální drammatizace prozaických předloh (M. P. Arcybašev, J. Š. Baar, F. M. Dostojevskij, I. Herrmann, J. Neruda, T. Nováková). Překladová produkce uváděla převážně známější repertoárové autory (P. Corneille, J. W. Goethe, H. Mann, L. Pirandello, J. F. Regnard, P. M. Rosso di San Secondo, L. Rydel, K. Sternheim, A. Strindberg, V. V. Škvarkin), jež do češtiny uváděli J. Klepetář a J. Löwenbach z němčiny, Z. Gintl z francouzštiny, V. Jiřina z italštiny, F. Vondráček z polštiny, H. Hackenschmied a J. Kvapil z dánštiny, A. Strindberga tlumočili J. Bor a J. Zedwitz; 1933–40 vycházela uvnitř knižnice samostatná řada Jihoslovenské divadlo, která v redakci J. Urbana a částečně i v jeho překladech přinesla 6 svazků tvorby M. Begoviće, C. Golara, I. Gunduliće a B. Nušiče. Zesilující příklon k řemeslné repertoárové produkci se projevil v knižnici *Lidové hry českého jeviště* (1925–40). Přinášela za řízení J. O.

Novotného převážně texty komedií, veseloher, operet, pohádek a her pro mládež soudobých českých autorů: J. Balda (i pseud. Josef Borovec), J. Beránek, B. Bouška, R. Branald, F. David, K. Fořt, J. Grmela, F. Havíř (pseud. Hanuš Lovotín), F. Herman, J. R. Hradecký, K. L. Kukla, F. Lašek, J. Liška (pseud. J. L. Doudlebský), K. Lužanská, L. Macháčková, R. Mařík, J. Mellan, O. Minářík, V. Nejedlý, V. Neubauer, R. Nížkovský, J. Petrus, O. Pospíšil, O. Schäfer, J. Tumlíř, J. Valenta, B. Viková Kunětická, B. Vrbský, D. R. Zoulek a dvojice J. Opluštěl a L. Fialka (pseud. Konvalinka), jen zpočátku doplňovaných též klasiky (E. Bozděch, K. Sabina). Pracemi pro mládež knižnici doplňovali zvláště F. Bartoš, A. Kučerová-Fischerová, A. Santner, M. Schäferová-Holešovská. Dramatická tvorba dvou kmenových autorů nakladatelství, J. Haise Týneckého a V. Wernera, hojně vydávaná v obou knižnicích, byla dodatečně soustředěna do souborů Sebrané hry (též Souborné vydání her) J. H. T. (číslovány jen sv. 12–29) a Souborné hry V. W. (číslovány jen sv. 7). Koncem 30. let doplnilo nakladatelství převzaté zbytky nákladu her R. Jesenské třemi svazky v knižnici *Hry českého jeviště* (označeny jako Souborné vydání her R. J., sv. 11–13). Na přelomu 30. a 40. let byla převážná většina čísel obsazována převzatými zbytky nákladů jiných nakladatelství. Svazky obou knižnic byly číslovány často nepřesně a jejich repertoár splýval natolik, že bylo zaměňováno i jejich označení. Lidové hry českého jeviště zanikly 1940 svazkem 336 a *Hry českého jeviště* 1941 svazkem 267. Tendenci ke konvenční až pokleslé produkci dále prohloubila ve 30. letech knižnice scének, kupletů a sólových výstupů *Rosendorfovy divadelní večírky* (1931–37 zjištěno 72 čísel; přispěli K. Balák, A. Borek, B. Bouška, H. G. Lounský, R. Mařík, K. Melíšek, L. Ratolístka, H. Vinš, dvojice J. Guth a B. Schulz aj.) a drobná hektografovaná knižnice aktovek R. Maříka *Lidový ochotník* (1932, 4 sv.). R. též vydával operetní, trampské a taneční písně. – Nakladatelský věstník *Divadelní zpravodaj* (od 1929) přinášel knihkupeckou bibliografii divadelní literatury, zprvu doplňovanou též původními články. – V prvním období věnovalo nakladatelství pozornost i vnější podobě publikací, na jejichž grafické úpravě se zprvu podílel zejména autor nakladatelské značky V. H. Brunner. Několika návrhy obálek a ilustracemi výrazně přispěli

V. Hofman a J. Čapek. Individuální obálky dále navrhovali zejména J. F. Blažek, J. Čejka, Č. O. Jandl, V. Mašek, O. Štáfl, K. Votlučka, F. Zelenka. Později nesly stopy péče o výtvarnou podobu již jen některé anonymní výtvarně řešené obálky knihovny Hry českého jeviště; některé prestižní knihy prvního období tiskla knihtiskárna V. a A. Janata v Novém Bydžově.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: Vltava (1921–36); Hry českého jeviště (1921–41); Lidové hry českého jeviště (1925–40); Rosendorfovy divadelní večírky (1931–37); Lidový ochotník (1932); Jihoslovenské divadlo (1933–40 in Hry českého jeviště). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři* (divad. hry): J. Hais Týnecký; R. Jesenská; V. Werner. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: L. Hájek: Za válečného běsu (1920) + Román policejního psa (1923); L. Grossmannová Brodská: V Papáčkově u Mlsálkovic (1923) + Kde pohádky přebývají (1925); F. Langer: Noc (1925); J. Bednář: Proud světla (1926); E. Leden-Lederer: Jiskry v popelu (1927) + Než odejdu (1927); J. Janda: Černé umění (1928); L. Klíma: Soud Boží (1928); R. Branald: O umění režiséřském, hereckém a pěveckém (1931). – *Překlad*: A. S. Puškin: Evgen Oněgin (1927). ■ PERIODIKA: Divadelní zpravodaj (nakl. věstník, od 1929). ■

BIBLIOGRAFIE: R. seznam divadelních her, operet, operetních textů, aktovek, scén, výstupů, deklamací... (b. d., 1932); Abecední seznam divadelních her... (b. d., 1935); Stručný seznam divadelních her (b. d., 1937).

az

Karel František Rosenmüller

Působnost 1706–1793

Největší česká tiskárna a nakladatelství 18. století, působící v Praze.

Zakladatel podniku K. F. R. (* 1678, † 9. 6. 1727) byl od 1702 měšťanem Starého Města pražského. Tisknout začal v prvním desetiletí 18. století. 1706–73 měla firma název *Karel František Rosenmüller*, 1725–27 také *Písmo Karla Františka Rosenmüllera*; od 1742 se postupně užívalo také řady dalších názvů. Rosenmüllerovský podnik vynikal ve své době nejen počtem tisků, ale také jejich úpravou a jeho zakladatel byl pro všeobecně uznávanou úroveň své knižní produkce nazýván druhým Velešlavinem. R. byl také 15 let sekvestorem nad židovskými tiskárnami v Praze. 1705 prý získal nakrátko Herzogovu koncesi v Jindř. Hradci.

1722 snad získal tiskárnu Bennekovy vdovy. Příležitostně překládal z němčiny. Tiskárnu vybavenou nakladatelským právem převzal 1727 syn K. F. R. ml. (1707–1745), rovněž vzdělaný tiskař (překládal z němčiny a ke knihám, které ve svém podniku vydával, psal předmluvy). 1741–45 byl dvorním tiskařem. 1742–45 se pro firmu užívalo také názvu *Karel Rossenmüllerovská kněhtiskárna (tiskárna)*. Po smrti K. F. R. ml. převzala podnik jeho druhá manželka Žofie R. († 1780). 1745–50 byla dvorní tiskařkou. 1746–51 vedla závod svým jménem *Žofie Rosenmüllerová*. Jejím faktorem byl 1748 až 1751 F. I. (Hynek) Kirchner († 1759), za kterého se 1751 provdala. Vedl tiskárnu také pod svým jménem *Fr. Ignác Kirchner*. 1751–59 byl dvorním tiskařem. Překládal z němčiny a vybudoval rozsáhlou knihovnu, kterou později koupil Strahovský klášter. 1760–61 vedla vdova podnik pod jménem *Žofie Kirchnerová-Rosenmüllerová*. Jejím faktorem byl v té době F. K. Unger. 1761 se dvojnásobná vdova provdala za král. guberniálního archiváře a registrátora J. J. Klausera (též Clauser, † 1771), který vedl podnik 1761–71 také pod svým jménem *Jan Josef Klausera*. 1762–71 byl dvorním tiskařem. Z jeho iniciativy vzniklo v Praze podpůrné tiskařské bratrstvo, jehož byl 1765 předsedou. Byl věhlasný knihomil a zanechal rukopisnou práci *Brosamen guter Gedanken*. Po jeho smrti vedla vdova 1771–80 podnik pod názvem *Žofie Klauserová-Rosenmüllerová*, 1774 také pod názvem *Klauserovské písmo vdovy Sofie Johanny*. Jejimi faktory byli 1771–74 F. K. Unger, 1774 V. Mach a do 1784 M. Glatz. Po její smrti nesla firma 1780–93 název *Rosenmüllerovští dědici* nebo také *Dědici vdovy Rosenmüllerové-Klauserové*. Od dědiců koupil tiskárnu 1793 jejich faktor J. Beránek, který ji 1798 prodal B. Haasemu. – Rosenmüllerovský podnik byl umístěn na Starém Městě pražském: 1706 v Platejzu, asi od 1715 na Uhelném trhu v domě U zlatého kříže č. 524, později na rohu dnešní Havelské ul. č. 4 a v dnešní ul. V kotcích 3, 1739–45 v Budinovském domě č. 403 vedle Zlatého kola proti klášteru sv. Havla, pak také v Rytířské ul. v domě U modrých sloupů (nebo U modrého sloupu) č. 16.

Nejvýznamnějším podnikem rosenmüllerovského závodu byly jeho noviny. Po získání císařského dekretu začal F. K. R. vydávat 4. 2. 1719 dvakrát týdně první české periodické noviny *Český postilion neboližto Noviny české*.

Jednotlivá čísla měla název *Sobotní pražské poštovské noviny* a *Outerní pražské poštovské noviny*; od 1782 se nazývaly *Pražské české noviny* (red. F. Kozura). Přinášely zprávy z evropských zemí a měst, informace o návštěvách a činech panovníků, o politických událostech, o pohybech vojsk, o církevních otázkách, o přírodních pohromách a úkazech, o všeobecných zajímavostech, o novinkách z vyšší společnosti, o soudních jednáních apod., občas uveřejňovaly i inzerci. Všechny ročníky se nedochovaly. Za bavorské okupace 1742 bylo jejich vydávání načas zastaveno. Od Dědiců vdovy Rosenmüllerové-Klauserové koupil noviny J. F. Schönfeld a pokračoval v nich od 1786 s názvem *Schönfeldské cis. král. pražské noviny* za redakce M. V. Krameria (od 1789 je redigoval V. Thám a po něm se v nich vystřídala řada dalších redaktorů). – V knižní produkci závodu (vydávané v češtině, němčině a latině) převažovala, zvláště v 1. polovině 18. století, náboženská literatura (dogmatické a apologetické spisy, epístoly, životopisy světců, většinou českých, modlitební knížky, zpěvníky, písně k Ježíši, Panně Marii a svatým). Z evropsky proslulých autorů vydalo nakladatelství Tomáše Kempenského, z domácích B. Balbína, P. Canisia, A. J. Dvořáka z Boru, A. Chanovského, J. Tannera aj. Zároveň však byla v jeho produkci hojně zastoupena i světská literatura různého druhu: historické, místopisné a rodopisné práce, příležitostné publikace oslavného, zpravodajského nebo oficiálního rázu (např. čelední řád Marie Terezie), výroční zprávy ze zasedání zemského sněmu, kalendáře pro hospodáře a úředníky (privilegium na jejich vydávání obdržel F. K. R. 1720), jazykové, zdravotnické aj. příručky a v 1. polovině 18. století i četné kramářské písně a další drobné tisky určené lidovým vrstvám. Význačným kulturním činem klauserovského období bylo vydání stěžejních vědeckých prací G. Dobnera: šestidílné edice latinského překladu Hájkovy kroniky s obsáhlým vydavatelovým komentářem a souboru pramenů *Monumenta historica Boemiae*.

Z KNIŽNÍ PRODUKCE: V. Lebeda z Bedřstorfu: Poznamenání měst, městeček, zámků, hradů i jiných sídel v slavném Království českém ležících (1706); Pomůcka novému žákku latině se učícímu... (1709); B. Balbín: Život sv. Jana Nepomuckého... (1710); A. Chanovský: Správa křesťanská... (1710); J. Tanner: Život a sláva sv. Václava... (1710); Tomáš Kempenský: Zlatá kniha (1710); Kancionálek aneb Písně

křesťanské... (b. d., 1710–27); Kancionálek historický aneb Životy svatých... (1712); Rajská růže vnově nejpotřebnějšíma modlitbami spanile vykvetlá... (1713); *Vocabularium trilinguae...* – Vokabulář latinský, český a německý... (1716); Hrozný a někdy slychaný příběh, který se stal léta tohoto 1719 v Sasích v městě Hallu (1719); K. F. Rosenmüller: Veřejný předchůdce k všem slavným rodům stavu vyššího v Království českém... (1721); Krátký život svatého otce Jana od Kříže... (1727); Blesk nebeský sv. Jana Nepomucký... (1729); Vypsání... svatořečení sv. Jana Nepomuckého... (1729); Q. Bleyweyz: Cistercium post bis tertium saeculum gloriosum, per somnium obumbratum, to jest Svatý řád cistercienský po šestém věku v svatém oudolil sedlickem slavný... (1736); A. J. Dvořák z Boru: Divotvorné vítězství... sv. Bernarda nad hrůzoplou smrtí... (1743); J. J. Ramhofsý: Trojí popsání. Předně: Slavného vjezdu... Marie Theresie, uherské a české královny... do královských měst pražských. Za druhé: Slibu dědičné poddanosti... Za třetí: Největš dotčené Její královské Milosti královské korunování v Čechách... (1743); Historie o narození, zanešení, zjevení a obcování Cýra, prvního krále perského (b. d., 1. pol. 18. stol.); Syllabikář český (b. d., 1750–58); Venceslaus Hajek a Libozan: *Annales Bohemorum*... 1–6 (1761, 1763, 1765, 1772, 1777, 1782, přel. Victorin a S. Cruce, ed. G. Dobner); G. Dobner: *Monumenta historica Boemiae* 1–6 (1764, 1768, 1774, 1779, 1784, 1785); Její římsko-císařské v Germánii, uherské a české královské Milosti (tj. Marie Terezie) Nový čeládky a sloužících se týkající pořádek pro Království české (1765); Povinnosti poddaného lidu k sobě, též i k vrchnostem svým podle zákona božího... (1775); P. S. Canisius: Malý katechismus... (b. d.). ■ PERIODIKUM: Český postilion neboližto *Noviny české* (od 1719; od 1782 *Pražské české noviny*, od 1786 po změně majitele *Schönfeldské c. k. pražské noviny*). ■ ROČENKY: A. Fischer: Nový hospodářský a kancelářský kalendář... (1713, 1728–34, 1736–40, 1742, 1744–69, 1771–74, 1777–78, 1780–82, 1784, 1786–87, 1789); Artikulové všeobecného sněmovního snešení (1741, 1744, 1746–74, od 1759 Články všeobecného sněmovního snešení). ■

LITERATURA: Die Denkmale... vor dreihundert Jahren erfundenen Buchdrucker-Kunst in der königlichen böheimischen Hauptstadt Prag... (1740); J. F. A. Kraus: *Expressa librorum impressio coronataque anno jubileo tertio Pragae Bohemorum celebrato, das ist die Edlekunst der Buchdruckerei...* (1740); J. G. A. Fiebiger: *Das dritte Jubiläum einer löblichen Buchdrucker-Kunst...* (1740); G. J. Dlabac: *Abhandlung von den in böhmischer Sprache verfassten Zeitungen* (1800) + *Nachricht von den in böhmischer Sprache verfassten und herausgegebenen Zeitungen* (1803); B. Třemšínský: Příspěvky k dějepisu českého kněhtlačitelství. 1. Počátky vydávání českých novin, *Veleslav 1, 1864*, s. 195; J. V. Žák: Původ, rozkvět a nynější stav c. k. dvorní kněhtiskárny *Synův Bohumila Haase v Praze*, tam-

těž, s. 185 a pokr.; K. Filippi: První české noviny v 18. století, Typografia 1891, s. 184; J. Volf in Dějiny českého knihtisku do r. 1848 (1926) ← Typografia 1925, s. 227 + Domnělí knihtiskaři pražští Matouš a Karel Rosenmüllerové v 17. století, Českou minulostí 1929, s. 286 + Zednářské tisky v Čechách v 18. a 20. století, Typografia 1929, s. 57 + Vznik a šíření našeho denního tisku, tamtéž, 1933, s. 195; R. Smetana: Tiskaři a nakladatelé českých písní kramářských, ČMM 1934, s. 296 → B. Václavek, R. Smetana: O české písni lidové a zlidovělé (1950); K. Bezděk: K počátkům vydávání Rosenmüllerových novin, Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1971, sv. 16, s. 85.

oh

Josef Rosenzweig-Moir

* 24. 8. 1887 *Neustupov* u Votic

† po 12. 10. 1944 asi koncentrační tábor *Osvětim*

Básník dekadentní nálady samoty, zmaru a smutku.

Podepisoval se též Josef Moir, Moir. – Studoval na gymnáziu v Praze a od 2. roč. v Hradci Král. (mat. 1905). 1906–10 studoval v Praze práva na české fakultě (doktorát 1911); během studentských let navázal mnohá umělecká přátelství (A. Procházka, K. Hlaváček, J. Karásek, S. K. Neumann, V. Dyk, V. H. Brunner, J. Mahen, J. Hašek). Začal působit jako advokát v Kralupech n. Vltavou, kde se oženil a usadil (podílel se zde na uměleckém životě, pořádal literární večírky, hrál loutkové divadlo). 1915 narukoval do 1. světové války jako jednoroční dobrovolník, prošel haličskou, ruskou a italskou frontou, odkud se vrátil 1917 do Čech; na konci války se zúčastnil vzpoury českých pluků. Z válečných psychických otřesů se dlouhodobě léčil. Za 2. světové války byl na základě rasových zákonů jako Žid transportován v únoru 1942 (z posledního místa bydlíště, Vepřeku nedaleko Kralup) do Terezína. Záznam o R.-M. deportaci 12. 10. 1944 do Osvětimi je poslední informací o jeho životě. – Strýc básníka J. Ortena, s nímž se za okupace sblížil.

V R.-M. verších (psaných mezi jeho šestnáctým a dvacátým rokem) jsou čitelné ozvuky tvorby symbolistně dekadentních básníků 90. let v základním pocitu melancholie, tesknosti, pocitu osamocení a neurčité negace, ve stylizaci symbolu zlomené duše a smutku ze zmařeného, ještě nerozvinutého mládí a života. Z této monotónní linie R.-M. poezie vybočují

básně, v nichž se bezmocné individualistické gesto vydědence mění v gesto nové touhy a naděje, vzdoru a síly a objevuje se v nich představa nového člověka, nového života a zápasu o ně, která je spojena se sociálním radikalismem a myšlenkou anarchismu. Pozdější milostné verše publikoval ojedinele časopisecky.

ŠIFRA: J. R. M. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1924–25); Beletristická a lit. příloha Studentského věstníku (1906); Besedy Času (1904–07, 1911, 1914); Českožidovské listy; Horkého týdeník (1909); Kalendář českožidovský (1911–16, 1924–25); Lid. noviny (1936); Moravskoslezská revue (1907–08); Nár. obzor (1907); Nový kult; Omladina, pokr. Nová Omladina (1903–06); Práce (1906); Prager Abendblatt (1902); Rovnost (Brno 1921); Rozhledy (1903); Rudé květy (1906); Studentská revue (1910); Studentský almanach (1908); Šibeničky (1906–07); Ženský obzor (1906–07). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Když zpívá mládí (BB 1906); Zahrady života (BB b. d., 1908). – *Překlad*: H. G. Wells: Anna Veronika (1927). ■ *REDIGOVAL časopis*: Studentský věstník (1905–06, pouze č. 34–35); *almanach*: Studentský almanach (1908, s A. Lustigem, J. Mahenem, G. Šmejcem). ■

LITERATURA: ● ref. Když zpívá mládí: an. (V. Červinka), Pražská lid. revue 1906, s. 268; J. Rowalski (A. Bačkovský), Lumír 35, 1906/07, s. 89; -a-, Máj 5, 1906/07, s. 501; T. A. (A. Procházka), MR 1906/07, sv. 19, s. 105; ADV (Ad. Veselý), MSIR 3, 1906/07, s. 65; A. N. (Novák), Přehled 5, 1906/07, s. 772; V. Kol., Zvon 7, 1906/07, s. 414 ●; ● ref. Zahrady života: K. Fiala, MR 1907/08, sv. 20, s. 479; F. Sekanina, Zvon 8, 1907/08, s. 525; A. Drtil, Novina 1908, s. 220; Efpem (P. F. Malý), Pokroková revue 6, 1909/10, s. 139 ●; ● ref. překl. H. G. Wells: A. C. Nor, Host 7, 1927/28, s. 154; K. Š. (Štorch), RA 3, 1927/28, s. 114 ●; K. Nový: Strýc J. Ortena, NO 31. 8. 1947 → J. Orten: Sám u stmívání (1982, s. 171); O. Ornest: Zapomenutý básník, Židovská ročenka 1981/82, s. 48; J. Hořec: Pokusit se žít, pokud bude přípustno (o vztahu mezi R.-M. a začínajícím J. Ortenem), Tvar 1998, č. 4.

vs

Jan Václav Rosůlek

* 7. 9. 1894 *Pardubice*

† 12. 1. 1958 *Praha*

Autor románů o období 1. světové války, životopisných románů z uměleckého prostředí a různých žánrů populární literatury, prozaik pro mládež, básník a dramatik.

Otec byl úředníkem. Základní školu vychodil R. v Pardubicích, kde také začal studovat na

realce, rok pokračoval v Kostelci n. Orlicí, 1911 však studium přerušil a po absolvování kursu pracoval jako poštovní úředník na Pardubicích. 1914 byl povolán na italskou frontu, odkud se vrátil až po válce, řadu měsíců pracoval ve svém oboru na různých místech Slovenska a po návratu na poštovním úřadě v Pardubicích. Tehdy se také oženil (dcera Helena, provd. Cmíralová, * 1926, herečka, pak dokumentátorka v Divadelním ústavu). 1931 se R. přestěhoval do Prahy jako úředník Poštovní hospodářské ústředny, odkud odešel 1947 do předčasného důchodu.

Zpočátku napsal R. několik básnických sbírek, nesených buď řečnickým patosem, nebo založených na epizodických výjevech a na dojmech z cest; později uveřejnil též několik divadelních her převážně komediálního charakteru. Vlastní R. doménou byla však próza. Jeho povídky těží z válečných zážitků (*Opilé město*); 1. světové válce včetně období kolem ní je pak věnována řada románů. Nejvýznamnější z nich, *Černožlutý mumraj*, podává v protikladu k tehdejšímu heroickým legionářským románům drastický obraz utrpení šikanovaných vojáků na italské frontě. Množstvím mozaikovitě řazených epizod usiluje román především podat otřesné svědectví (k navození konkrétní atmosféry přispívá i vojenský žargon), které je však přerušováno románovými zápletkami ze zázemí. Hlavní hrdina přechází do románu *Nová země*, kde po válce působí jako úředník na Slovensku, brání se a nakonec podléhá mravnímu rozvratu těch, kteří zemi spravují; deziluzivní zaměření zde nabývá moralizujícího tónu, jenž u R. zaznívá i později. Jako poslední z této autobiograficky založené volné trilogie vyšel román *Klec*, historie hrdinova bolestného chlapectví v konfliktech s nemilovanou matkou a se školními institucemi. Po usvědčujících obrazech doby, místy sugestivních, ale stylově nevyvážených, nabyt spontánní R. vypravěčský talent na rutinní obratnosti a s mimořádnou plodností produkoval zábavné romány buďto dobrodružné, odehrávající se většinou v exotickém prostředí (přičemž R. využíval svých bohatých zkušeností, bezprostředně zachycených v knihách cestopisných obrázků), nebo společenské romány z pražského i mimopražského prostředí, v jejichž rámci dochází autor až k tzv. dívčímu románu; sloučení a variaci obou linií představuje série detektivek. 1934 zvítězil R. v nakladatelské sou-

těži pod pseudonymem Vladimír Drnák, kterého pak užíval trvale pro náročněji pojaté práce. Vítězný román *Hlavou proti zdi*, autorova nejsvědomitěji ztvárněná próza, volně zpracovává osudy V. van Gogha, který zde znovu a znovu projevuje svou malířskou posedlost; ani v tomto románu však nespočívá problematika v hrdinově vnitřním zápase a vůbec v psychice, ale v jeho konfliktech s okolím. Vnější efekt je vystupňován v životopisných románech o F. de Goyovi (*Španělská rapsodie*) a P. Gauguinovi (*Stín přes paletu*). Pečlivěji se drží fakt román o B. Němcově a jejím muži *Manžel slavné ženy*, který navzdory úsilí o objektivitu způsobem pro R. příznačným jednoznačně staví do protikladu oba protagonisty. Autorovo výrazné, až křiklavé nanášení barev, záliba v brutálních scénách a ve vášnivě prudkých povahách se neadekvátněji uplatnily v románě ze začátku 13. století *Děti nás zahanbuji* o křížové výpravě důvěřivých dětí, které po útrapách i týráních byly prodány do otroctví. Stejně jako v silnějších místech všech R. románů se zde projevil jeho smysl pro výmluvnost detailu, ať už mají podrobně vylíčené scény čtenářem oťrást svou drastičností (a někdy vyvolat i hnus), nebo ozřejmit charakter určité postavy. – Po 2. světové válce publikoval R. většinou práce pro mládež: vedle kratších dobrodružných próz ze současnosti dva životopisné romány z českých dějin první poloviny 19. století; výrazněji než v próze *Vtipohlavci* o vynálezcih ruchadla je tento dobový kontext zachycen v románu o F. Škroupovi *Trny mezi vavřínem*.

PSEUDONYMY: Arne Seen (Neodvislé listy, 1914–15), Václav Zlom (Východ, 1919), Vladimír Drnák (od 1934). ■ PRÍSPĚVKY in: Akademie (1924–25); Apollon (1924); Cesta (1919–27); Čes. svět (1928–29); Čtème (1938); Jas (1927, R Noha, plukovník zeleného kádru); Kulturní zpravodaj, pokr. Panorama (1925–27, 1935–37); Lid. noviny (1934–40); Lit. noviny (1937); Malý čtenář (1920); Malý hlasatel, pokr. Mladý hlasatel (1935–36); Nár. osvobození (1924–29); Nár. práce (1940); Neodvislé listy (Pardubice); Pramen (1920–25); Právo lidu (1924–26); Rozhledy (1934); Rozpravy Aventina (1927); Telegraf (1940); Topičův sborník (1920–24); Venkov (1927–28); Východ (Pardubice); Země (1922–25); Zeměd. noviny (1948); Zvon (1920–29). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Rozmarýn (BB 1923); *Opilé město* (PP 1923); *Červená vichřice* (BB 1924); *O rytíři, princezně a drakovi* (D pro ml., 1924); *Stěcha světa* (BB 1925); *Křik v poušti* (BB 1925); *Satyrovo pokání* (P 1925); *Stoupa života* (PP 1925); *Vůně Afriky* (cestopis, 1925; 1930 upr. a rozšif.

vyd. s tit. Lístky z Afriky i odjinud); Černožlutý mumraj (R 1925); Hnojiště (R 1926); Nová země (R 1927); První (R 1927); Klec (R 1928); Hulání a kavalíři (R 1928); Dobrodruh Potockí (R 1928); Noha, plukovník zeleného kádru (R 1928; 1931 další vyd. s tit. Plukovník zeleného kádru); Tintíšek, soukromý detektiv (P 1928); Lístky ze Španěl (cestopis, 1929); Tři carští oficíři (R 1929); Kavárna nadlidí (R 1929); Ilonka a Hans Holm (BB 1929); Veteráni republiky (R 1930); Bohové hrnce nelepi (R 1930); O hlavu diktátorovu (R 1930); Přítěž (R 1930); Stěblo tonoucím (R 1930, pokr. R Přítěž); Krví a železem 1, 2 (R 1930); Černá krysa (R 1931); Skandál herečky Meinhartové (R 1931); Žena v pevnosti (R 1931); Zločin na Ste. Margueritte (R 1931); Gigolo (R 1932); Poslední kulomet (R 1932); Před rozhodnou nocí (R 1932); Vraždicí loutka (R 1932); Správné děvče (R 1932); Zapomenutá oáza (R 1932); Mrtví i živí (FF 1932); Láске nicdo nezabrání (R 1933); Seržant Vaurien (R 1933); Stříbrný pták (R 1933); Zbytečný sňatek (R 1933); Mezi dvěma bajonet (R 1934); Hlavou proti zdi (R 1934, pseud. Vladimír Drnák); Marga a pan Lenfeld (R 1935); Hadrový panák (R 1935, pseud. Vladimír Drnák); Španělská rapsodie (R 1935, pseud. Vladimír Drnák); Děti nás zahanbují (R 1937, pseud. Vladimír Drnák); Manžel slavné ženy (R 1938, pseud. Vladimír Drnák); Mezi námi děvčaty (D 1939, i prem.); Král Sloužím (R 1940, pseud. Vladimír Drnák); Stín přes paletu (R 1940, pseud. Vladimír Drnák); Fanyňka z konečné stanice (R 1940); Za jeden provaz (R 1940); Známost z ulice (R 1940); Ztracený generál (R 1940); Za bílým půlkoněm (R pro ml., 1941, pseud. Vladimír Drnák); Bloudění Jindřicha od Věže (D 1941, i prem., pseud. Vladimír Drnák, s B. Vrbským); Vtipohlavci (R pro ml., 1946, pseud. Vladimír Drnák); Kolja Míkolka (P pro ml., 1946); Kolja Míkolka tankistou (P pro ml., 1946); Peníze leží na ulici (P pro ml., 1946); Prapor (D 1946, i prem., s B. Vrbským); Trny mezi vavřínem (R pro ml., 1947, pseud. Vladimír Drnák); Poslední kruté léto (R 1948). – *Souborné vydání*: Spisy (Sfinx-Janda, 1930–32, 8 sv.). ■ **REDIGOVAL edici**: Paprsek (Pardubice 1930). ■

LITERATURA: Č. J. (Jefábek): ref. Opilé město, Host 3, 1923/24, s. 226; A. N. (Novák): ref. Rozmarýn, Lumír 1924, s. 273; J. O. Novotný: ref. Satyrovo pokání, Cesta 7, 1924/25, s. 555; F. (P. Fraenkl): ref. Křik v poušti, Host 4, 1924/25, s. 255; F. Götz: ref. Střešca světa, NO 24. 9. 1925; F. Č.: ref. Stoupa života, Dělnická osvěta 1925, s. 315; ● ref. Černožlutý mumraj: B. Benešová, Tribuna 20. 12. 1925; P. F. (Fraenkl), RA 1, 1925/26, s. 66; -ach.- (E. Vachek), Pramen 6, 1925/26, s. 115 ●; ● ref. Hnojiště: A. N. (Novák), LidN 13. 6. 1926; k-, Dělnická osvěta 1926, s. 190; K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 121 ●; ● ref. Nová země: J. O. Novotný, Cesta 9, 1926/27, s. 627; O. (V. Osvald), LitN 1927, č. 5; J. H. (Hora), RP 8. 5. 1927; J. Staněk, LidN 11. 6. 1927; fx8 (F. X. Šalda), Tvorba 2, 1927/28, s. 191 → KP 13 (1963) ●; ● ref. První: J. H. (Hora), LitN 1927, č. 15; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 84; J. O. Novotný, Cesta 10, 1927/28, s. 157 ●; ● ref. Hulání

a kavalíři: vz (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 587; K. (F. V. Krejčí), PL 17. 6. 1928 ●; J. Matouš: ref. Klec, Nové Čechy 12, 1928/29, s. 133; ax (E. Vachek): ref. Noha, plukovník zeleného kádru, PL 14. 9. 1928; ● ref. Tintíšek, soukromý detektiv: -jef- (J. Fučík), Tvorba 3, 1928/29, s. 96; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 164; jh. (J. Hora), RP 27. 1. 1929 ●; vz. (V. Zelinka): ref. Tři carští oficíři, Zvon 29, 1928/29, s. 602; -a (J. Hora): ref. Lístky ze Španěl, LitN 1929, č. 15; K. Š. (Štorch): ref. Kavárna nadlidí, RA 5, 1929/30, s. 324; J. O. Novotný: ref. Veteráni republiky, Cesta 12, 1929/30, s. 562; V. P. (Prokúpek): ref. Přítěž, Venkov 27. 4. 1930; V. Brtník: ref. O hlavu diktátorovu, Venkov 24. 6. 1930 + ref. Bohové hrnce nelepi, Venkov 6. 8. 1930; F. L.: ref. Stěblo tonoucím, Čin 2, 1930/31, s. 67; ● ref. Krví a železem: J. V. P. (Pleva), Index 1930, s. 91; L. P. (Ptáček), Čin 2, 1930/31, s. 161; J. Staněk, LidN 24. 2. 1931 ●; vr.: ref. Černá krysa, PL 8. 11. 1931; ach. (V. Prach): ref. Skandál herečky Meinhartové, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 179; M. M. (Majerová): ref. Žena v pevnosti, Čin 3, 1931/32, s. 357; vz. (V. Zelinka): ref. Poslední kulomet, Zvon 32, 1931/32, s. 547; T. (T. Trnka): ref. Zapomenutá oáza, Čes. osvěta 29, 1932/33, s. 153; V. Brtník: ref. Stříbrný pták, Venkov 15. 11. 1933; hc (M. Hudec): ref. Seržant Vaurien, Samostatnost 1933, č. 45; ● ref. Hlavou proti zdi: J. Hora, Panoráma 1934, s. 73; A. N. (Novák), LidN 15. 7. 1934; K. Sezima, LitN 1934/35, č. 5; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 71 ●; ● ref. Hadrový panák: F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 257 → obojí Z období Zápisníku 2 (1987, s. 521, 546); J. Fanta, LitN 7, 1934/35, č. 14 ●; ● ref. Španělská rapsodie: B. Jedlička, LidN 18. 11. 1935; rn. (V. Renč), Rozhledy 1935, s. 188; Nk (B. Novák), LUK 1936, s. 24 ●; ● ref. Děti nás zahanbují: drb. (J. Borecký), Zvon 37, 1936/37, s. 474; B. Jedlička, LidN 10. 5. 1937; J. Kunc, Rozhledy 1937, s. 119 ●; ● ref. Manžel slavné ženy: K. Polák, PL 11. 9. 1938; K. Sezima, Lumír 65, 1938/39, s. 307 ●; kd (E. Konrád): ref. Mezi námi děvčaty, LidN 4. 9. 1939; L. Ptáček in J. V. R.: Tři carští oficíři (další vyd. 1940); vbk (V. Běhounek): Deset R. románů najednou, Nár. práce 22. 9. 1940; J. V. Rosůlek: O mém pseudonymu, LidN 14. 10. 1940; ● ref. Stín přes paletu: fil. (J. Filippec), Akord 8, 1940/41, s. 229; J. Novotný, KM 1941, s. 178 ●; J. B. Čapek: ref. Král Sloužím, Naše doba 48, 1940/41, s. 469; drb (J. Borecký): ref. Známost z ulice, V. P. 41, 1940/41, s. 98 + ref. Ztracený generál, Žena v pevnosti (další vyd.). Mezi dvěma bajonet (další vyd.), tamtéž, s. 277; ● ref. Bloudění Jindřicha od Věže: č. (V. Červinka), Zvon 41, 1940/41, s. 604; B (E. Bass), LidN 1. 6. 1941 ●; ● ref. Za bílým půlkoněm: M.- B., Dělnická osvěta 1941, s. 305; jd (J. Drda), LidN 16. 9. 1941 ●; K. Polák in O životopisném románě (1941); ● ref. Prapor: jtg (J. Träger), Svob. slovo 11. 5. 1946; kd (E. Konrád), Svob. noviny 11. 5. 1946 ●; vpa (V. Pazourek): ref. Vtipohlavci, Svob. noviny 9. 8. 1947; V. Pražák: ref. Trny mezi vavřínem, LD 13. 1. 1948; F. Kožík: Šedesátiny J. V. R., LitN 1954, č. 45; V. (Z. Vavřík), nekrolog, LitN 1958, č. 3.

Rošický

Evžen Rošický

* 15. 10. 1914 *Olomouc*

† 25. 6. 1942 *Praha*

Sportovní publicista, autor beletristických črt, fejetonů a reportáží i rozsáhlejších fabulovaných próz.

Ojediněle (čas. *Hej Rup*) podepsán Emil Rošický. – Otec byl důstojníkem z povolání rakousko-uherské, později českosl. armády (1938 v hodnosti majora). Matka (sestra pozdějšího českosl. vyslance ve Švýcarsku a SSSR, po 1945 předsedy vlády Z. Fierlingra) žila za války s dítětem přechodně u jeho babičky v Brně a 1917 se přestěhovala do Prahy. R. studoval od 1925 na reformním reálném gymnáziu v Praze-Bubenči (kvartu opakoval jako privatista), 1930 přestoupil do kvinty staroměstské reálky a 1931–33 absolvoval dvě třídy na reálce v Karlíně, kde i maturoval; během středoškolských studií se dobře naučil německy a francouzsky. 1935 vykonal po soukromém studiu doplňovací zkoušku z latiny a začal studovat práva na UK (naposledy si zapisoval zimní semestr 1938/39 jako osmý, ale studium nedokončil v důsledku uzavření českých vysokých škol). Věnoval se úspěšně sportu (od 1930 v lehkotletickém oddílu S. K. Slavie Praha), závodil hlavně v běhcích na 800 m, 400 m a 400 m překážek (1931–41 držitel sedmi českosl. rekordů a osmkrát mistr ČSR). Soukromě nebo jako reprezentant několikrát navštívil Francii (1936 instruktorem na mezinárodním sportovním táboře mládeže u Marseille), dále Rakousko, Švýcarsko, Německo, Maďarsko, Rumunsko, Řecko, Jugoslávii, Itálii, Belgii a Holandsko; před 11. letními olympijskými hrami (1936) se zasazoval o jejich přeložení z hitlerovského Německa, ale sám v Berlíně nakonec závodil. Nekritická víra v komunismus ho 1935 dovedla ke vstupu do KSČ. Profesně působil R. jako novinář v *Haló-novinách* a později za okupace v *Nár. práci*; na počátku 1939 se pokusil s J. Rybákem, J. Sílou a G. Barešem vydávat časopis *Pražský týden* (vyšla celkem 4 čísla). Ještě před 1938 vypomáhal v Šaldově komitétu na podporu emigrantů z nacistického Německa, po Mnichovu převáděl v Beskydech uprchlíky přes hranice, za okupace se zapojil do ilegální práce; za stanného práva po atentátu na Heydricha byl 18. 6. 1942 spolu s otcem zatčen gestapem, po krutých výsleších v Pečkově paláci převezen na Pankrác a pak zároveň s otcem

popraven na střelnici v Kobyliších. Jeho památku připomíná od 1947 každoročně lehkotletický Memorál Evžena Rošického.

R. byl neobyčejně produktivním autorem výrazově suverénních a všední skutečností zaujatých causerií, fejetonů, soudniček, novinářských sloupků, reportáží, povídek a jiných drobných próz, v nichž se projevoval jako poučený čtenář Voltaira, J. Londona, F. M. Dostojevského a hlavně K. Čapka. S vřídou účastí s prostými lidmi a s obdivem k profesionálnímu fortelu v nich představoval řady figurek z každodenního, většinou pražského života (prodáváči a prodavačky, ledaři, písaři, bednáři, pivovarští dělníci, lamači, cestáři, šoféři, zedníci, elektrikáři, malíři pokojů, dále dobové typy velkoměstských ulic „pardálové“ a „potápky“, zlatá mládež, ale také trampové, dobrodruzi a lupiči) i užitečných věcí denní potřeby a nástrojů (např. sekyra, krumpáč, pluh, kolo, housle), sloužících člověku nebo už opotřebovaných a rozbitých; někdy tu také s empatickým zamyšlením sledoval náhodně vzniklou lidskou množinu (např. v tramvaji) nebo osud zvířat žijících ve městě. Typická byla R. zjevná záliba v zachycování prostředí v místech, kde se k zábavě shromažďují městští obyvatelé (restaurace, kavárny, výčepy, plovárny, periferie s poutěmi a dětskými zábavami apod.). Ze světa kultury ho zajímalo např. ovzduší divadla a filmu, ze sportu zejména psychologie závodění a (kriticky) sportovní záklisi; publikoval také několik cestopisných causerií (Paříž, Atény). R. se pokusil i o rozsáhlejší prozaické žánry; vedle historicko-biografického vyprávění o K. Škrétovi je to nejprve špiónážní román s protinacistickým zaměřením *Kulhavý běžec*, využívající R. znalost jak psychologie sportovního soupeření, tak prostředí mezinárodních závodů (zůstal nedokončen po 11. pokračování sotva v polovině pro zastavení týdeníku *Star* po vzniku tzv. druhé republiky). Knižně vyšel za R. života jen dobrodružný román *Dokončené poslání*, „rodokapsový“ kovojský příběh z Divokého západu kumulující obvyklá schémata žánru (protiklad hrdiny a padoucha, barvotiskové pojetí cti a statečnosti proti zbabělosti a podlosti, nutný happy end aj.). V posledním roce života R. zamýšlel vydat sbírku pěti povídek (vyšly posmrtně s tit. *Víry*), jejichž hrdiny jsou lidé těžce poznamenaní osudem, trpící životními programy nebo dospívající k tragické deziluzi, podivíni, zmrza-

čení a ponižování. R. se tu dopracoval k plastickému, byť výrazově úspornému rozvinutí jejich více či méně složitých příběhů a naznačil i schopnost vystihnout niterné stavy těchto svých poměrně výjimečných postav.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: R. O. Sickey, Václav Petr (v ilegální činnosti); E. R., evro, -oš-. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Haló noviny (1936–38); Hej rup (1936–37); Malý čtenář; Nár. práce (1940–42; 13. 11.– 15. 12. 1940 Karel Škréta – mistr štěte a kordu); Rudé právo (1935–38); Star (1938; 13. 7. – 21. 9. jako samostatná příl. R. Kulhavý běžec, nedokonč.); – posmrtně: in R. Cílek: Vítězové bez vavřínů (1975, doplnění torza povídky Víry ze stejnojmenné kn.). ■ KNIŽNĚ. *Belletrie*: Dokončené poslán (R 1940, pseud. R. O. Sickey); – posmrtně: Víry (PP 1946, ed. Milan Novotný); Očima otevřenýma. Črty, fejetony, reportáže 1937–1942 (1956). – *Výbor*: in sb. Miloval život a boj. E. R. – sportovec a novinář (1956, ed. J. Novotný, E. Bosák, sportovní publicistika). ■

LITERATURA: sb. Miloval život a boj. E. R. – sportovec a novinář (1956, ed. J. Novotný, E. Bosák; s výběrem sportovní žurnalistiky); J. Hloušek: E. R. (Kladno 1982, rozmnož., lit. pásmo). ■ J. Rybák: Za E. R., RP 25. 6. 1946 (s V. Bendou) + E. R., sportovec – student – novinář, Svět v obrazech 1946, č. 30; M. Novotný in E. R.: Víry (1946); ● ref. Víry: F. H. (Hampl), Práce 15. 1. 1947; an., PL 25. 6. 1947; K. Bradáč, RP 23. 7. 1947; e (J. Hrabák), Rovnost 25. 7. 1947 ●; J. Kloboučník: E. R., sb. Milovali svůj národ (1953); G. Vlk: Bojovník, Českosl. sport 19. 6. 1954; J. Rybák in E. R.: Očima otevřenýma (1956); K. Štorkán: ref. Očima otevřenýma, Novinářský sborník 2, 1957, s. 262; O. Mašek: Evženův nejdůležitější boj, Českosl. sport 14. 10. 1959; B. Březovský: Jak jsem běhával s R., Kalendář Rudého práva 1962, s. 52; R. Cílek: Sóló pro Evžena, in Vítězové bez vavřínů (1975).

em

Zdeněk Rotrekl

* 1. 10. 1920 Brno

Katolicky orientovaný básník, prozaik a esejista, tvůrce spirituální meditativní lyriky a básní v próze.

Otec byl zahradníkem a obchodníkem se zahradnickými potřebami. R. navštěvoval obecnou školu v Brně-Poříčí, od 1931 studoval v Brně nejprve reálné a později klasické gymnázium (mat. 1940). Za okupace byl totálně nasazen, koncem války se skrýval. 1945 začal studovat filozofii a historii na Masarykově uni-

verzité v Brně a zároveň se intenzivně zapojil do kulturního a politického života (kulturní referent Svazu vysokoškolského studentstva na Moravě 1946–47, člen výboru Moravského kola spisovatelů 1947–48, člen Syndikátu českosl. spisovatelů a Sdružení katolických spisovatelů a publicistů v Brně). Po únoru 1948 byl vyloučen ze studia, na jaře 1949 zatčen a 17. 11. 1949 ve vykonstruovaném procesu s vysokoškolskými funkcionáři odsouzen k smrti (trest byl změněn na doživotí). Vězněn byl až do 1962 (Bory, Leopoldov, uranové doly Bytíz). Během jeho věznění založil v Mnichově A. Kratochvil edici Kamenný erb nazvanou podle R. sbírky. Po propuštění pracoval R. v Brně jako dělník-osvětlovač. 1968 byl plně rehabilitován, promoval (PhDr. prací *Pojetí a smysl státu u sv. Augustina a Platona*) a stal se redaktorem kulturní rubriky křesťanského čtrnáctideníku Obroda (duben 1968 – prosinec 1969). Po jeho úředním zastavení přijal práci technického redaktora v tiskárně a později odešel do invalidního důchodu. Za normalizace se podílel na disidentském hnutí a angažoval se při vydávání ineditních publikací. V červnu 1989 obnovil vydávání časopisu Akord, s nímž spolupracoval už před válkou. Po 17. 11. 1989 opět aktivně vstoupil do veřejného života, 1989–90 působil jako externí redaktor kulturní rubriky brněnské mutace Lid. demokracie, stal se spolupracovníkem televize i rozhlasu v Brně.

Básnické sbírky, kterými R. vstoupil ve 40. letech do literatury (*Kývadlo duše, Kamenný erb, Pergameny*), ovlivnila expresivita Halašovy lyriky a katolických spiritualistů; převážně volným veršem a sugestivním baladickým tónem v nich R. reflektuje transcendentální rozměr bytí, jehož nevyčerpateľnou tajemnost osvětluje pomocí přehledů do minulosti. Propojením světa dětství s přírodou a dějinami vytváří si útěšnou říši melancholické tesknosti, touhy a mlčení; její svébytnost zdůrazňují aristokratická gesta znamenající zároveň obranu před světem, jehož duchovnost narušila válka. Prostřednictvím symbolů, emblémů a ornamentů R. vyjadřuje nostalgii nad vším odcházejícím a zanikajícím, jakož i tušení skrytých poselství v řeči zvířat, věcí a krajiny. Komunistická perzekuce přerušila kontinuitu R. tvorby a znemožnila její publikování (sazba sbírky *Žalmy* byla rozmetána 1948, sbírka *Malachit* byla stažena z edičních plánů 1969), takže práce z let 1948–89 vycházely ineditně a knižně

pouze v exilových nakladatelstvích a s velkým časovým odstupem většinou formou výběrů z textů editorům dostupných (*Malachit, Básně a prózy*). Tematicky i formálně získala tehdy R. tvorba značné rozpětí: obsáhla verše vypjaté a dramatické barokní obraznosti plné alegorií, aluzí i apokalyptických představ, náboženské invocace, prozaizované meditace, jazykové experimenty, jejichž kontakty s konkrétní poezií i surrealistickými postupy vytvářejí protiklad k drsnosti vězeňských zážitků. Povídky zase charakterizuje prolínání časů, bizarnost, snová přeludnost a přízračná magičnost; jeho enigmatické cykly inspirované ezoterismem se opírají o rozličné mytologie, zvláště hebrejskou. R. lyrizovaná próza pracuje v různých rovinách se zašifrovanou nebo absurdní realitou, kterou reflektuje v polohách snového vizionářství a apokryfního experimentu. Proti úzkosti z depersonalizace, tísnivému neklidu, ponurosti nespobody a příznakům rozkladu moderní civilizace klade R. jistoty víry a domova, nespoutanost mýtu i vůli hledat pravdu a vlastní identitu. R. je též autorem knihy profilových medailonů spisovatelů a intelektuálů pronásledovaných komunistickým režimem *Skrytá tvář české literatury...* R. eseje (*Barokní fenomén v současnosti*) zkoumají barokní kořeny a souvislosti české nezávislé kultury a odrážejí též autorovo moravské regionální zakotvení. Několik rozhlasových her a dramatizací připravených koncem 60. let pro brněnský rozhlas se již nepodařilo uskutečnit. Teprve 1993 se vysílala nová hra *Popis pohřbívání mýdla a kostní moučky*.

ŠIFRY: Zd. R., -zdr-, Z. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1945–48, od 1989); Archa (Olomouc 1947–48); sb. Básníci ve stínu šibenice (Řím 1976); sb. Civic Freedom in Central Europe (Londýn 1991); Čes. slovo (Mnichov); sb. Čeští spisovatelé o toleranci (1994); Čtení na léto – Listy (Řím); Host (od 1991); Iniciály (1990); Jitro (1941); Katol. noviny; Katol. týdeník (1996); Kontinent (Frankfurt n. M., Berlín, Vídeň); Labyrint (1995); Lid. demokracie (1945–48, 1968–69, od 1989); Lid. noviny; List pro literaturu (Brno 1990); Listy (Řím 1988); Lit. noviny (od 1991); Nár. obroda (Brno); Národopisná revue (1992); sb. Na střepech volnosti (Mnichov 1989, Praha 1991); Nové knihy (1991); Nový život (Řím); Obroda (1968–69); sb. Podání ruky (1943); Proglas (od 1990); ROK (1991–92); Rovnost (1968–69, 1991); sb. Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy 1 (1993); Rozmluvy (Londýn 1985); Řád (1942); Selka (Brno); Souvislosti (1992); Studentské listy (1991); Studie (Řím 1981–90); Svě-

dectví (Paříž 1988); Svob. slovo (od 1990); Telegraf (1993); Tvar (od 1990; 1997 rozhl. hra *Popis pohřbívání mýdla a kostní moučky*); Úsvit (Brno); sb. Velikonoční almanach poezie (1947); Vyšehrad (1945–48) a v ineditních čas. Box (Bítov, Rečkovice); Host (Brno), Kritický sborník, Moravská čítanka (Brno), Obsah, Střední Evropa (brněnská verze), Šuplík (Čes. Lída). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Kyvadlo duše (BB 1940); Kamenný erb (BB 1944); Pergameny (BB 1947); Hovory s mateřídouškou (BB Řím 1978, Tišnov 1994); Malachit (BB, Mnichov 1980, inedit. ed. Petlice 1978); Česká kultura 20. století v životě české společnosti (E, Mnichov 1982, 1995 in Barokní fenomén v současnosti); Básně a prózy (Mnichov 1985, ed. I. Šustrová a M. Kubec; obs. PP *Knihy apokryfů, kouzel a zaříkávání a BB Stromy, ptáci, zvířata a podobní lidé*, inedit. ed. Petlice 1980 a Edice Expedice 1983, pak Zlín 1994, Neobvyklé zvyky, inedit. ed. Petlice 1980, pak Zlín 1994, dohromady s předchozí sbírkou *Stromy...*, Chór v plavbě ryby Ichthys, inedit. ed. Petlice 1980 a Edice Expedice 1983, pak Brno 1994, Basic Czech, inedit. ed. Petlice 1980); Skrytá tvář české literatury nejen krásné (Toronto 1987, inedit. 1977 a dopln. vyd. 1986, pak Brno 1991 a rozšíř. vyd. 1993); Sad a menší prózy (PP 1991, inedit. ed. Petlice a M. Jelínka, Brno 1985); Němč holubice dále (BB 1993, inedit. Česká expedice 1989); Barokní fenomén v současnosti (EE 1995, inedit. 1987 ed. M. Jelínka v Brně i Edice Expedice); Cestovní klínopis (BB 1996). – *Výbory*: Via dolorosa (Toronto 1977, Brno 1990, ed. A. Kratochvíl, též BB J. Palivce a V. Renče); Sněhem zaváté vinobraní (1991, ed. J. Trefulka; obs. též BB Nezděné město, inedit. ed. Petlice 1978, Basic Czech a Dodatky k Basic Czech pro pokročilé, inedit. Edice Expedice 1989). – *Souborné vydání*: Kamenný erb (soubor sbírek a veršů z let 1940–69; H & H Jinočany 1996, 1 sv., ed. autor). ■ REDIGOVAL časopis: Akord (červen 1989–březen 1992; 1989–1990, č. 1 s K. Couralem, 1990, č. 2 – 1992, č. 6 s P. Švandou); sborníky: Velikonoční almanach poezie (1947), Janu Trefulkovi k padesátinám (inedit. ed. Petlice 1979), Slovo v úzkosti a naději (A. Kratochvílovi k sedmdesátinám, 1994, s K. Máchou). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: K. Schwarzenberg (pseud. Jindřich Středa): Obrana svobod (1991). ■

BIBLIOGRAFIE: an. in Z. R.: Básníkův skrytý čas (1990); an.: Bibliografie, Proglas 1990, č. 3; K. Coural in Z. R.: Sněhem zaváté vinobraní (1991). ■ LITERATURA: Sborník Z. R. k šedesátinám (inedit. 1980, ed. I. Kotrlá, Z. Kotrlý); sb. Básníkův skrytý čas (1990, ed. K. Coural). ■ ● ref. Kyvadlo duše: Rfš., Zvon 41, 1940/41, s. 548; mh. (M. Haller), Střední škola 21, 1940/41, s. 263; vs (V. Stránecký), Výhledy 3, 1940/41, s. 178; F. Braun, Jitro 23, 1941/42, s. 171 ●; kp. (K. Polák): ref. Kamenný erb, Nár. práce 13. 1. 1945; ● ref. Pergameny: B. P. (Pavlok), Akord 14, 1947/48, s. 192; V. Kalivoda, LD 25. 12. 1947; J. Č. (Červinka), Svob. noviny 11. 2. 1948 ●; in Proces proti vatikánským agentům v Českoslo-

vensku (protokol z přelíčení, 1950); Red. (A. Kratochvíl): Pozdravení Z. R., Archa (Mnichov) 1963, č. 9–10, s. 194 + (pod vl. jm.) in ant. *Via dolorosa* (Toronto 1977, Brno 1990) + *Poezie Z. R., Čes. slovo* (Mnichov) 1980, č. 1; M. Kubes: ref. Malachit, Nár. politika (Mnichov) 1980, č. 5; M. Uhde: *Vážený, milý Z. R....*, Rozmluvy 1985, č. 4 → Česká republika, dobrý den (1995, s tit. Trojí setkání se Z. R.); J. Trefulka: Víra tedy je zápasem o víru, Rozmluvy (Londýn) 1987, č. 7; (fsch) (F. Schildberger): Z. R., List pro literaturu 1990, č. 1; D. Perstická: Z. R., Duha 1990, č. 4; ● k sedmdesátinám: Z. Kožmín, LidN 29. 9. 1990; J. Suchý, LD 2. 10. 1990 ●; ● ref. Skrytá tvář české literatury...: J. Kubíček, VVM 1990, s. 448; J. Hauber, LD 28. 12. 1991; R. Matys, Nové knihy 1991, č. 50; M. Trávníček, Akord 17, 1991/92, č. 8; (rs), Telegraf 3. 2. 1992; L. Soldán, Proglas 1992, č. 1; -on-, Slezský sborník 1992, s. 153 ●; J. Trefulka in Z. R.: Sněhem zaváté vinobraní (1991, pův. inedit. Obsah 1980, pak Rozmluvy, Londýn 1987); V. Novotný: Z. R., LidN 19. 2. 1991; K. Komárek in Z. R.: Sad a menší prózy (1991); J. Kratochvíl: ref. Basic Czech, Akord 17, 1991/92, č. 1 → Příběhy příběhů (1995); ● ref. Sad a menší prózy: V. Novotný, Mladá fronta Dnes 10. 4. 1992; V. Píša, Nové knihy 1992, č. 9; J. Urbanec, Tvar 1992, č. 20 ●; J. Med: Z. R., básník kolmý jako voda ve studni, LitN 1992, č. 16 → Spisovatelé ve stínu (1995); P. Cekota: Trojí návrat Z. R., Katol. týdeník 1992, č. 18; J. Hauber: Odlévání nového tvaru, Velehrad 1992, č. 2; P. Pešta: Z. R., Jubilejní ročenka gymnázia na třídě kapitána Jaroše v Brně (1992); J. Rambousek in sb. Český Parnas (1993, Basic Czech); ● ref. Némé holubice ďálek: M. Trávníček, LD (Brno) 29. 12. 1993; R. Matys, LidN 10. 3. 1994, příl. Národní 9; I. Harák, Tvar 1994, č. 6 ●; ● ref. Chór v plavbě ryby Ichthys: J. Blažejovský, Rovnost 2. 4. 1994; F. Schildberger, LidN 13. 4. 1994; Z. Kožmín, Svob. slovo (Brno) 1. 6. 1994, (Praha) 28. 6. 1994; K. Komárek, LD (Brno) 2. 6. 1994 ●; A. Kratochvíl: Trojí cesta Z. R., sb. Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy 2 (1994); Z. Kožmín: Milý příteli, Host 1994, č. 1 → Studie a kritiky (1995); ● ref. Stromy, ptáci, zvířata a podobní lidé a Neobvyklé zvyky: J. Trávníček, Tvar 1995, č. 10; M. Langrová, Nové knihy 1995, č. 8; L. Soldán, Rovnost 18. 2. 1995 ●; ● ref. Barokní fenomén v současnosti: I. Fic, Proglas 1995, č. 9–10; A. Haman, Nové knihy 1995, č. 33; I. Harák, Labyrint 1995, č. 8; J. Med, LitN 1995, č. 40; J. Šimůnek, Svob. slovo 20. 9. 1995; J. Blažejovský, Rovnost 30. 9. 1995; P. Švanda, LidN 16. 11. 1995 ●; ● k 75. narozeninám: J. Med, Katol. týdeník 1995, č. 11, příl. Perspektivy; J. Wiendl, Tvar 1995, č. 16; J. Trefulka, Svob. slovo 30. 9. 1995 ●; I. Harák: Básník aluzivní a eliptický, sb. Literatura v literatuře (1995) + Nad poezií Z. R., Obratník 1996, č. 12; V. Papoušek: ref. Kamenný erb, Tvar 1996, č. 18; V. Novotný in Z. R.: Cestovní klínopis (1996).

jz

Josef Rous

* 26. 2. 1898 *Nezvěstice* u Plzně

† 19. 11. 1988 *Plzeň*

Autor intimní a sociálně laděné poezie, kulturní publicista, odborný spisovatel prací vlastivědných a geografických, autor učebnic.

Syn železničního úředníka, vystudoval reálku v Plzni (mat. 1916), pak studoval obor obchodních věd na Čes. vysoké škole technické a na Vysoké škole obchodní v Praze; 1922 získal aprobaci pro učitelství na vyšších obchodních školách. Již od 1920 na těchto školách vyučoval, nejprve v Klatovech (1920 až 1921), v Nitře (1921–22) a v Čes. Budějovicích (1922–24), od 1924 na obchodní akademii v Plzni, která patřila k významným kulturním institucím kraje. Přitom vystudoval též Přírodovědeckou fakultu UK v Praze (doktorát 1938 prací *Morfologický vývoj Všerubského mezihoří a jeho etapní osídlení*). Činně se účastnil osvětové práce a kulturního života západočeského regionu. S prací v ochotnickém hnutí ve 20. letech souvisí jeho spolupráce s plzeňským časopisem Jevišťe, dvě drobné dramatické práce a patrně i několik údajných překladů (1930 z polštiny drama Tureň S. Žeromského, též 1927 z němčiny práce A. Neuweilera Základní podmínky dobré režie). Byl činný i v kulturní skupině Dnešní dílo, v Literárně-uměleckém klubu LUK (od 1933) aj., přispíval do mnoha regionálních novin a časopisů, redigoval několik knižních řad a v neposlední řadě byl autorem několika plzeňských turistických průvodců. Navštívil Polsko, Rakousko, Maďarsko, Jugoslávii, Itálii, Francii.

Do literatury vstoupil R. dvěma aktovkami určenými pro ochotnická jeviště; vedle nich vydal tři básnické sbírky, které vesměs nepřekročily hranice eklektického epigonství. Vyšel z tradiční přírodní lyriky lumírovského ražení (zejména v jazyce a veršové formě), které ve své době působilo už značně anachronicky, které však už v první sbírce (*Paprsky jitrního slunce*) střídá autor s náběhy k sociální lyrice v duchu poválečné vlny sociálního soucitu a křesťanské pokory. Tato poloha spolu s uvolněním verše a básnického výrazu – v zřejmé závislosti na wolfovské poetice – převažuje v R. sbírce milostné lyriky *Poznání*. Lyrická sbírka Kostky

života (1934 oceněna v soutěži Dnešního díla) není bibliograficky doložena a pravděpodobně zůstala v rukopise. – V ostatní R. publikační činnosti převážují práce odborné, související jednak s jeho prací učitelkou (učebnice pro obchodní školy), jednak s jeho zájmy přírodovědnými. Jeho novinářské příspěvky se týkají zejména divadla a literatury (mezi nimi je např. zasvěcený portrét R. kolegy *K padesátce plzeňského lit. historika a kritika dr. Emila Felixe*), ale i dalších oborů, jmenovitě vlastivědy, především s regionálním zaměřením; k významným počínům v této oblasti patřila jeho poválečná *Kniha o Plzni*.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Josef R. Štáhlavský; Dr. Rs., Rs. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo; Čes. deník (Plzeň, 1939 *K padesátce plzeňského lit. historika a kritika dr. Emila Felixe*, i sep., *Reforma obchodních učilišť*, i sep.); Čes. kraj (Plzeň); Čes. směr (Plzeň); Jevišťe (Plzeň 1925–32); Jihočes. listy (Čes. Budějovice); Klatovské listy; Nár. politika; Nová doba; Omladina (Plzeň); Plzeňský kraj; Staňkovsko; Turistický zpravodaj (Plzeň, 1937 *Horopisné rozdělení jihozápadních Čech*, i sep.); Týden (Plzeň). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a publicistika*: Oheň života (D b. d., 1926); Sladká pouta (D b. d., 1927, pseud. Jos. R. Štáhlavský); Paprsky jitřního slunce (BB 1928); Měsíce (BB 1931); Poznání (BB 1933); Svobodnou Plzní (průvodce, 1945, též angl.); Kniha o Plzni (1945). – *Ostatní práce*: Obchodní korespondence pro veřejné školy obchodní 1, 2 (1931, 1932); Účetnictví pro kupecké školy pokračovací (1933); Všerubské mezihoří (1938); Vodopisné rozdělení jihozápadních Čech (1938); Jednotné účetnictví obchodníků a živnostníků (1946); Propisovací účetnictví (1947). ■ REDIGOVAL *almanachy*: Dnešní dílo (1929), Výtvarná práce SZVU (Sdružení západočeských výtvarných umělců, 1947); *knižnice*: Edice LUK (Literárně-uměleckého klubu, 1931–41), Knihovna Západní Čechy (1940–45), Marešovy příručky (1940–45), Slovo (1945). ■

LITERATURA: -pa- (F. S. Procházka): ref. *Paprsky jitřního slunce*, Zvon 29, 1928/29, s. 363; ● ref. *Měsíce*: V. H. (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 167; Nk. (B. Novák), RA 7, 1931/32, s. 80; -k, Čin 3, 1931/32, s. 520 ●; ● ref. *Poznání*: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 60, 1933/34, s. 403; Ji Va (J. Valja), Studentský časopis 13, 1933/34, s. 181; L. Jehl, Čin 1934, s. 667 ●; K. Škába: *Profesoři ve veřejném životě*, sb. *Padesát let obchodní akademie v Plzni* (1936); J. F. Urban in *Úvodím Úslavy* (1940); kol. autorů in *Dějiny Plzně* 3 (1982, zejm. s. 197); (mi): k 90. výr. narození, Pravda (Plzeň) 25. 2. 1988.

es

Bohuslav Rovenský

* 1. 11. 1891 *Praha*

† 4. 4. 1965 *Český Brod*

Překladatel anglické, francouzské a též německé beletrie 19. a počátku 20. století.

Podepisoval se i Bohdan R. – Otec byl majitelem pohřebního ústavu na Kampě, mladší bratr Josef R. (1894–1937) se stal hercem a známým filmovým režisérem. R. vystudoval přírodopis na Filoz. fakultě UK v Praze a působil jako středoškolský profesor. Učit začal 1919 na reálném gymnáziu v Roudnici n. Lab., 1920–21 působil na českém reálném gymnáziu v Mostě. Od šk. roku 1921/22 vyučoval na reálném gymnáziu v Čes. Brodě (především přírodopis, ale i zeměpis, fyziku, filozofii, tělocvik, angličtinu, francouzštinu a němčinu) až do odchodu do důchodu 1951. V meziválečných letech podnikal časté cesty do ciziny (zejm. Francie a Itálie). Pohřben byl v Čes. Brodě.

Jako překladatel tíhl R. zpočátku k dílům filozofujícího zaměření (Poeovy Eseje, *Wildeo- vy Intence*). Doménou jeho činnosti se stala anglická próza, a to jak klasická nebo literárně náročnější (R. L. Stevenson, J. Galsworthy), tak dobrodružná (Ch. A. Eastman) a zábavnějšího charakteru, jen výjimečně přeložil i divadelní hru (1930 pro Stavovské divadlo). Pozornost věnoval R. i některým autorům francouzským (J. A. Barbey d'Aurevilly a zejména H. de Balzac), jako přírodopisec se podílel na překladu šestisvazkového Brehmova ilustrovaného života zvířat. Některé R. překlady klasické beletrie byly díky své pečlivosti a kvalitě znovu vydávány ještě v 60. a 70. letech (H. de Balzac: *Sestřenice Běta*, L. Feuchtwanger: *Žid Süs*).

PSEUDONYMY: Karel Svoboda, K. Svoboda. ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: E. Poe: Eseje (1912); J. A. Barbey d'Aurevilly: *Ďábelské 1, 2* (1920); R. Baden-Powell: *Moje dobrodružství na výzvědách* (1920); O. Wilde: *Intence* (1920); F. van Eeden: *Studie o snech* (1922); Ch. A. Eastman: *Duše indiánova* (1923); A. Mc. Veigh-Miller: *Příběh mlčení* (b. d., 1924, pseud. K. Svoboda); A. E. Brehm: *Brehmův ilustrovaný život zvířat 1–6* (1925–27, s J. Hüttlovou); M. Belloc-Lowndes: *Terzifordské tajemství* (1926, pseud. Karel Svoboda); H. Gréville: *Láska, která neumírá* (1926, pseud. Karel Svoboda); O. Binns: *Dcera severu* (1927, pseud. K. Svoboda); Ch. Garvice: *Kyřin osud* (1927, pseud. K. Svoboda); H. Hill: *Falešný apoštol* (1927, pseud. Karel Svobo-

da); L. Feuchtwanger: Žid Süss (1929); W. S. Maugham: Barevný závoj (1929) + Chvění listu (1931, pseud. K. Svoboda, s V. Neumannovou); H. de Balzac: Sestřenice Běta (1929) + Plukovník Chabert a jiné prózy (1957, s M. Jirdou) + Velikost a pád Césara Birotteaua (in Spisy 8, 1959) + Kabinet starožitností, Stará panna (in Spisy 18, 1962); Z. Grey: Poutník v pustinách (1930); R. D. Groves: Srdce, jež nemohlo zapomenout (1930, pseud. K. Svoboda); M. Kennedy: Ranní červánky (1930); J. Galsworthy: Silnější než smrt (1930, s J. Čepem) + Stařec a smrt a tři jiné povídky (1932, pseud. Karel Svoboda); R. L. Stevenson: Klub sebevrahů (1931) + Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyda (1931, pseud. Karel Svoboda); J. Buchan: Pozdrav dobrodruhům (b. d., 1937); A. Berkeley: Přelíčení a omyl (1948, pseud. Karel Svoboda); Ch. G. D. Roberts: Luza ve zbraní 1 (1948); V. Hugo: Dělníci moře (1958). ■ SCÉNICKY. *Překlad:* G. Kelly: Craigova žena (1930). ■

mhs

Vladimír **Rovinský** viz Adolf **Muřovský**

Jean **Rowalski** viz Alexandr **Bačkovský**

Jan **Rozenplut ze Švarcenbachu**

* datum nezjištěno *Červenka* u Litovle (Schwarzenbach, dnes část obce Litovel)
† 4. 6. 1602 *Šternberk*

Pořadatel kancionálu, autor duchovních písní.

Psal se též Rosenplut, ze Švarcenpachu, Schwarzenbachu. – Pocházel z rodiny, která přišla v 15. století do českých zemí z Norimberka. Vystudoval v Olomouci, kde byl vysvěcen na kněze. 1580 působil jako farář v Uničově, 1581 v Litomyšli, 1582 byl jmenován děkanem v Lanškrouně, 1584 přijal kanovníctví v Brně spojené s farou u Sv. Jakuba, 1586 mu k tomu bylo přidáno arciděkanství ve Znojmě. 1588 se stal proboštem augustiniánského kláštera ve Šternberku, v němž rázně obnovil duchovní život upadlý za jeho předchůdce, a 1589 mu ještě byla svěřena administrace augustiniánského kláštera Všech svatých v Olomouci, kterou vykonával do 1593.

Jedinou R. literární prací je *Kancionál, to jest Sebrání zpěvův pobožných...* Začal jej sestavovat 1593 na výzvu energického stoupence rekatolizace biskupa S. Pavlovského – skutečnost, že si ho Pavlovský pro tento úkol vyhlédl, svědčí o tom, že se R. dobře vyznal v básnictví a hudbě –, 1600 dílo, obsahující 413 písní, dokončil, 1601 vyšlo v krásné typografické úpravě olomouckého tiskaře J. Handleho. Vydání zpěvníku, který obsahem i vnější úpravou soutěžil s bratrskými kancionály, mělo vytlačit z oběhu nekatolické duchovní písně a pořadatelova předmluva, adresovaná nástupci Pavlovského kardinálu Františku z Dietrichštejna, tento záměr manifestačně deklaruje. Ovlivněn jezuitou V. Šturmem, který 1588 a 1590 ostře odsoudil dogmatickou stránku Blahoslavovy redakce bratrského kancionálu, měl R. při koncipování svého zpěvníku na zřeteli především pravověrnost textů. Z praktických pastoračních důvodů se při tom střežil nahrazovat vžitě, obecně známé písně šmahem novými: třebaže Kancionál obsahuje také písně jinde nezjištěné, jeho těžiškem je starší hymnografická produkce. R. vynaložil mnoho námahy na to, aby se dopátral původního znění nekatolických úprav starých písní, a tak jako přejal do svého souboru větší část právě vydaných Písní nových (1588), připisovaných jezuitovi A. Voytovi, těžil i ze starších utrakvistických kancionálů, zvl. Franusova (1505), které obsahovaly mnoho písní z katolického hlediska nezávadných; zařazením 62 latinských hymnů, sekvencí a tropů sledoval záměr dát zpěvníku podobu vhodnou také pro literátská bratrstva, tj. školené kúrové zpěváky. Z narážek v předmluvě se zdá, že měl spolupracovníky, kteří mu obstarávali vhodné texty a některé z nich snad i psali. R. samému lze s větší či menší pravděpodobností připisat autorství 36 písní, které v prvním z rejstříků, jimiž je dílo opatřeno, označil hvězdičkou (21 z nich jsou ovšem překlady a parafráze slavných i méně slavných projevů latinské hymnografie). Původní R. písně sice tkví v humanistické poetice, ale pronikají do nich již také stylové prvky raného baroka. Na R. Kancionál navázal Písněmi katolickými (1622) J. Hlohovský. Převzal z něho 149 písní (tj. více než polovinu z 260 písní svého souboru) a přidržel se jeho uspořádání, ale na rozdíl od svého předchůdce necítil potřebu polemicky deklarovat svoji rekatolizační intenci: v době, kdy jeho zpěvník vyšel – krátce po Bílé hoře –, jí už nestály v cestě žádné překážky.

Rozhlas mladých

KNIŽNĚ: Kancionál, to jest Sebrání zpěvův pobožných... (Olomouc 1601). ■ EDICE (*ukázky in*): Zrození barokového básníka (1940, ed. V. Bitnar); České baroko (1941, ed. Z. Kalista); Růže, kterouž smrt zavřela (1970, ed. Z. Tichá). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 14 907. ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876) + in Hymnologia Bohemica (1878); V. Bitnar: Třanovský a R., Život 1934, s. 166 + Poetika J. R. ze Š., Hlídka 1934, s. 348 a pokr. (též sep.) → Postavy a problémy českého baroku literárního (1939); B. Slavík in Písemnictví na Litovelsku (1937); Z. Kalista in ant. České baroko (1941); M. Kopecký: Dva vývojové články staročeské hymnografie, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1974, č. 21, s. 49; A. Škarka in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986).

jl

Rozhlas mladých

1934–1942

Informačně, vzdělávací a umělecky zaměřený rozhlasový časopis pro děti a mládež.

Titul: 1934–1934/35 (roč. 1–2) Školský rozhlas; 1935/36–1936/37 (roč. 3–4 do č. 5) Rozhlásek; 1937/38–1941/42 (roč. 4 od č. 6 – roč. 9) Rozhlas mladých. – *Podtitul:* 1934 (roč. 1) Měsíčník pro posluchače a přátele školského rozhlasu; 1934/35 až 1936/37 (roč. 2–4 do č. 5) Měsíčník českol. mládeže; 1937/38–1938/39 (roč. 4 od č. 6 – roč. 6) Měsíčník školského rozhlasu-Radiojournalu; 1939/40 až 1940/41 (roč. 7–8) Měsíčník školského rozhlasu; 1941/42 (roč. 9) bez podtitulu. – *Redaktor:* 1934 až 1934/35 (roč. 1–2) F. Pátek. – *Odpovědný redaktor:* 1934–1941/42 (roč. 1–9) B. Pěkný. – *Vydavatel:* 1934–1938/39 (roč. 1–6 do č. 5) Radiojournal, Českosl. rozhlasová společnost v Praze; 1939 (roč. 6, č. 6–7) Česko-slovenský rozhlas v Praze; 1939 až 1941/42 (roč. 6 od č. 8 – roč. 9) Český rozhlas, společnost s r. o. v Praze. – *Periodicita:* měsíčník; 1934 (roč. 1) 4 čísla od března do června; 1934/35 až 1941/42 (roč. 2–9) 10 čísel od září do června.

Vznik R. m. souvisel s konstituováním specifické rozhlasové tvorby pro děti a mládež. R. m. plnil úlohu „prostředníka“ mezi rozhlasem a mladým publikem (úvod. slovo k 1. roč.), přitom se postupně profiloval v časopis s prestižním cílem poskytovat hodnotnou naučnou, umělecky orientovanou a zábavnou náplň. Redakci zajišťovali pracovníci a spolupracovníci vydavatelské instituce: odpovědným redaktorem byl po všechna léta tajem-

ník Českosl. rozhlasu B. Pěkný; redakční kruh tvořili zástupci stanic Praha (V. B. Aim, B. Pěkný, později šéf odboru školského rozhlasu J. Heller, dále K. Hába, J. V. Pleva aj.), Brno (D. Chalupa, K. Konvalinka, původně také J. V. Pleva, pak F. Tenčík), Mor. Ostrava (F. K. Zeman, pak J. Kolář). Ve 30. letech měly v časopise svoji samostatnou část stanice Bratislava a Košice, zastoupené též v redakčním kruhu. 1942 byl R. m. zastaven okupačními úřady.

Náplň R. m. tvořily spolu se základními informacemi drobné publicistické i beletristické útvary. Pravidelně zveřejňované programy školského rozhlasu a rozhlasu pro mládež (hlavně odpolední vysílání) provázely komentáře k vybraným pořadům, tj. úvody do příslušné problematiky s doplňkovými informacemi, popř. s ukázkou z pořadu, někdy též pro znázornění s kresbou nebo s fotografií. V rámci těchto inzerovaných relací nebo i mimo ně poskytoval časopis množství poučení ze světa techniky, kultury a sportu, přinášel aktuality z domova a z ciziny, reportáže, vyprávění, verše, říkadla a písně; pamatoval i na dětské záliby a koníčky v různých „hlídkách“ a „koutcích“ (např. pro hádankáře, filatelisty, zájemce o esperanto, pro mladé radioamatéry, hospodyňky a sportovce) a usiloval navazovat se svým publikem přímé kontakty organizováním soutěží, besed, zájmového sdružení (od 3. roč. Klub zvědavých dětí) a dětské zpravodajské a dopisovatelské činnosti. Zastoupení uměleckých druhů do jisté míry ovlivňovala specifika rozhlasu jakožto akustického média. Proto vedle literatury zaujímal významnější pozici hudba (pořady o skladatelích, opakovaně o A. Dvořákově, B. Smetanovi, dále např. o J. Křičkovi, L. Janáčkovi, začínajícím skladateli I. Hurníkovi, z cizích o L. van Beethovenovi, W. A. Mozartovi aj., notové záznamy písní). Z literatury se stávala předmětem glos a výkladů konkrétní díla určená k vysílání, dále významná literární výročí (nejjobsáhleji bylo připomenuto máchovské 1936), knihy pro děti a mládež (podrobné informace hlavně ve vánočních číslech, občasná rubrika *Nové knihy*) a jejich tvůrci (např. v 8. roč. rubrika *Naše čítárna*, v níž byli představeni J. John, J. Kožíšek, M. Majerová aj.). Časopis psal také o dramatické tvorbě rozhlasové i mimorozhlasové (např. o dětské scéně vedené M. Mel-

Rozhledy (1)

1892–1909

Společenská, politická a kulturní revue, v 90. letech mluvčí části pokrokového hnutí, která byla opozičně namířena proti mladočešství a hledala kontakty s realisty; jeden z hlavních orgánů kritiků a literátů generace 90. let, zvláště její části sdružené kolem manifestu Česká moderna.

Titul: 1892 (roč. 1) Rozhledy národohospodářské, sociální, politické a literární; 1893–1895/96 (roč. 2–5) Rozhledy sociální, politické a literární; 1896/97–1909 (roč. 6–19) Rozhledy. – *Podtitul:* 1896/97 (roč. 6) Revue umělecká, politická a sociální; 1897/98–1899/1900 (roč. 7–9) Revue umělecká, sociální a politická; 1900/01 (roč. 10) Revue umělecká, politická a sociální; 1901–1904/05 (roč. 11–15) Týdeník pro politiku, vědu, literaturu a umění; 1905/06–1909 (roč. 16–19) Časopis pro politiku, vědu, literaturu a umění. – *Redaktor:* 1892–1895/96 (roč. 1–5) J. Pelcl; 1896/97 (roč. 6) F. V. Krejčí, J. Pelcl; 1897/98–1909 (roč. 7–19) J. Pelcl. – *Vydavatel:* 1892–1894/95 (roč. 1–4) J. Pelcl, Chrudim; 1895/96 (roč. 5) J. Pelcl, Praha; 1896/97 (roč. 6) F. V. Krejčí, J. Pelcl, Praha; 1897/98–1909 (roč. 7–19) J. Pelcl, Praha; vedle toho 1906/07 (roč. 17) byl nakladatelem B. Kočí. – *Periodicita:* 1892–1895/96 (roč. 1–5) měsíčník: 1892 (roč. 1) 12 čísel od ledna do prosince; 1893 (roč. 2) 10 čísel od ledna do října; 1893/94–1895/96 (roč. 3–5) 12 čísel od října do září; 1896/97–1900/01 (roč. 6–10) 2x měsíčně: 24 čísel od října do září, jen 1900/01 (roč. 10) 12 čísel od října do března; 1901–1904/05 (roč. 11–15) týdeník: 52 čísel od října do září, jen 1901 (roč. 11) 26 čísel od dubna do září a 1901/02 (roč. 12) 52 čísel od září do září; 1905/06–1909 (roč. 16–19) 2x měsíčně: 1905/06 až 1906/07 (roč. 16–17) 22 čísel od října do září s přestávkou v srpnu, 1908 (roč. 18) 22 čísel od ledna do prosince s přestávkou v srpnu, 1909 (roč. 19) 5 čísel od ledna do března.

Jako orgán politického pokrokového hnutí se R. zabývaly všemi sférami společenského života a v té souvislosti i uměním a literaturou, přičemž zejména v esejistice a kritice odrážely společné zaměření a postupnou diferenciaci generace 90. let. V programovém prohlášení (roč. 1, č. 2) si redakce kladla za cíl v duchu pozitivismu (dovolávajíc se A. Comta) seznamovat jak inteligenci, tak lid „s výsledky vědeckého, na zkušenosti založeného bádání v oboru vezdejších otázek lidstva“, tedy jen s tím, co je „předmětem činnosti rozumové“; soustředovat se přitom chtěla především na problematiku sociální, speciálně pak na otázku dělnickou (a dále i na otázku ženskou, sel-

lanovou), občas i o filmu a výtvarném umění. Vysílanou beletrii publikoval R. m. nanejvýš v ukázce, přinášel však i literární texty další. Poměrně frekventované verše většinou přetiskoval z děl klasické a současné poezie, někdy z nich vytvářel i menší tematické soubory (např. vánoční tematika, verše k Svátku matek, k 28. říjnu aj.), ve válečných letech pak začleňoval básně a motivy domova, lásky k vlasti i s obrazným vyjádřením naděje (např. v březnu 1942 pozoruhodná, ovšem pseudonymní publikace básně J. Ortena Předjaří). Próza byla zastoupena v menší míře drobnými povídkami, ve větším rozsahu fejetony a cestopisnými reportážemi z domova i z dalekých cest (J. Baum a F. A. Elstner). Časopis publikoval i několik kratších scének. – *Autory zveřejněných básní* byli: O. Březina, S. Čech, A. Černý (pseud. Jan Rokyta), V. Dyk, O. Fischer, V. Hálek, A. Heyduk, J. Hora, J. Hostáň, S. Jelínek (pseud. P. Viklan), A. Klášterský, J. Knap, F. Kožík, P. Kříčka, P. Kříčková, F. Kvapil, J. S. Machar, J. Neruda, S. K. Neumann, J. Orten (pseud. Jiří Jakub), F. S. Procházka, K. V. Rais, H. Sedláček, J. Seifert, J. V. Sládek, A. Sova, J. Spilka, R. Těsnohlídek, K. Toman, M. Veselý, J. Vrchlický aj.; *autory povídek, fejetonů a cestopisných reportáží:* J. Baum, J. Čapek, J. Durych, F. A. Elstner, J. Herben, A. Hora, J. Kobzán, M. V. Kratochvíl, J. Kuncman, F. Langer, H. Malířová, J. Neruda, A. Wenig aj.; *autory scének:* F. Jungbauer, J. Kopta (loutková hra), J. Pavel. Jen zřídka tiskl R. m. *překlady* (např. z poezie V. Majakovského a z poezie a prózy S. J. Maršaka v překladu P. Denka). *Poučnými články, glosami a zpravodajstvím* přispěli např. V. B. Aim, J. Bramberger, A. Cmíral, A. Černý, M. Disman (šifra Dis.), J. Foglar, K. Hába, V. Helfert, D. Chalupa, J. Kolář, K. Konvalinka, J. Laufer, V. Martínek, B. Pěkný (i šifra B Pý), J. V. Pleva (i šifra J. V. P.), J. Stein (pseud. Josten), F. K. Zeman aj.; četné noticky vyšly pod nesnadno dešifrovatelnými šiframi nebo anonymně.

LITERATURA: an.: Školský rozhlas..., Úhor 1934, s. 70; KACH.: R. m., Úhor 1940, s. 102.

zpk, et

Rozhlásek viz Rozhlas mladých

Rozhledy

skou a živnostenskou), důvěřujíc toliko v nenáhlý, postupný pokrok zabezpečující trvalý prospěch všem společenským třídám. Ve vztahu k literatuře redakce zdůrazňovala „etickou stránku života“, spatřovala v ní prostředek „mravního i rozumového vzdělávání“, a proto odmítala „spisy, které mají za účel jen příjemně podrážditi čtoucího a které pěstují ideály klamně a nesplnitelné“. Rozpětí zájmu odpovídala i v zásadě neměnná struktura časopisu: členění do několika rubrik následujících po zásadních vstupních studiích a beletristických příspěvcích (vyskytovaly se od 3. roč., počátkem století jejich podíl i význam prudce poklesly). Tituly rubrik se časem proměňovaly a trvalejší ráz si uchovaly *Rozhledy po literatuře a umění* (resp. po literatuře, umění a vědě) přinášející posudky, komentáře i polemiky, informace o novinkách i literárních časopisech, dále *Rozhledy politické a sociální* věnované převážně domácím politickým otázkám a rubrika *Z naší doby*, jejíž součástí byla v 90. letech i fejetonní *Kronika* obsahující komentáře k aktuálnímu dění politickému i kulturnímu. Téměř účelu sloužily i satirické verše v závěru většiny čísel. Různorodá zahraniční témata zpočátku soustřeďovaly rubriky *Obrázky z ciziny* a *Z duševního ruchu za hranicemi*. Aniž došlo k podstatnější změně v rámci rubrik, dostaly na začátku 20. století nové názvy: *Literatura, umění, věda, Přehled politický, hospodářský, sociální* a *Ozvuky a paběrky*. Ráz časopisu v roč. 5–9 dotvářely (v souladu s otištěnými články a medailony) fotografie umělců a reprodukce výtvarných děl (M. Aleš, Z. Braunerová, K. Hlaváček, F. Jenewein, F. Kaván, J. Mánes, A. Mucha, M. Švabinský, J. Uprka; G. Moreau, E. Orlik, F. Rops aj.). – R. přestaly vycházet pro značné zaneprázdnění redaktorů, které si vyžádalo přestávku již od října do prosince 1907, po jeho prohlášení, že znovu přejímá péči o vydávání R. od B. Kočího (jenž uvažoval o nahrazení R. časopisem jiným).

V sociální a politické sféře prošly R. vývojem od radikálně orientované a názorově vyhraněné složky pokrokového hnutí, hlásící se do řad množících se opozičních proudů vůči mladočeské straně (četné polemiky J. Pelcla, F. V. Krejčího, J. Třebického aj. s Nár. listy) a hledající dorozumění s Němci (obsáhla anketa v 5. roč.), k volné tribuně rozličných názorů. Soustavně a s širokým záběrem se pře-

vážně věnovaly tématům a otázkám společensko-politickým, ekonomickým, pedagogickým a psychologickým, filozofickým a etickým, obecně historickým, přírodovědeckým aj. (v posledních ročnících např. ženské problematice); rozsáhlejší články i drobnější publicistikou z těchto oborů přispívali (vedle redaktorů) zpočátku K. Adámek, A. Hajn, V. Horák (i šifra H. V.), V. Hořínek, V. Choc (i šifry Ch., Ch. V.), T. G. Masaryk, A. Rašín, K. S. Sokol, F. Soukup (i šifry S., Skp.) aj., posléze J. Černý, A. Drtil, J. Goll, E. Chalupný, K. Kramář, F. Mareš, F. Modráček, P. Moudrá, T. Novák, K. J. Rohan (pseud. Alexander Neklan), J. E. Salaba (i šifra J. E. S.), O. Sýkora ad. V kulturní oblasti se v R. odrazily všechny peripetie ve vývoji literární generace 90. let: od euforického nástupu až po její rozpad a nesmlouvavou kritiku z vlastních řad. Zpočátku udávaly tón obecně koncipované studie zabývající se fundovaně a z nového úhlu vztahem literatury a společnosti (F. V. Krejčí: Vliv sociálního hnutí na literaturu, *Literatura a lid* aj.), funkčnost některých aktuálních žánrů (F. X. Šalda: *Kritika v revui, Román sociální*; F. V. Krejčí: *K otázce kritiky*) i poměrem k dekadenci (F. V. Krejčí, J. Vorel, F. X. Šalda, J. Třebický). Současně zvláště F. V. Krejčí sledoval z hlediska mladé generace (i s důrazem na společenský a výchovný dosah umění) zrod nového umění a odumírání přežitých žánrů, což vyvolávalo mezigenerační napětí (K poměrům naší literatury a kritiky, *Nové umění*). Konkrétně o těchto procesech psal J. Třebický a souhrnně je charakterizoval J. S. Machar, který se s R. sblížil po vlně nevole, již v mladočeských kruzích a u starších spisovatelů (J. Vrchlický) vyvolal svým kritickým článkem o V. Hálkovi v *Naší době*. Obraz literárního dění doplňovaly souhrnné referáty i jednotlivé kritiky domácí i překládané beletristické produkce, kdy k zakladatelům F. V. Krejčímu (i šifry -ej-, F. V. K., K., Kj., -Kj.-), F. X. Šaldovi, který obhospodařoval též pravidelný divadelní referát, J. Vorlovi (i šifry V. a Vrl.) a J. Pelclovi (šifry -el-, -el.-, J. P., -l., -l.-, P., Pl.) se v prvních ročnících přidali J. Vodák (i šifry j. v., jv., -jv.), J. Karásek (i šifra Jiří K.) i A. Procházka ad. Došlo též na polemiky, zejména když F. X. Šalda (ve 4. roč.) obvinil redaktora *Světozoru* M. A. Šimáčka, že „kazí cizí rukopisy“, a v pokračující diskusi (též s J. V. Sládkem) uvedl, že si na Šimáčkovu redaktorskou praxi stěžovali V. Mrštík, F. X.

Svoboda a A. Sova. Přestože se tehdy J. S. Machar postavil za Šimáčka, s R. se nerozešel a stal se naopak autorem (Šaldou doplněného) společného prohlášení mladých literátů a politiků, známého jako manifest České moderny, který přinesly R. v říjnu 1895. Nakrátko se v něm setkaly politické proudy (část pokrokového a realistického hnutí) s představiteli mladé literatury. Tím se dočasně překryly existující rozpory signalizované už před vydáním manifestu označením obsáhle Šaldovy stati o Masarykově Naší nynější krizi (Těžká kniha, roč. 4) jen jako diskusí a otištěním nové recenze ze stanoviska pokrokářského (J. Pelcl: Ke kritice Naší nynější krize, roč. 5). K otevřenému konfliktu mezi signatáři došlo poté, co J. Třebický v Kronice (v březnu 1896) přirovnal český veřejný život ke gladiátorským hrám, kdy v honbě za úspěchem dochází k jeho úmyslnému rozeztávání, dožadovav se vzájemné osobní úcty a současně se omluvil i za „hřichy“ R. Fejetonem se cítili dotčeni hlavně mladí spisovatelé, shledávající v něm politický obrat a kapitulaci před mladočechy. F. X. Šalda, J. S. Machar, V. Mrštík a A. Sova vydali v tomto duchu společné prohlášení v Čase, na něž zase hromadně v R. reagovali J. Pelcl, F. V. Krejčí, J. Třebický a F. Soukup. Zdůrazňovali, že neodstupují od společného programu, že výtky mířily na novináře a že bylo načase odstranit z veřejného života vzájemnou podezřívavost a nevraživost. Rozpad Moderny doznával pak v R. ještě několika drobnějšími polemikami. S R. se trvale rozešli F. X. Šalda a J. S. Machar, přechodně i A. Sova, a ve vstupu do 6. roč. se redakce zřekla negace ve snaze, aby se časopis stal „revuí všeho českého života“. Později F. V. Krejčí v článku Deset let mladé literatury (roč. 12, 1901/02) kriticky rekapituloval výsledky, kterých generace dosáhla: usoudil, že ztroskotala, když pro sám individualismus překážela vývoji individualit a místo budování nové kultury ustupovala před životem a nutila se do artismu a aristokratismu (její vrcholy, byť fragmentární, nacházel v kritice, esejistice a v lyrice). Proti škodolibým komentářům Zvonu ovšem stejně neúprosně soudil i starší generaci (Deset let prospané literatury, roč. 12). Krejčího stanovisko znamenalo tečku za soužitím mezi mladou literaturou (která v podobě jednotného generačního snažení přestala po Třebického Kronice existovat) a R., které rozpadem Moderny (a v politické rovině rozkladem

pokrokářství) ztratily své tmelící jádro vtiskující časopisu vyhraněnou koncepci. V literární oblasti spočívala v teoretické a kritické složce a o její průraznosti svědčily i občasně zásahy cenzury v 90. letech. Její součástí se staly i četné polemiky, vedené uvnitř listu i mířící navenek. Týkaly se názoru na Katolickou modernu (F. V. Krejčí konstatoval neslučitelnost pojmu modernost s katolictvím a vnitřní rozpor ve sdružení mezi artistním křídlem S. Boušky a populistickým K. Dostálem-Lutinovem), dále Zvonu, nově založeného časopisu starších spisovatelů, jehož program s ironií komentoval F. V. Krejčí (poukazoval rovněž na údajně smířlivý postoj A. Jirásky ke katolictví v dramatu Emigrant), a zejména sporu o individualismus a socializaci umění mezi J. Karáskem a S. K. Neumannem: zatímco Karásek zdůrazňoval, že jakýkoli pokus o socializaci umění vede k nadvládě šablony, Neumann soudil, že umění je jen jedno a záleží na síle uměleckého vyjádření samého. – Ve stínu teoretické a kritické stránky časopisu se ocitala beletrie. Vyplývalo to již ze samotného charakteru revue, v níž literatura a umění tvořily pouhou součást širších obzorů, a dále z nevyrovnanosti příspěvků samých, často i účelově příležitostných a převážně od málo známých autorů, mezi nimiž se příspěvky mladých ztrácely. Ostatně i v nich panovalo značné rozpětí od pamfletických veršů J. S. Machara (anonymně Boží bojovníci, v nichž cenzura zabavila 3 sloky) až k symbolistní lyrice O. Březiny. Od začátku století se pak *poezie* omezila takřka výhradně jen na satirický doprovod soudobého dění autorů J. Opolského (i pseud. Ego a šifra J. O.), J. Pelcla (anonymně), K. Scheinpfluga (pseud. Modrovous), jednou i F. Gellnera, dále pseudonymů Amiel, April, Dalemil, Falstaff, Štír. Do té doby verši významněji přispěli: O. Auředníček, K. Babánek, J. S. Barvíř, A. Breska, O. Březina, E. Čenkov, A. Červinka, K. Červinka, M. Fučík, K. B. Hájek, J. Hendrych (pseud. Zdenko Harden), V. Houdek, L. Jankele, L. Jarolímek (pseud. Kirilov), J. Karásek, J. Karmín, J. Karník, F. Kaván, B. Květ, E. Lederer (pseud. Leda), J. S. Machar (i pseud. Ant. Major), F. Merta, J. Opolský, V. Otomar, F. Pečinka, A. Procházka, F. Sekanina, K. Scheinpflug, A. Sova, L. Suchý, F. X. Svoboda, Ž. Šebková, K. Toman, J. z Wojkowicz a ojedinele V. Dyk. V *próze* probíhal obdobný proces jen s tím rozdílem, že původní beletrii postupně vytla-

čovaly překlady zahraničních, převážně soudobých autorů (opakovaně např. J. Barbey d'Aureville, A. P. Čechov, G. Egerton, M. Gorkij, J. H. Rosny, J. Schlaf, A. Schnitzler). K významnějším českým prozaikům v revui patřili: K. Červinka, J. Hilbert, V. Hladík, K. O. Hubálek, K. Jonáš, J. Kalda, K. Kamínek, J. Karásek, S. Kovanda, F. V. Krejčí (i pseud. Klen), R. J. Kronbauer, K. Leger, L. Lošťák, J. Mahen (pseud. H. Lang, i divadelní hra), P. Moudrá, A. Mrštík, V. Mrštík, J. Opolský, V. Otomar, F. Sekanina, J. Sumín, F. X. Svoboda, R. Svobodová, J. K. Šlejhar, B. Viková Kunětická (i pseud. Ignota), J. z Wojkowicz a K. Žák (i ukázka divadelní hry), později ojedinele i F. Šrámek, R. Těsnohládek, J. Thomayer a J. Uher. Jako *překladaelé* (vedle převážně anonymního J. Pelcla) se k pravidelným spolupracovníkům R. řadili: H. Hackenschmied (severská literatura), A. Pikhart (španělská), L. Pfuster (i šifry Lad. P. a L. P., italská), V. Prokop (polská), E. M. Cmunt, B. Prusík (i pseud. Jiří Ščerbinský, ruská), Ž. Pohorecká (i podp. Ž. Pohorecká-Šebková, ruská a anglická), V. Ertl, A. Gottwald, J. Mauer, V. Kybal a O. Theer (francouzská), J. Fleischner, J. Löwenbach, K. Sezima, J. E. Šlechta a J. Vorel (německá), K. Vika a V. Jelovšek (jihoslovenské literatury), M. Maeterlincka soustavně uváděla M. Kalašová, Multatuliho K. Nevšimalová, Ovidiovy verše O. Vaňorný, drobný překlad z francouzštiny otiskl i B. Hrozný. – Po rozpadu Moderny se výrazně rozšířila pojednání o jednotlivých druzích umění. I tak si však převahu uchovaly statě o literatuře. Vedle překladů předních cizích teoretiků a historiků (H. Bahr, V. G. Bělskij, G. Brandes, F. Brunetière, J. M. Guyau, S. Kierkegaard, É. Rod, J. Ruskin, H. Taine aj.) významná úloha připadla monografickým studiím a portrétům beletristů domácích (mj. F. L. Čelakovský, K. J. Erben, J. Kollár, J. Neruda, J. Zeyer) i cizích (H. Heine, H. Ibsen, A. Mickiewicz, A. S. Puškin, J. Swift, L. N. Tolstoj, P. Verlaine, O. Wilde ad.). *Eseje o literatuře* i o obecnějších uměleckých otázkách zprvu psali především F. V. Krejčí, F. X. Šalda, J. Vaňa, J. Karásek, J. Pelcl, J. Vorel, ojedinele i J. Jakubec; po Šaldově odchodu nově v různých obdobích J. Arbes, O. Březina, V. Dresler, J. Holeček, H. Jelínek, J. Kamper, J. Máchal, P. Maternová, P. Moudrá (i šifra Pav. M.), S. K. Neumann, A. Novák, A. Sychravová, O. Sýkora (i šifra O. S.), J. V. Škoda aj. Konkrétní *lite-*

rární kritiky spolu s dosavadními autory F. V. Krejčím, J. Vorlem, J. Vodákem i J. Třebickým uveřejňovali A. Bačkovský (pseud. Jean Rowalski, šifra J. R.), šifra D., K. Elgart Sokol (i šifry G., g.), F. X. Hodač, L. Jarolímek (pseud. Kirilov), K. Z. Klíma, K. Kolman, S. Kovanda, E. Lederer (pseud. Jos. Leda, Leda), A. Novák (i pseud. Ragnar a šifry R. N., -RN.-), F. Sekanina, K. Scheinflug (i pseud. En Avant), O. Theer aj. Studie *o divadle* vedle F. V. Krejčího, J. Karáska a J. Vodáka sporadicky publikovali mj. ještě V. Guth, K. Kamínek, K. Kolman, K. Scheinflug, F. A. Šubert, J. Třebický (i šifra T.) a v posledním údobí častěji i K. H. Hilar a B. Viková Kunětická. *Divadelní kritiku* dlouho zajišťovala šifra K., jen v posledních ročnících sám J. Pelcl (i šifra J. P., P. P., -P.). Mezi autory studií a kritických posudků *o výtvarném umění* byli zprvu F. X. Jiřík, V. Mrštík, Z. Braunerová, K. Elgart Sokol a později F. X. Harlas (i pseud. Ingram), V. Hladík, H. Jelínek, J. Kamper (i šifra -r), F. Kaván, nakonec nejspoustavněji K. D. Mráz (i šifry K. D. M., KDM.) i J. Pelcl. *O hudbě* psali: nejprve šifra S., pak J. Boleška (i šifra J. B.), E. Hoffer, ojedinele též F. V. Krejčí a Z. Nejedlý (jeho odsuzující analýza Dvořákovy Rusalky vyvolala prudkou odezvu E. Hofferera), v posledním období též J. Löwenbach, J. Branberger a hlavně A. Rektorys. – Jestliže sympatie kulturní veřejnosti vzbuzovalo tažení R. za uchování historické architektury staré Prahy a proti její ukvapené modernizaci (série článků V. Mrštíka Bestia triumphans, soustavná pozornost L. Jeřábka věnovaná architektonickým záměrům a činům pražského magistrátu, Z. Braunerová: Skutky Koniášovy), pak některé jiné postoje časopisu vedly k odchodům spolupracovníků a přispěly (počínaje reakcemi na Třebického Kroniku) k postupnému ústupu R. z popředí veřejného života. Mnoho přátel nezískal R. ani článek L. Lošťáka (pseud. Long Tom) Oslava papírové pyramidy (roč. 13) k jubileu J. Vrchlického, v němž se autor nevybíravě vyjádřil o básníkovi otci a proti němuž spolek Máj posbíral 77 podpisů spisovatelů. Snad proto koncem 1903 ukončili spolupráci s R. členové nově založeného Kruhu českých spisovatelů (K. Kamínek, J. Kamper, A. Novák ad.), povzbuzeni však k odchodu i postojem F. V. Krejčího, který své vystoupení z Kruhu (sotva byl zvolen do jeho výboru) zdůvodnil konzervativním založením spolku. Rozchod do-

Rozhledy (2)

1932–1938

Nakladatelský časopis usilující o vyvážení informační funkce s kritickou náročností.

Titul: 1932–34 (roč. 1 od č. 2 – roč. 3) Rozhledy po literatuře a umění; 1932 (roč. 1, č. 1) a 1935–38 (roč. 4–7) Rozhledy. – *Podtitul:* 1935–38 (roč. 4–7) Literatura, věda, umění. – *Redaktor:* 1932–34 (roč. 1–3) M. Novotný; 1935–38 (roč. 4–7) F. Halas. – *Vydavatel:* Svaz knihkupců a nakladatelů Českosl. republiky, Praha. – *Periodicita:* 1932–34 (roč. 1–3) čtrnáctideník, od února do prosince (s prázdninovou přestávkou) 20 čísel; 1935–37 (roč. 4–6) týdeník, od února do prosince (s prázdninovou přestávkou) 40 čísel; 1938 (roč. 7) čtrnáctideník, od února do června 10 čísel. – Místo R. vycházel 1938–43 časopis Čtème.

R. navázaly na Literární rozhledy totožným vydavatelem, posláním, většinou rubrik i osobou redaktora. Proti revuálnímu charakteru Literárních rozhledů se snažily o živější dojem, přijaly velký novinový formát, zavedly další rubriky a otiskovaly více fotografií. Počínaje 4. roč. se však vrátily k podobě a charakteru Literárních rozhledů.

Oba redaktoři usilovali o seriózní nakladatelský časopis, který kromě reklam a propagace přinášel odborně zasvěcené referáty a informace o literárním a kulturním dění doma i v cizině. Časopis projevoval zvýšený zájem o soudobé moderní literární proudy, zvláště o jejich české představitele (J. Durych, E. Hostovský, V. Vančura atd.), v souladu se svým posláním však nezastával žádnou vyhraněnější tendenci; příznačný byl pro něj např. jak kladný vztah k sovětskému Rusku, tak hojnost příspěvků katolicky orientovaných autorů. Převážnou část místa zabíraly obsáhlejší posudky a drobnější recenze nových knih. Kritická náročnost referátů podstatně stoupla za redakce F. Halase, kdy Svaz knihkupců a nakladatelů zůstal pouze vydavatelem časopisu, který přestal být jeho orgánem. R. v té době nechtěly nakladatelské podnikání jenom podporovat, ale také regulovat. Naplnění této tíživosti oslabovala skutečnost, že s časopisem nespolečně pracovala pravidelně výraznější kritická osobnost (na čelném místě byly otiskovány především příspěvky B. Nováka). R. poskytly publikační možnost mnoha mladým autorům, což

konal pak sám Pelcl tím, že odmítl kritiku dramaturgie Nár. divadla obsaženou v brožurce Kruhu a nadto podpořil obranu Nár. divadla satirickými verši. Nakonec, jak se vyjádřil v Prohlášení (roč. 17, 1906/07), zůstal osamocen s několika občasnými přispěvateli. Zdůraznil přitom, že se ocitl na opačném pólu, než stál v době, kdy časopis zakládal (tehdy Zemská školní rada zakázala středoškolkům R. číst se zdůvodněním, že jde o „list anarchistický a protináboženský“). Jeho nové stanovisko se ve vztahu k literatuře nejvýrazněji projevilo odmítavou kritikou naturalismu a díla É. Zoly: ve shodě s vídeňským profesorem W. Jerusalemem soudil, že naturalismus budí odpor, neboť se prohřešil proti svatému duchu umění tím, že oloupil umělce o lásku (V novém těle nová duše, roč. 16). Izolace redaktora vedla ovšem i k izolaci revue, která nakonec zcela ztratila význam pro veřejný život.

LITERATURA: ● ref. R.: -Škb. (J. Škába), Časopis čes. studentstva 1892, s. 15; Verus (J. Pachmayer), NL 15. 12. 1893; Š. (F. X. Šalda), Lit. listy 1894, s. 186 a 207 → KP 2 (1950); F. Zákřejs, Osvěta 1894, s. 113; -e- (J. Karásek), MR 1894/95, sv. 1, s. 48; -f- (A. Procházka), tamtéž, s. 70; K. (J. Karásek), MR 1895/96, sv. 3, s. 72; Sursum! (T. G. Masaryk, dub.), Naše doba 3, 1895/96, s. 755 ●; J. Karásek: Na adresu R.!, Lit. listy 17, 1895/96, s. 24; ● k Třebického Kronice: an., Vlast 12, 1895/96, s. 310; an. (A. Procházka), MR 1896, sv. 4, s. 45; F. Roháček, Niva 1896, s. 216, 249 a 311; E. Krásnohorská, Osvěta 1897, s. 73 ●; an. (A. Procházka): Časopis (i o sporech R. s Časem), MR 1896/97, sv. 5, s. 62; F. X. Šalda: Zasláno, Lit. listy 18, 1896/97, s. 310 a 372; S. Bouška: Panu J. Pelclovi, vydavateli R., NŽ 1897, s. 107 a 134; Čtenář (T. G. Masaryk): Hlídka (o koncepci R.), Naše doba 5, 1897/98, s. 80 a 184; an.: Z Prahy píše se nám (změny v redakci R.), LidN 27. 1. 1901; Kí. (F. Krejčí): ref. R., Čes. mysl 1901, s. 228; ● k Lošťákově Oslavě papírové pyramidy: an., Máj 1, 1902/03, s. 373 a 389; L. H. (A. Procházka), MR 1902/03, sv. 14, s. 350 ●; J. S. Machar: Kapitola z nových Konfesí literáta, Čas 11. 10. 1903 → Satiricon (1904, s. 34); an.: O R., Čas 19. 6. 1904; V. D. (Dyk): Rozhledy ohlásily... (k možnosti zániku R.), Lumír 36, 1907/08, s. 45; Kí. (F. Krejčí): ref. R., Čes. mysl 1908, s. 153; J. Karásek: Psychologické poznámky k poznání generace let devadesátých, RA 6, 1930/31, s. 337 a pokr. + Počátky Moderní revue, RA 7, 1931/32, s. 188 a pokr. + Vzpomínka na Josefa Pelcla, Nár. politika 15. 10. 1944 → vše Vzpomínky (1994); Z. Trochová: Listy F. X. Šaldy J. S. Macharovi, sb. Literární archiv 3–4, 1969; F. V. Krejčí in Konec století (1989).

zp

Rozhledy literární

platí opět zvláště o období působnosti F. Halase, který získal za referenty také řadu básníků (někteří z nich vydali své prvotiny v Halasově edici První knížky). – R. dále přinášely básně většinou méně známých českých autorů (řidčeji též přeložené), literárněhistorické články, úvodníky zabývající se problematikou knižního trhu, speciálních čtenářských zájmů, knihoven apod., fejetony, na jejichž místě byly občas přetiskovány ukázky z prozaických knih (jiné prózy R. nepublikovaly), informace z domácího kulturního dění a podrobné zprávy o literatuře v cizině; zvláště za redakce M. Novotného také rubriky o divadle, výtvarném umění, hudbě, filmu a Bittnarův kulturní kalendář (během Halasova působení byl na čas vystřídán bibliografií článků o literatuře od J. Brambory). – Za redakce M. Novotného otiskovali *básně* především J. Mašek (většinou satiry), J. Hora, V. Renč a K. Šelep, *úvodníky* redaktor; *příspěvky o literatuře* pravidelně M. Hlávka, K. Hovorka, J. Jíra, E. Jurčinová, J. Knap, A. C. Nor, B. Novák, M. Novotný, Jos. Páta, F. Soldan, J. Šnobl, A. Veselý, několikrát V. Černý, A. Grund, A. M. Píša, K. Polák, J. V. Sedlák, A. Skoumal, F. Tetauer; *o společenských vědách* K. Teige; *zprávy* J. Janouch, M. Novotný a Jar. Páta; *o divadle* M. Novotný a E. Siblík, *o výtvarném umění* A. Felix, *o hudbě* F. Bartoš; *karikatury* kreslili I. Haussmann a Z. Kratochvíl. Za redakce F. Halase uveřejňovali *básně* především V. Renč a Z. Vavřík, dále I. Blatný, H. Bonn, V. Holan, I. Jelínek, J. Seifert a J. Valja; *referáty o literatuře* J. Dvořák (o slovenské literatuře; časopis mj. proboujel avantgardní mladé slovenské básníky, na Slovensku nedoceňované), M. Holas, L. Jehl, J. Kostohryz (podp. Antonín Kostohryz), J. Kunc, V. Renč, J. Šup, K. Vach; H. Bonn, A. Černík, E. Formanová, dále J. Janů, V. Nedoma, B. Novák, J. Valja, dále J. Matouš, B. Polan, méně též K. Bednář, P. Fraenkl, F. Kovárna, L. Kratochvíl, B. Mencák, V. Navrátil, J. Nečas, S. K. Neumann, A. Skála, P. Sula (zvl. o literatuře pro děti), M. Šefrna, Z. Šmíd, T. Vodička; *karikatury* kreslil F. Bidlo.

pb

Rozhledy literární

1886–1887

Časopis zaměřený na literární kritiku a informace ze světa písemnictví.

Podtitul: Listy věnované písemnictví českému i cizímu. – *Redaktor:* R. Růžička. – *Vydavatel:* R. Růžička, Praha. – *Periodicita:* měsíčník (12 čísel od května 1886 do dubna 1887). Časopis zanikl pro malý zájem veřejnosti.

R. I. se podobně jako moravské Literární listy zrodily ze snahy soustavněji informovat o stavu české literatury a o dění v evropských literaturách s nadějí, že přispějí ke zkvalitnění domácí kritiky a s její pomocí i k hodnotové diferenciaci tvorby. K tomu vedle vstupních statí směřovaly rubriky *Posudky a referáty* a *Rozhledy divadelní*. Informace o dění ve světových literaturách obstarávaly oddíly *Ze světa slovanského* a *Rozhledy v literaturách cizích*. Prostor pro polemiku a drobnější úvahy skýtaly *Různé zprávy* a pro monografická pojednání o spisovatelích *Životopisy*. Beletrii v krajně omezeném rozsahu byla vykazána rubrika *Fejeton*. Pravidelnou součástí časopisu se postupně stala F. A. Urbánkem sestavovaná *Československá bibliografie* a anonymní *Přehled překladů do češtiny*.

Hlavní články lze rozčlenit do několika tematických okruhů. První okruh zahrnoval pojednání o literární kritice, o její úloze obecně i ve vztahu k národní literatuře (L. Čech, B. Čermák, R. Růžička (i pod pseud. Havranec)); zdůrazňovala se v nich odpovědnost kritiky za vývoj literatury, zjišťoval nedostatek talentů a varovalo před krajnostmi: aby kritika literaturu neubíjela, ale aby též nebyla pouhou reklamou. Druhý okruh se dotýkal sociálního postavení spisovatele a jeho hmotných poměrů a též podmínek rozvoje literatury včetně jejího vydávání a přijímání veřejností (J. Arbes, F. Bačkovský, J. J. Benešovský-Veselý, R. Růžička). Úvahy vyjadřovaly nespokojenost s daným stavem, což měl doložit i obsáhlý výčet povolání, jimiž se český spisovatel živí; sahál od velkostatkářů (Z. Kolovrat-Krakovský, F. L. Rieger) a podmaršálka (E. S. Friedberg-Mírohorský) přes kupce a vlásenkáře až k těm, kteří žijí jen ze své literární práce (mj. J. Arbes, J. V. Frič, J. Zeyer). Diskuse vyústila v konkrétní návrhy J. Arbese, jež se setkaly se

širokou podporou spisovatelů, aby se sešel sjezd českých beletristů a vytvořil spolek literátů. Další téma poskytl vztah literatury k lidovému čtenáři. Vedle obecných úvah o poezii (T. Hrubý) a o poměru poezie k osvětě (J. Arbes) vznikla i rozsáhlejší polemika vyvolaná požadavkem J. Herbena, aby spisovatelé psali o tom, co potřebuje lid. Zaútočil přitom na kosmopolitní autory, kteří „rozrývají lidstvo“, „pohrdají životem“ a „krasořečnický útočí na Boha“. Vedle samotného vydavatele reagoval na Herbenovo vystoupení zejména J. J. Benešovsky-Veselý. Prohlásil, že neví nic o kosmopolitech v české literatuře a že ještě žádná česká kniha nikoho nezkažila. Naopak zdůraznil potřebu naturalistických děl a obvinil Herbena, že uvažuje o jakési „národní cenзуře“, proti čemuž se Herben v odpovědi ohradil. Poslední okruh tvořily literárněhistorické články. Zahrnovaly jak jednotlivé studie (F. Chalupa o J. Nerudovi, J. Arbes o Máchově deníku, srovnání Kollárovy Slávy dcery s Rájem v Dantově Božské komedii od F. Ryby), tak portréty z rubriky Životopisy (V. Č. Bendla od A. Klášterského, G. Pflagra Moravského od F. Povera) i z Rozhledů divadelních (herečky J. Šamberkové od J. Arbesa) a také V. Mrštíka překlady článků Ě. Zoly o G. Sandové a F. M. Dostojevského o A. S. Puškinovi (též pod pseud. V. M. Jimramovský). Ve vlastní literárněkritické praxi se stanovisko časopisu výrazně projevilo kladným poměrem k dílu J. Vrchlického (byť již po proběhlých bojích o charakter jeho díla), odmítnutím Masarykova rozboru RKZ (O. Seykora) a obhajobou jejich pravosti. Přes obsáhlejší analýzy některých původních děl nedošlo v R. I. k očekávanému vyhranění konkrétní literární kritiky. Zabránila tomu různorodost značného počtu recenzujících autorů (výjimku tvořila divadelní kritika, kterou celou obstarával R. Růžička). Neposuzovala se také jen beletrie, ale i práce historické (V. Kliment), jazykovědné (F. Čenský) a z dějin umění (K. B. Mádl). *Beletrii a literární historii* v R. I. sledovali: F. Bačkovský, J. Bartocha, F. Bílý, L. Čech, B. Čermák, A. Černý, A. Dostál, J. Haasz, J. Herben, T. Hrubý, F. Chalupa, A. V. Kraus, J. Novák, J. Ošťádal, O. Seykora, K. Škába, A. Šnajdauf, K. Tůma, F. V. Vykoukal a šifra K. V rubrikách vyhrazených informacím o cizích literaturách o ruské psali J. Holeček, F. Chalupa a P. Papáček, o polské F. Kvapil, o jihoslovan-

ských J. Hudec, J. Kouble a šifra H. K., o románských F. Pover, J. Spáčil (pseud. J. Žeranovský), J. Vrchlický, o anglické K. Špecingerová, o německé K. Müller a maďarské J. Pachmayer. Beletrii zastupovala v každém čísle v rubrice Fejeton jediná příležitostná báseň a drobný prozaický útvar (črta, arabeska aj.), většinou zaměřený opět k otázkám spisovatelství. Jednotlivé *verše* tu tiskli: J. Červenka, A. Heyduk, B. Kaminský, A. Klášterský (pseud. Petr Jasmín), L. Lošťák, A. E. Mužik, A. Sova (pseud. Ilja Georgov), M. A. Šimáček; *prózu*: pseud. Angello, J. Arbes, S. Čech, F. Herites, J. Holeček, R. J. Kronbauer, O. Seykora (pseud. O. S. Kostelecký).

LITERATURA: an.: ref. R. I., Hlas národa (odpol. vyd.) 15. 1., 12. 2. a 21. 5. 1887.

zp

Rozličnosti Pražských novin

1826–1833

Beletristická příloha Pražských novin; spolu s příspěvky zábavnými, výchovnými a populárně-naučnými přinášela první významnější pokusy o původní českou prózu, zvláště humoristicko-satirického rázu.

Redaktoři: 1826–33 J. Linda (1830–33 uveden formálně, fakticky vedl redakci F. B. Tomsa). – *Nakladatelé*: Synové Bohumila Haase, Praha. – *Periodicita*: 1x týdně (čtvrtek); číslování novin a přílohy bylo průběžné.

R. P. n. vznikly rozdělením Pražských novin, které původně obsahovaly kromě politických zpráv také kulturní rubriku Rozličnosti, na dva samostatné listy. Politický týdeník Pražské noviny vyšel po rozdělení poprvé 2. 4. 1826 a první číslo beletristické přílohy R. P. n. 6. 4. 1826. Redaktor J. Linda řídil oba orgány až do jara 1830, kdy se musel pro nemoc uchýlit na venkov a dal se zastupovat přítelem F. B. Tomsou. Ten postupně přebíral většinu redakčních prací na sebe a od 2. pololetí převzal o R. P. n. veškerou péči. Pro pokračující Lindovu nemoc vyjednávali nakladatelé na jaře 1833 s P. J. Šafaříkem a poté s F. L. Čelakovským, který se počátkem 1834 ujal redakce za zemřelého J. Lindu; z časopisu, jemuž dal nové jméno Čes. včela, vytvořil významný literární orgán. – Jednotlivá čísla R. P. n. (v rozsahu 8 stran) tihla ke